

ገመና H81ዳ

© የደራሲው መብት በሕግ የተጠበቀ ነው።

የመጀመሪያ እትም ሚያዚያ, 2003/2011

አድራሻ :- የመ.ሣ.ቁጥር 122786 አዲስ አበባ

:- ስልክ (ጥባይል) 091-378-6148

:- E-mail d33_gezu@yahoo.com

ምስጋና

ከሁሉ አስቀድሞ ለክብሩና ለቃሉ በየዘመናቱ ራሱን ያለምስክር ለማይተወው ለእግዚአብሔር፤ ትውልዱን ከሚያደናግሩት ከክርስቶስ ተቃዋሚ መንፈስ ወዳጆች ለመታደግ እንድሠራው አነሣስቶና ጊዜን ሰጥቶ ላስፈጸመኝ ክቡር ጌታ ምስጋና ይድረሰው። ከጎኔ ሆነው ላበረታታቱኝና አይዞህ ላሉኝ ወንድሞችና እህቶች ምስጋና ይድረስ እላለሁ። የቋንቋ ፍሰቱን የቲዎሎጂ አስተሳሰቡን ከዓለም አቀፍ እይታዎች አንጻር በስፋትና በጥልቀት ለገመገሙልኝ ለፕሮፌሰር ቡልቲ (የሐዲስ ኪዳንና የግሪክ መምህር)፣ ለዶ/ር ምሥግና (የብሉይ ኪዳንና ሄርሜኔቲክስ መምህር) ለአቶ ተሾመ (ሲስተማቲክ ቲዎሎጂ መምህር) እና ለረዳት ፕሮፌሰር ከበደ (ሲስተማቲክ ቲዎሎጂ መምህር) ፣ ለቂስ ዮናስ፣ ለዶ/ር ብርሃኑ፣ ለመሪጌታ ነብዩ፣ ለወ/ም ዮናስ፣ ለጋሼ ቡልቻና ለጋሼ ሰሎሞን አ. እንዲሁም ለአቶ ተስፋዮና ለወ/ም መገርሣ ምስጋናዬ ላቅ ያለ መሆኑን በጌታዬ በየሰብ ክርስቶስ ስም ልገልጥላችሁ እወዳለሁ።

መታሰቢያነቱ

በድካሜም ሆነ በብርታቱ ከጎኔ ሆነው ላበረቱኝ ለውድ ባለቤቱ ለወ/ሮ ማስተዋል አ. እና ለውድ ልጄ ለሕጻን ነቢይ ሳሙኤል ደ. ትሁንልኝ።

መቅደም

መዚና ያለመሪ እንደማይነጻ ሁሉ ሰውም ያለእግዚአብሔር ቃል ሕይወቱን በደስታና በሰላም መምራት አይችልም። የመዚናውን መሪ ወደተፈለገው አቅጣጫ በመምራት ወዳሻው ማድረስ እንደሚቻል ሁሉ እግዚአብሔርም የሰውን ልጅ በመንፈስ ቅዱስ ምሪት ባጸፈው መጽሐፍ ወዳዘጋጀው ሥፍራ ለማድረስ በእርሱና በሰው መካከል የነበረውን ክፍተት በቃሉ ድልድይነት አቀራርቦታል። በቃሉ ራሱን ለሰው ልጅ ገልጧል። "እግዚአብሔርም በእግዚ አብሔር ቃል ለሳሙኤል በሴሎ ይገለጥለት ነበር" 1ሳመ-3:21 እንደሚል። የእግዚአብሔርን ቃል በጥንቃቄና በጸሎት ሆነን ካጠናን ደስታን ኤር15:16፣ መዝ1:2፣ ሠላምን መዝ85:8፣119:165 ፣ መዝ119:93፣ ድነትን 2ጢሞ3:15፣ ያዕ1:21፣ ንጹህና ቅድስናን መዝ119:9 ፣ ዮሐ17 ምሪትን መዝ119:105 ፣ እምነትን ሮሜ10:17 ፣ ሐዋ14:3 ይጨምራል።

የሰው ልጅ የእግዚአብሔርን ቃል ከልቡ አመንጭቶ ለመጻፍም ሆነ ለመናገር አይችልም። እግዚአብሔር ለኤርምያስ "ቃሌን በአፍህ አኖራለሁ" ኤር1:9 ብሎታል። ቃሉ የኤርምያስ ሳይሆን የራሱ ነው። እኛም ለትውልድ የምናስተላልፈው የተቀመጠውን የልዑል ቃል እንጅ የራሳችንና ፡፡፡፡፡፡ ትንን ሐሳብ ከቶውኑ ሊሆን አይገባም። የእግዚአብሔር ቃል በአንድ ወቅት የተፈፀመ የነበር ታሪክ ሳይሆን ሕያውና የሚሠራ ነው ዕብ4:12። ስለዚህ የተጻፈውን ለመቀበል ሰዎች ይቸገራሉ ብሎ የእግዚአብሔርን ቃል መለወጥ የቃሉን ሕያውነትና የሚሠራ መሆኑን አለማወቅ ነው። እግዚአብሔር ብርሃን ይሁን ብሎ የበራላቸው ሰዎች ይረዱታል። የጨለማ ልጆች ግን እየለሙ አያዳምጡም ስምተውም ሕይወት ይሆንላቸው ዘንድ አይመጡም ዮሐ5:40። የእግዚአብሔር ቃል በራሱ ፈውስና ደኅንነት ነው መዝ107:20። በትውልድ ቅጥልጥል ውስጥ ሊፈወሱና ሊድኑ ላላቸው ሳይለወጥና ሳይበረዝ እንዳለ ሊተላለፍላቸው ይገባል። እኔም ይህ ይሆን ዘንድ የተበረዙ ሐሳቦችን በጥቂቱ በመጠቀም ጻፍኩ። በዚህ ጊዜም የማንንም ሃይማኖት አስተቃወምኩም ፤ የማንንም ደግሞ አልደገፍኩም ለልዑል ቃል ግን ወግኛለሁ። በውስጡ የተካተቱት ታሪካዊ ምሥጢሮች ሁሉ በሀገራችን ታሪክ ውስጥ የተጻፈኑና የተሠወሩ እውነታዎች ናቸው። ለብዙ የሀገራችን ምሁራንና ተማሪዎችም የታሪኩን ምንጭ መጥቀስ እንደ ሚጠቅማቸው በማሰብና በማመን ሁሉንም የታሪክ ጭብጦች ምንጮቻቸውን በየህዳጉ ለማስፈር ሞክሪያለሁ፤ ወደፊት በዚህ ጉዳይ ላይ በስፋት ለማጥናትና ለመስራት ለሚፈልጉ ሁሉ ፍንጭ ይጠቁማል ብዬ አስባለሁ።

መግቢያ

ይህንን መጽሐፍ አሰናድቶ ለጎተመት ለማብቃት ረዘም ያሉ ዓመታትን ወስዶአል። በተለይም ደግሞ በ1980 ዓ.ም በታተመው የሰማንያ አሃዱ መጽሐፍ እትም ዙርያ ላይ ብቻ የነበረውን ሥራ የጀሺ እትምንም አካቶ ለማውጣት በመታሰቡ ምክንያት ሊዘገይ ችሏል። መጽሐፉን ለፍጻሜ እንዳበቃው ብዙ ጓደኞቼ ያበረታቱኝ ቢሆንም እኔ ግን መንፈሳዊ ሕይወትን የሚያገፅ እኔን ያፀና ብሎም ያበረታኝን ሀሳብ ለሕዝቤ የመጻፍ ሀሳብ የበለጠ በውስጤ ስለነበር፤ በዚህ ርእሰ ጉዳይ ላይ መጻፍ ምን እርባና አለው በማለት ረዘም ላሉ ጊዜያት ችላ ብየው ነበር። ይሁን እንጅ በገንዘብ የማይተመኑ መረጃዎች በእጄ በመግባታቸውና ከሁሉም ይልቅ የክርስትና መሠረቱ የልዑልን ቃል በተገቢው መንገድ ተቀብሎ ለቀጣይ ትውልድ ማሻገር እንደሚበልጥ ሲገባኝ በርግጥም ይህ መጽሐፍ ቀዳሚ ሊሆን ይገባል ወደሚል ውሳኔ ላይ ደረስኩ።

በተለምዶ 81ዱ እየተባለ የሚጠራውን መጽሐፍ ባጠናሁ ቁጥርም ከቅዱሱ ቃል ጋር የማይወዳጁ ሐሳቦችን በማግኘቴ ገዘኔ እየጨመረ ሄደ። አጠቃላይ ዝግጅቱን በተመለከተ ለጥቂት ቀናት ጸሎትን በሚሰማ ሰምቶም በሚመልስ አምላክ ፊት ፈቃዱን ለመጠየቅ ተቀመጥኩኝ። እርሱም እንዲህ አለኝ፡— "በእጅህ ያለቸውን ሰይፍ ለምድሪቱ ታላላቅ ሰዎች ሰጣቸው እነርሱ ይቆራርጡበታል" ሌላ ጊዜ ደግሞ ከአንድ የእግዚአብሔር አገልጋይ ጋር ስንጸልይ የሠራዊት ጌታ እንዲህ ይለኛል፡— "በእጅህ የአስማተኞችን አስማት የምትውጥ የሙሴ በትር አለች ጻፈው አታቋርጠው " የሚል መልእክት መጣ። እኒያ ሰው መጽሐፍ እንደምጽፍ ፈጽመው አያውቁም ነበርና ትንቢታዊ መልእክቱን እንድትገብረው ማጽኛ ሆነልኝ። በዚህ ሁሉ ማበረታቻ ቃሉን ወደ ፍጻሜ ያደረሰው ልዑል አምላክ ክብሩን ለራሱ ይውሰድና ለእግዚአብሔር ክብር ጻፍኩ።

ኅይለ-ቃልና ለሰው አእምሮ የሚከብድ ሐሳብ ላለማስፈር እውነቱን ደግሞ በማያቆላምጥ የሥልጣን ቃል ለመግለጥ ብዙ የጣርኩ ይመስለኛል። ምናልባት ከዚህ የወጣ ቢኖር በቅን መንፈስ እንዲነበብ በትንትና እጠይቃለሁ። ለወገኖቹ የመዳን መንገድ ትሆን ዘንድ እውነቱን ከሐሰት እንዲለዩ ይህንን ኹለተኛ መጽሐፌን ጻፍኩ።

መክስተ-አርእስት

i. መግቢያ	iii
ii. መቅደም	iv

ክፍል አንድ

የመጽሐፍ ቅዱስና የሰማንያ አሐዱ መጽሐፍ መሠረታዊ ታሪክ

፩፡ የ81ዱ መጽሐፍ ቅዱስ ባለቤት ማን ነው?	1
፪፡ ለምን የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤ/ክ በሰባ ሊቃናት መጽሐፍ ቅዱስ ስም ሌሎች መጻሕፍትን ማሰባሰብ መረጠች?	4
፫፡ ሰባሊቃናት/septuaginta/እነማን ናቸው? ማንስ አሰባሰባቸው?	7
፬፡ የጥንቷ የኢትዮጵያ ቤ/ክ ቀደምት ትርጉምናየታሪክ አሻራዎቿ	11
፭፡ የኦርቶዶክስ ቤ/ክ አባቶቹ የምትላቸውን ቀኖናሎምን አትቀበልም	18
፮፡ የእስትንፋስ እግዚአብሔር መጽሐፍት ውሳኔ በጥንት አባቶች	20

ክፍል ሁለት

የ81ዱ መጽሐፍ ቅዱስ ቆጠራና የቍጥር ታሪክ

1. የኦርቶዶክስ መጻሕፍት ቍጥር 81ዱ ብቻ ወይስ ተለምዶ?	30
2. የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤ/ክም ዝርዝር ቆጠራናተፋልሶዎቹ	30
3. ፍትሐ ነገሥትና ታሪካዊ ምንጩ	31
4. ፍትሐ ነገሥት መቼና እንዴት ተቀነባበረ	45
5. የፍትሐ ነገሥት ምንጮች እንዲሁም መቼና ለምን ተጻፈ?	34
6. የፍትሐ ነገሥት የ81ዱ ቆጠራና የዝርዝር ይዘቱ	43
7. የፍትሐ ነገሥት ውሳኔናሌሎች የቤ/ክያኒቱ መመሪያ ተፋልሶ	44
8. ከ81ዱ መጽሐፍ ጋር የተቆጠሩ፤ነገር ግን ያልታተሙና ወደ ፊት ሲታተሙ የታቀዱ ሌሎች የደብተሮች መጻሕፍት ገመና	46
9. ሥርዓተ-ጽዮን፤ኪዳን፤ዲድስቅልያ፤መጽሐፈ ቀለምንጦስ	46-52
10. አፖክሪፓዎችን እንደቀኖና መቀበል ይገባል የሚል ክርክር	57
11. አፖክሪፓዎችን እንደቀኖና መቀበል አይገባም የሚል ክርክር	58
12. የአፖክሪፓ መጻሕፍት አጫጭር የመግቢያ ታሪኮች ሲዳሰሱ	59
13. መጽሐፈ ጦቢት፤ዮዲት፤ጥበብ፤ሲራክ፤ባርክ፤ሶስና፤ቤልና ዳጎን	60

- 14. ጸሎተ ምናሴ፡መጽሐፈ አስቴር፡መቃብያን1ኛ፡2ኛ፡3ኛ፡እና4ኛ፡--62-65
- 15. የመጽሐፈ ኩፋሌ የዘመን ተፋልሶው በግእዝናአማርኛ ሲፈተሽ--67
- 16. የመጽሐፈ ሄኖክ ተፋልሶውና የውስጥ ገመናው ----- 70
- 17. መጽሐፈ ዮሴፍ ወልደ ኮርዮንና የመጽሐፍቱ ሥይዘት ልዩነት--70
- 18. ኮፕቲክና የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ያላቸው የቀኖና ልዩነት -----72

ክፍል ሦስት

የትርጉም ግጥሞች ከእናት ቋንቋቸው ጋር በጥቂቱ ሲነጻጸር

- 1. የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበርና የኦርቶዶክስ ደብተሮች ያላ ተሙት መጽሐፍ ከግእዝና ከእናት ቋንቋው ጋር ሲነፃፀር ---79
- 2. የማቴዎስ ወንጌል፡የሉቃስ ወንጌል፡የዮሐንስ ወንጌል ሲጻሰሱ-80-85
- 3. የሮሜና የቆሮንቶስ መልዕክት፡የጴጥሮስና ዮሐንስ መልዕክት---88
- 4. የማጠቃለያ ሀሳብ ----- 89

ክፍል አራት

የኦርቶዶክሱ 81ዱ መጽሐፍ ቅዱስና የውስጥ ገመናዎቹ በጥቂቱ

- 1. የአዳም ቋንቋ ግእዝ አለመሆኑን 81ዱ አጋለጠ ----- 90
- 2. በየጎዳናው ስንደባደብ፤የተቀበረ አስከሬን አውጥተን ስንጥል፤ትዳር ስናፈርስለት የኖርንለትን ትምህርታችን ፈራረሰ-----91
- 3. ከትንሣኤ በኋላ ዘረኝነት ነግሦ ይኖራል ----- 94
- 4. በማጨስና በማጫጫስ አጋንንትን ማስወጣት እንደሚቻል መላኩ ሩፋኤል አስተማረ ----- 95
- 5. ሐሰተኛው መሲሕ ፈጣሪና ክቡር ነው ----- 97
- 6. ማንበብና መጻፍን ለሰው ልጆች ያስተማረ የጋኔን አሉቃ -----98
- 7. ቅዱስ ሚካኤል ሀሜተኛ መልአክ ነው ተባለ ----- 100
- 8. የቅዱስ ሚካኤልና የቅዱስ ገብርኤል የይገባኛል አተካራ ----- 102
- 9. ድርሣን ሚካኤላችን ከቁርዓንና ጥንቆላ መጻሕፍት ጋር ያለው ትስስር ----- 103
- 10. ለፓትርያሪኩ አንድ ሚስት የፈቀደው 81ዱ፤ሌሎች ጳጳሳትን በመከልከሉ በብዙዎች ዘንድ ቅሬታን ቀሰቀሰ ----- 105
- 11. የነገሥታትን ጉልበት የፈታው 8ኛውሺና እንቆቅልሻዊ ታሪኩ-108
- 12. የሳባውያን ዝና የአክሱማውያን ኩራት ታቦተ ጸዮን ኢትዮጵያ አለመግባቷ ተበሠረ ----- 111

- 13. የቆጡን አወርድ ብላ... (ማኅበራ-ቅዱሳንና ቁርዓን) ----- 118
- 14. የገዳማቶቻችንን ሀሜት /ግብረ ሰዶማዊነት/ ይደገፋልን?----- 121
- 15. እግዚአብሔር አዳምን ከጥንት ሲፈጥረው ኃጢአተኛ አድርጎ ነው ተባለ ----- 123
- 16. ለ10ብር ሲል ውሸትን በውሸት ላይ የደራረበው መላክ ሩፋኤል ይባላል ሲል አዲሱ የኦርቶዶክስ መጽሐፍ ተረከ ----- 124
- 17. 81ዱና ቁርዓን ያላቸው ዝምድናና የመንፈስ ኅብረት ----- 126

ክፍል አምስት

የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበርና መጽሐፍ ቅዱስ

- 1. መጽሐፍ ቅዱስን የተቃወመው የመጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር --- 130
- 2. የመጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር ርዕይ ምንድን ነው ? ----- 130
- 3. ማኅበሩ ዓላማዩና ራእዩ ነው ካለው ግብ ጋር ያለው ተቃርኖ--131
- 4. የመጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር ሌሎች ፀረ-ክርስትና ሥራዎቹ --- 133
- 5. ፀረ ክርስትና ሥራዎች በስዕላዊ መግልጫ ----- 135

ክፍል ስድስት

መጽሐፍ ቅዱስ ማለት ምን ማለት ነው እንዴት እናጥናው?

- 1. ሃይማኖተኞች መጽሐፍ ቅዱስን ማንበብ ለምን ይፈራሉ?-----140
- 2. መጽሐፍ ቅዱስን ለማንበብ የሚረዱ መሠረታዊ መርሆዎች---142
- 3. ሙሉ መጽሐፉ አንድ ወጥ መሆኑን ተረድቶ ማጥናት -----143
- 4. ትንቢታዊ የሆነ ሃይለ ቃልን በውስጡ እንደያዘ መረዳት -----143
- 5. የሰውን ሕይወት የሚለውጥ እንደሆነ ተረድቶ ማጥናት ----- 144
- 6. ከእግዚአብሔር የመጣ የመገለጥ ቃል መሆኑን አምናመቀበል-144
- 7. የቀኖናዊ መጻሕፍት መለያ መርሆዎች ----- 145

ክፍል አንድ

የሰማንያ አሐዱ መጽሐፍ ቅዱስ መሠረታዊ ታሪኮች

የሰማንያ አንዱ/81ዱ/ አሳታሚ ማን ነው?

በሀገራችን ኢትዮጵያ በተለምዶ አጠራር 81ዱ በመባል የሚታወቀው የመጽሐፍ ዓይነት በንጉሥ ዐፄ ኃይለ ሥላሴ ፈቃድ ከየገዳማቱና ከየግለሰቡ በማሰባሰብ በእጅ ጽሑፍ (በብራና) በአንድ ላይ ለመጻፍ ተሞክሮ ነበር። ይሁን እንጂ የአውሮፓውያን የቅኝ ግዛት ወረራ የተጣጣፈበት ጊዜ ስለነበረና በቀዳሚ ሙከራዎች ያልተሳካለት ጣሊያን (ሮም) በድጋሚ ኃይሏን አጠናክሮ በመምጣት ምክንያት ፤ ለላማዊው ኑሮ ሲናጋ የመጽሐፍቱ ጥንቅርም ተቋረጠ።

ከሮም ወረራ በፊትም ሆነ በኋላ አዋልድ መጻሕፍቱ በአውሮፓ ልዩ ልዩ ቦታዎች የተበታተኑ በመሆናቸው፤ ከያሉበት በፎቶ አፍሴት¹ በማሰባሰብ ከወረራው በኋላ ንጉሡ ወደ ሀገር ቤት ሲመለሱ የተቋረጠውን ሥራ አስጀመሩ። በኅትመቱ ጉዳይ ላይ ከብዙ የውጭ ሀገርና ከሀገር ቤት ምሁራን ጋር በጋራ ተወያይተዋል መጻሕፍቱም ከእናት ቋንቋቸው ጋር እንዲነፃጸር አድርገዋል። የካቲት 27 ቀን 1939 ዓ.ም. ኮሚቴ በማደራጀት ከፍተኛ ሥራም ሰርተዋል። በ1944/53 ዓ.ም. በቀ.ገ.ሥ ማተሚያ ቤት የሙከራ ሕትመት ለደረገዋል። በኅትመት ሥራው ላይ ብዙዎቹ የቤተ ክርስቲያኑ ሊቃውንት ነን ባዮች እርስ በርሳቸው ተጋጭተው እንደ ነበር ይተረካል። ግጭቱም ንጉሡ ከእናት ቋንቋው ጋር በተቀራረበ መልኩ ብሉይና ሐዲስ ቢጻኑ እንዲታተም ስላደረጉ፤ አፍቃሪያን በጥሊሞስ የሆኑ ሃይማኖተኞች እኛ የሰባ ሊቃናትን /LXX Septuagint/ ትርጉም ካልሆነ አንቀበልም በማለታቸው ነበር። ይሁን እንጂ በቃለ እግዚአብሔር አፍቃሪያንና አከባሪያን ምሁራን ዘንድ እጅግ ተወዳጅ በመሆኑ፤ የኅትመት ቁጥሩ አናሳ ከመሆኑ ጋር ተዳምሮ ወዲያው ከገበያ ውስጥ ማለቁን፤

¹ printing process using ink transfer. A method of printing in which linked impressions are not transferred on to paper from another surface

እንዳንድ የእድሜ ባዕለ ጠጎችን ለማነጋገር ሞክራ ተረድቻለሁ። በ1980ዓ.ም የታተመው 81ዱ የተሰኘ እትም፤ የዚያን ዘመን የበቀል ቅሬት ውጤት መሆኑን እኒሁ የእድሜ ባዕለጠጎቹ ጨምረው ይመሰክራሉ። በእግዚአብሔር ቃል ላይ መጨመርም ሆነ መቀነስ ድፍረት መሆኑን በመገንዘብ ለቃሉ ይጠነቀቁ የነበሩ ብዙ ሰዎች በሀገሪቱ ነበሩ። ይሁን እንጂ በሐሳብ ተወያይተው በጋራ ስምምነት ላይ የተመሠረተ ትርጉም ለማሳተም አስቸጋሪ ነበር። ምክንያቱም አብዛኛውን ጊዜ የካራ ኦርቶዶክሶች² አልሸነፍ ባይነት /ግትር ሐሳብ/ ብዙዎቹ ስለሚያራምዱና በውይይት ለቃለ እግዚአብሔር መሸነፍን ስለማይቀበሉ ነበር። ከዚህ የተነሳም ብዙ ሊቃውንት የእግራቸውን ትቢያ እያራገፉ "ከቤተ ክርስቲያኒቱ" ሸሹ እየሸሹም ነው።

የጌታ ቃል"እኔ ያዘዝኳችሁን የአምላካችሁን የእግዚአብሔርን ትእዛዝ ትጠብቃላችሁ እንጂ ባዘዝኳችሁ ቃል ላይ አትጨምሩ፤ ከእርሱም አትጨምሩም ከእርሱም አታጎድሉም" ዘፋፋይ 2፤ "የሠራዊትን ጌታ የአምላካችሁን የእግዚአብሔርን የሕያውን አምላክ ቃል ለውጣችኋልና... የዘላለምንም ስድብ ከቶም ተረስቶ የማይጠፋውን የዘላለምን አፍረት አመጣባችኋለሁ" ት/ኤር23:36-40 ስለሚል የጥንት ትርጉሞችን የተረጎሙ ሰዎች ይህንን ከማክበር አንጻር በትርጉም ሥራው ላይ ከፍተኛ ጥንቃቄ ያደርጉ እንደነበር አሻራቸው ተቀምጦል። በ1980 ዓ.ም. ለኦርቶዶክስ የታተመው (81ዱ)መጽሐፍ ከ1954/62/ ዓ.ም. ከታተመው 66ቱ መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ብዙ ሐሳቦችን በመቆራረጥ በሃይማኖታዊ ቃልና ሀረግ ፍቆ በመተካት ከፍተኛ የሆነ የማጭበርበር/foreign/ሥራ ተሠርቶበታል። እንዲህም ሆኖ ያልረኩት ደብተሮች በ2ሺዓ.ም. ብሉይ ኪዳንን ከእናት ቋንቋው ከዕብራይስጥ፤ ሐዲስ ኪዳንን ከግሪኩ በሚቃረን

² ካራ ኦርቶዶክስ የሚባሉት በሰባርስቶስ የሚደረጉ ውይይቶችን የማይቀበሉ አምባገነናዊ ሃይማኖተኞች ማለት ነው። አስተምህሮአቸውም አውጣጫዊያን ነው። ለሰፊ ማብራሪያ፤ በቀሊስ ደረጃና በደ/መ በዛ የታተመውን መቅደስ የገሱ መናፍቃን 78/156-160 አገናዝብ።

³ በ1915/33ዓ.ም የታተመው መጽሐፍ ቅዱስ እንዲሁም በ18ኛው ክ/ዘመን በብሪታንያ የታተመው የግእዝ ትርጉም ተጠቃሾች ናቸው። (የእባ አብርሐም ትርጉም) በ1816 4ቱ ወንጌል፤ በ1821 ሐዲስ ኪዳን፤ በ1832 ዓ.ም ሙሉ የመ/ት ትርጉሞች የተሻሉ ትርጉሞችናቸው

መልኩ የእግዚአብሔርን ቃል ሰርዘውና ደልዘው አሳትመዋል። ለዚህ የጎትመት ሥራ ዋና ተባባሪ የሆነው የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበርም ፈቃዱንና የጎትመት ወጭውን ሸፍኗል። ባለቤትነቱ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ የሆነው የ1980 እና የ20ኛው ዓ.ም. (የ81ዱ) እትም በዓለም አቀፍ ደረጃ ከሚገኙ ክርስቲያን ማኅበራት በተለይም ከኦርቶዶክስ ጋር ፍፁም የተለየና የክርስትናን አንጻር ሐሳብ የሚቃወም ይዘትን አካቶ ወደሕዝቡ ልብ ከክፋትና ከሐሰት የማደናገሪያ አስተምህሮው ጋር በማግበሩና "በቤተ ክርስቲያኒቱ" እጅ ተሰራጭቷል። የመጽሐፉ ጉልህ ችግሮች:-

1ኛ. የብሉይና የሐዲስ ኪዳን ትርጉም ከእናት ቋንቋው የተለየ ቃል፣ሀረግ፣ የጎሳፊና የመጻእያት ጊዜውን ያልጠነቀቀና ያልተጣፈረ የትርጉም ይዘት ያለው ሆኖ መቅረቡ፤

2ኛ. ከእህት አብያተ ክርስቲያናት/Oriental Church/በተለየ መልኩ ቀናናውያን ያልሆኑ መጻሕፍትን እንደ መለኮታዊ ቃል በመቀበል፤ ከቆዩት ቅዱሳት መጻሕፍት ጋር ተሰባጥሮ ለመለየት በሚያሻማና ትውልድን በሚያታልል መልኩ ታትሞ መቅረቡ።በተለይም የኢትዮ ጵያ ኦርቶዶክስ እናቴ የእስክንድርያዋ ኮፕቲክ ቤ/ክያን ነች ብትልም የኮፕቲክ ቤ/ክ የማታውቀውንና የማትቀበለውን የደብተሮች የጥንቆላ መጻሕፍት ሁሉ በአንድነት ተካተው መታተማቸው(ሠላብ ውስጥ ተካቷል)

3ኛ. የብሉይም ሆነ የሐዲስ ኪዳንን ክፍል ቆርጦ በማስቀረትና በሌላ ሃይማኖታዊ (በድርጅታዊ ደካማ አስተሳሰብ)፤ቃላትና ሀረጎችን በመተካት መለኮታዊ መልእክቱ ተለውጦና ተበክሎ መቅረቡ፤

4ኛ." ቤተ ክርስቲያኒቱ"⁴ የሰባ ሊቃናትን ትርጉም ነው የተጠቀምኩት ብትልም በብዙ ሀገራት ከሚታወቀው የሰባ ሊቃናት መጽሐፍት ጋር የማይመሳሰል የቁጥር መረጃው/Canon or norm/ ሀገር በቀል የደብተራ ፈጠራ መሆናቸው በበቂ መረጃ መረጋገጥ በመቻሉ። በዚህና መሳሰል

⁴ ቤተክርስቲያን ማለት በክርስቶስ ደም ከገጠለት ነጽተውና ተቀድሰው በጋራ የሚያመልኩ የተጠሩ አማኞች ስብስብ፤አንድነት፤ሕብረት ማለት ነው። የሕንፃ ወይም የድርጅት መጠሪያ አይደለም። በብዙ ኦርቶዶክሳዊያን ዘንድ ይህ አመለካከት የተዛባ ስለሆነ በት/ት ጥቅስ ሆኗል።

ይዘቶች ቅዱሱን መጽሐፍ በዓለም አቀፍ ደረጃ ክብርና መፈራቱን በማቃለል ከተራ ልቦለድና የጥንቆላ መጻሕፍት ጋር በ2ኛ 9.ም በሀገራችን ምድር በተለይም ለረዥም ዓመታት 66ቱን መጻሕፍት ብቻ በመተርጎምና በመቀበል የኖረችዋ አንጋፋና ጥንታዊት ቤተ ክርስቲያን ውስጥ የሰህተት መጻሕፍት መታተሙ አሳዛኝ የታሪክ ጠባሳ ነው። "ቤተ ክርስቲያኒቱ" እስከ ቅርብ ዘመን ድረስ ይዛው የኖረችውን መጽሐፍ ቅዱስ ሌሎች ተርጉመው የሰጧት በማስመሰል ክርስቶስንና ክርስትናን ከጉያዋ ፈጽመው እያሸሹባት ይገኛል። ለዚህም ማሳያ የሚሆነው በውስጧ የተሰገሰጉት ደብተሮች ቁጥራቸው ብዙ የሆኑ የጥንቆላ መጻሕፍትን በመጽሐፍ ቅዱስ ቁጥር ላይ መጨመራቸው ነው። ይሁን እንጂ ዛሬ ሁሉም የክርስትና አማኞች የሚጠቀሙበት የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም በኦርቶዶክስ የተተረጎመ ነበር። ለምሳሌ አሁን ድረስ የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉሞች አራት ዘፃአት፣ ዘጉልቁ፣ ዘሌዋውያንና ዘዳግም እንዲሁም መጽሐፈ ዜና መዋዕል፣መጽሐፈ ነገሥት ወዘተ የሚሉት ቃላት የራሷ ትርጉሞች ለመሆናቸው ማሳያዎች ናቸው። በውስጥ ሀሳቡም ያሉት የቃላትና የሀረጎች ለውጦችና የትርጉም መረዳቶች ይህንኑ ሃይማኖታዊ ይዘቶችን የሚያንጸባርቁ ግልጥ መረጃ ናቸው።

"ቤተ ክርስቲያኒቱ" አሁን ድረስ ስትጠቀምበት የቆየውን ትርጉምና የቁጥር ወሰን ለምን ስትጠቀምበት እንደኖረች፤አሁን ደግሞ ለምን መተው እንደፈለገች ከምክንያት ጋር በተገቢው መንገድ በግልጥ ማሳወቅ ይገባት ነበር። ምንም ዓይነት ማብራሪያ ባልተሰጠበት ሁኔታ የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር የቀረበለትን የደብተሮች ጽሑፍ ሰብስቦ በቅዱሳን ገንዘብ የራሱን የጣዖት አምልኮና የሙት መንፈስ ጥማት ለማርካት ሲል ማሳተሙ በእጅጉ ያሳዘናል። ይህ ነገር ልክ አይደለምና ከስህተትህ ተመለስ በቅዱሳን ገንዘብም የአምላካችንን ቃል አትለውጥ ብሎ የገሰጸውና የይገባኛል ጥያቄ ያነሳ አንድም አካል /ድርጅት/ ወይም ሃይማኖተኛ አልተገኘም። የኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን ለምን የሰባ ሊቃናትን ትርጉም መረጠች?

"ብሉያችን የተቀዳበት ምንጩ ነቁና አዘቅቱ ሥርወ መሠረቱ ከሰባ ሊቃናት ትርጓሜ ከጥንታዊው ጽርዕ /ግሪክ/ እንደሆነ እርሱ እራሱ

መቅደም

ቤተ ክርስቲያናችን ከጥንት ጀምሮ እንደ ጊዜው ሁኔታና እንደ ሕዝቡ ለፍጅ ሁሉም በመንፈሳዊ ውያ በሥጋዊዎች ትምህርትና ዕውቀት እንዲያደግ ሕዝባችን በቤተ-ክርስቲያን ስትረፈረፈላታል።

አሁንም መሠረታዊ ዓላማችን ጠባቂ ይህንን መንፈሳዊና ጥንበራዊ አገልግሎት ለጊዜው ትውልድ በሚበጅና በሚጠቅም ሁኔታ እያደራጀች ወቅጣል ያለበት መሆኑን በመገንዘብ የግላተሚያ ድርጅት እዳቁማ ቅዱሳት መጻሕፍትን እንደ አስፈላጊነት ታኛው በግለሰብ በላግርና እያሳተመች መንፈሳዊና ጥንበራዊ ተልእኮችን በተጋላ ሁኔታ በመፈለግ ላይ ትገኛለች።

እንዲሁም ቅዱስ ቢፍላሳችን ቀደም ሲል ከግእዝ ወደ ላግርና ተተርጉሞውና ታትመው የነበሩትና አሁን ለአገልግሎት ሲፈለጉ የማይገኙት እንደገና እየታተሙ እንዲቀርቡ ከዚህ ዘፈን ያልታተሙትን በጊዜው ያለውንና የግላተሚያ ትውልድ ለግልገል በሚችሉበት ሁኔታ የላግርና ትርጉማኛው ከዘፈኛው (ከግባባኛው) ሳይተሰብ በጥንቃቄ እየተዘጋጁ እንዲታተሙ በማድረግና ሥነ ጽሑፍን በግብረፋት ላይ ነው።

በዚህም መሠረት በውስጡ ያለ የብሉይ ኪዳን፣ ያህል የሐላፊ ኪዳን መጻሕፍትን የያዘውና በገጽገጽ ግ.ም. ታትሞ የነበረው ትልቁ የላግርና መጻሕፍት ቅዱስ ክላይ በተጠቀሰው ጊዜ የታተመው ተሰራጭተው በግልጽ እንደገና አላትም ግኝቱን አስፈላጊ መሆኑን በላተገነዘብን በውስጡ ከሁሉ ክርስቲያናችን የያዘውንም አባባል ውሃ የሆነችንና ከግእዝ ርብግ የሚገኝውን ቃላትና ዕገጥናት ነገሮች ቅዱስ ቢፍላሳችን ከተመለሰው የውስጡ ክርስቲያናት በኋላ

እንደገና እንዲታተም አደረገን።

ከግእዝና ከላግርናው ምግባብ ጋር የማይገናኝ በሰናኔ ከምርመራ ያመለጠ ግልጽ ቃላት ቢገኙ የመጽሐፍ ገተመት በአገሪቱ ጊዜ ፍሬም ሊሆን ስለግደችል ከአንባቢዋን የሚቀርብለንን ሰብዕ በጋ እንደገና በሚታተምበት ጊዜ በትዳብ ቢፍላሳ ታርፍና ተስተካክሎ ሊታተም ይችላል።

ከዚህም ክርስቲያናችን የያዘውንም አኔጋርና ከግእዝ ጋር እንዲሰማው የተደረገውን ቃላትና ግርፍተኝነት ርቅ አልፎ አልፎ ብሉይ ኪዳንን በሚመለከት ክስብ ራዶስጦ፣ ሐዲስ ኪዳንን በሚመለከት ከግሪኩ የተለዩትን፣ በዕብራይስጡና በግሪኩ እንደሆኑት እንደሚታዩ በገላት (በትንተነት መልክ) እንዲታዩ ተደርጎአል።

«የእግዚአብሔር ሰው ፍጹምና ለባን ሥራ ሁሉ የተዘጋጀ ይህን ዘንድ የእግዚአብሔር የሚፈስ ያለበት መጽሐፍ ሁሉ ለትምህርትና ለተማሪ፣ ለሐገግም ለግብርናት በደድቅም ላለው ምክር ደግሞ ይጠቅማል። እንደሚባል ሁሉ ከመጻሕፍት የሚገኘው ብርሃን ለሁሉ እንዲያበራ ግድግዳ የበተ ክርስቲያናችን ተቀላጭ ተግባር ስለሆነ፣ ይህ መጽሐፍ ቅዱስ በዕናዶስ ልባዕት ተመርምሮና ለሰተካክል የሚገባው ተስተካክሎ በዘመን ፓትርያርክነታችን በአሥራ እንደኖረው ግመት ታተመ። የግላተሚያ ሂገዜብ የሚገኝ የመጽሐፍት ቅዱስ ግንባር፣ በገኘው ሙሉ ሥራ የተራራገና ያገለገሉንን ሁሉ ዘልብ አናመስገናቸዋለን።

ለባ ተክለ የሚገኝት
ፓትርያርክ ሪገል ሊቃነ ጳጳሳት ዘሊትተዳዳ

የ1980 ዓ.ም እትም መቅደም መገለጫ

ቅሉ ባለቤቱ ይመስክራል ቁጥር ከሌላቸው ከአዋልድ ወገን ሌላ ምስክር አያሻውም። በውስጡ ያለው ጥሬ ንባብ የአህጉርና የሰው ስም የጽርዕ የዩናይትድ ቃል ነውና። በማለት በኩራትና በትምክህት የአሁን ዘመን የኦርቶዶክስ ሊቃውንት ይናገራሉ። ይሁን እንጂ የሰባ ሊቃናት/LXX/ ትርጉም በመባል የሚጠራው መጽሐፍ የታሪክ መሠረቱ ግብጽ ቢሆንም፣ ግብጻዊያን ግን ለብዙ ዓመታት የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስን ሲያስተዳድሩ በኖሩበት ዘመን ከ66ቱ መጽሐፍ ቅዱስ ውጭ ሌላ አልሰጡም። የጥንቷ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያንም ለረጅም አመታት ከ66ቱ መጽሐፍ ቅዱስ ውጭ ተጨማሪ መጽሐፍትን እንደ መለኮታዊ መጽሐፍት ተቀብላ አታውቅም አልተቀበላችምም ነበር።

5. ኪዳን ወልድ ክፍሌ /አለቃ/፣ መጽሐፈ ሰዋሰው ወግስ መቅደም

የላተገኘውን ደግሞ ከግልጽ ትርጉም በላይ በውስጡ ይገኛል።

እንደገና እንዲታተም አደረገን።

ከግእዝና ከላግርናው ምግባብ ጋር የማይገናኝ በሰናኔ ከምርመራ ያመለጠ ግልጽ ቃላት ቢገኙ የመጽሐፍ ገተመት በአገሪቱ ጊዜ ፍሬም ሊሆን ስለግደችል ከአንባቢዋን የሚቀርብለንን ሰብዕ በጋ እንደገና በሚታተምበት ጊዜ በትዳብ ቢፍላሳ ታርፍና ተስተካክሎ ሊታተም ይችላል።

ከዚህም ክርስቲያናችን የያዘውንም አኔጋርና ከግእዝ ጋር እንዲሰማው የተደረገውን ቃላትና ግርፍተኝነት ርቅ አልፎ አልፎ ብሉይ ኪዳንን በሚመለከት ክስብ ራዶስጦ፣ ሐዲስ ኪዳንን በሚመለከት ከግሪኩ የተለዩትን፣ በዕብራይስጡና በግሪኩ እንደሆኑት እንደሚታዩ በገላት (በትንተነት መልክ) እንዲታዩ ተደርጎአል።

«የእግዚአብሔር ሰው ፍጹምና ለባን ሥራ ሁሉ የተዘጋጀ ይህን ዘንድ የእግዚአብሔር የሚፈስ ያለበት መጽሐፍ ሁሉ ለትምህርትና ለተማሪ፣ ለሐገግም ለግብርናት በደድቅም ላለው ምክር ደግሞ ይጠቅማል። እንደሚባል ሁሉ ከመጻሕፍት የሚገኘው ብርሃን ለሁሉ እንዲያበራ ግድግዳ የበተ ክርስቲያናችን ተቀላጭ ተግባር ስለሆነ፣ ይህ መጽሐፍ ቅዱስ በዕናዶስ ልባዕት ተመርምሮና ለሰተካክል የሚገባው ተስተካክሎ በዘመን ፓትርያርክነታችን በአሥራ እንደኖረው ግመት ታተመ። የግላተሚያ ሂገዜብ የሚገኝ የመጽሐፍት ቅዱስ ግንባር፣ በገኘው ሙሉ ሥራ የተራራገና ያገለገሉንን ሁሉ ዘልብ አናመስገናቸዋለን።

ለባ ተክለ የሚገኝት
ፓትርያርክ ሪገል ሊቃነ ጳጳሳት ዘሊትተዳዳ

የ2ኛህ 9.ም እትም የመቅደም መገለጫ ፳፻ iii-iv(34)

በዚህ ዘመን ግን ኦርቶዶክስ የሰባ ሊቃናትን ትርጉም እቀበላለሁ። ማለቷ ለብዙዎች አስገራሚም አሳፋሪም ሆኖአል። ምክንያቱም እናቱ እስከንድርያ አባቱ ማርቆስ እያለች ለዘመናት ስትመካ ኖራ ዛሬ ምን ተገኝቶ ነው የምሥራቃውያንን ቀኖና መቀበል የፈለገችው? በግብጽ ቤ/ክያን የሚገኙ ተጨማሪ የብሉይ ኪዳን አፖክሪፋዎች 7 ብቻ ናቸው። የሀገር ቤቱ ግን ከ18 በላይ ነው። ይህም በሰባ ሊቃናት መጽሐፍት ስም የደብተሮችን የጥንቃቄ መጽሐፍት ለማካተት የታሰበ ነው። የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበርም የደብተራ መጽሐፍ አሳትሞ ለእርዳታ መሰብሰቢያ ሲል በእንግሊዝኛ ቋንቋ ከሰባሊቃናት ወደ አማርኛ የተተረጎመ ነው። በማለት ጽርድአል።። በዚህ ድርጊቱም

6. ደብተራ ማለት ከመቅደስ ውጭ ያለውን አገልግሎት የሚሸፍን የተንከል ሥራዎችን በመስራት የተካኑ ዝመነት፣ ጥንቃቄ ሌላም ንጢአት የማይከሰሱ ነጻ ሃይማኖተኞች የሚባሉ ናቸው።

7. ለኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ የታተመው የጸሐፊ ዕትም መጽሐፍ ፳፻ iii

ክርስትናን የሚያራምድ መንፈሳዊ የሚመስል የሐሰት አጀንዳን አጀንዳው አድርጎ ለትውልድ ማስተላለፉ ማግባቱ ለክርስትና እና ለእግዚአብሔር ቃል የቆመ ነው ለማለት የሚያስደፍር አይደለም። የሰባ ሊቃናት ትርጉም የተሰኘው መጽሐፍ 5ቱ የሙሴ መጻሕፍት /ፔንታቴክ/ ትርጉም ብቻ ነው። ሌሎቹ የግሪክ ትርጉም መጻሕፍት በሁሉም ዓለም አቀፋዊ ምሁራን ዘንድ ተአማኒነትና የትርጉም ተቀባይነት የላቸውም⁸ ። በግእዝም ሆነ በአማርኛው የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም ከሰባ ሊቃናት የተተረጎመ ነው ብለን የምናቀርበው ክርክር ፍጹም ደካማ ነው። ከዚህ ይልቅ የሌሎች ስለመሆኑ ብዙ መረጃዎችን ማቅረብ ይቻላል። ለምሳሌ፡- ኦሪት የሚለው ቃል የግሪክ ሳይሆን የአራማይክ ቃል ነው። ሃይማኖትና ቁርባን የሚሉትም እንደዚሁ የአራማይክ (ሶርያ) ቃላት ናቸው።

ሰባ ሊቃናት /septuaginta/ እነማን ናቸው? ማንስ አሰባሰባቸው?

የሰባ ሊቃናት ምንነትና ማንነት የተገለጸው በመጀመሪያ አርስትያስ ለወንድሙ ለፒልሮርቲስ በፃፈው ደብዳቤ ነው¹⁰። እንደ አርስትያስ ገለፃ የግብጽ ንጉሥ ፒቶሎሚ ሁለተኛ ፍላጊልፍስ(287-247 ቅ.ል.ክ) በግብጽ አሌክሳንደርያ ያሠራው ቤተ መጻሕፍት በዓለም ታዋቂ እንዲሆንለት ከነበረው ብርቱ ፍላጎት የተነሣ፤ በዓለም ላይ የሚገኙ መጻሕፍትን በጊዜው በነበረው ዓለም አቀፍ ቋንቋ(ግሪክ)እያስተረጎመ ያሰባሰብ ነበር¹¹። የአይሁዳዊያንን መጻሕፍትም ለማስተርጎም ስላሰበ ወደ ጊዜው ሊቀ ካህናት ዓልአዛር ወንድሙን አርስቲያስን በመላክ፤ ከየገዳ ስድስት ሰው ከሕጉ መጽሐፍ (5ቱ የሙሴ መጻሕፍት) ጋር በማስመጣት፤የትርጉም ሥራውን በሰባ ሁለት ቀናት ውስጥ አጠናቀቀ ሲሉ ይተረካሉ¹²። ንጉሡ ፍላጊልፍስ በግብጽ የነገሠ ሲሆን

⁸ .Bruce Vawter /Rev./:History of the Bible:Belive Religious Info. website: page 2

⁹ .E.Littmann,1909,224ff

¹⁰ .SIDNEY JELLICOE:The Septuagint and Modern Study :1968,Oxford University.press PP. 29

¹¹ .A.G.Hebert: The Authority of the Old Testament,london,page 13

¹² . 85; የሐንስ መደብር ክፍል 60(8)ገጽ 59 Britshe Musiem;

ጣዖታትን የሚያመልክ አረማዊ ነበር። የትርጉም ሥራው ከተጠናቀቀ በኋላም የአይሁድን ሃይማኖት አልተከተለም¹³። ወንድሙ አርስቲያስም አረማዊ (አሕዛብ) እንደነበር በራሱ ደብዳቤ ተገልጿል። በሌላ ክፍል ደግሞ "የአይሁድ አምላክ ትክክለኛ አምላክ ነው" ብሏል ሲሉ በግብጽ የነበሩ ወግ አጥባቂ አይሁዳዊያን አንዳንድ የታሪክ ድርሳናትን ጽፈዋል። ነገር ግን በታሪክ ምሁራኑ ዘንድ ይህ አባባል ተቀባይነት አላገኘም። ምክንያቱም ሃይማኖታቸውን ለማስወደድ የጨመሩት እንደሆነ ታምናበታል። የአርስቲያስን ደብዳቤ እንደመረጃ አድርገው በመጥቀስ ብዙ የሃይማኖት ድርጅቶች በተለምዶ ሰባ ሊቃናት የተሰኘውን ትርጉም ትክክለኛና በመንፈስ ቅዱስ ምሪት የተጻፈ ነው¹⁴ ሲሉ መደመጣቸው ለብዙዎች የታሪክ ምሁራን አስቂኝና ፍጹም ቀልድ የተሞላበት ተረት ያደርገዋል።

ይሁን እንጂ የአርስትያስ ደብዳቤ ስለትርጉም ጥራት መረጃ ሆኖ ሊጠቀስ የሚችልበት ምንም ዓይነት ምክንያት የለም። ምክንያቱም ደብዳቤው በራሱ ብዙ ውስብስብ የሆነ የታሪክ ችግር ያለበት ከመሆኑም በላይ፤አርስቲያስ ግሪካዊ አሕዛብ ስለሆነ የያህዌን ቃል ትክክለኛና ኢ-ትክክል ስለመሆኑ የመመዘን ብቃት የለውም። (የአርስቲያስን መልእክት በዚህ ክፍል የማካተት ሀሳብ ቢኖርም ሰፊ ከመሆኑ የተነሣ ለወረቀት ቁጠባ ሲባል ቀርቶአል በቀጣዩ ጥናታዊ ዝግጅት ይቀርባል) ሰባ ሊቃናት የተሰኙት ሰዎችም ተርጓሚዎች እንጂ ነቢያት ወይም የአይሁድ ካህናት አለመሆናቸው ይታወቃል¹⁵።በተለምዶ የአርስቲያስ ደብዳቤ መባሉ ትክክል አይመስልም። ከዚህ ይልቅ መልእክት ቢባል የተሻለ ነው። ይህ መረጃ ዘጠኝ ያህል ክፍሎች ያሉት ሲሆን ከ300 በላይ ቁጥሮችንም ያካተተ መለስተኛ መጽሐፍ ነው¹⁶። ንጉሡ ከሞተ

¹³ .Lancelot C.L.Brenton, The Septuagint with the Apocrypha:Greek&English,1998,London

¹⁴ .ibid Page iii :AND C.L.Brenton:Bible Translation throughout History&today,Manuel P.7

¹⁵ .Schwarz,op.cit., P.26 – 31; St. Luke & the letter of Aristeas JBL 80 (1961)

¹⁶ . R.H.Charles,D.Litt.,D.D.The Apocrypha and Pseudeplgrapha of the Old Testament : Vol.II 1973,Oxford at the Clarendon Press Page 83 - 122

ከ50 ዓመታት በኋላ የተጻፈ ነውም ይባላል/Schürerholds 2000B.C./ እንዲሁም በ96 - 93 ቅ.ል.ክ የተጻፈ ነው ይላሉ/Wenland places 96-93B.C./አንዳንዶቹ ደግሞ በ33ዓ.ም አካባቢ የተጻፈው ነው የሚሉም አሉ /Graetz & Willrich 33A.D/:: ከዚህ የተነሣ መላው በመላው ለትርጉሙ ተአማኒነት ያለው መረጃ አድርጎ ለማቅረብ ይከብዳል:: የምሥራቃውያን አብያተ ክርስቲያናት ሁሉንም የግሪክና ትርጉሞች የሰባ ሊቃናት ስለሚሏቸው፤ ዋነኞቹ ትርጉሞች የትኞቹ ናቸው? የሚል ውስብስብ ጥያቄዎችን መመለስ ግድ ይሆናል:: ምክንያቱም በጥቂቱ ሦስት ያህል ታላላቅ የግሪክ ትርጉሞች ይገኛሉና:: እነርሱም አኳሊ (Aquila At 1st Century)፤ ሲማክስ (Symmac hus At 2nd Century)፤ እና ቲዎዶቭን (Theodotion At 3rd Century) የተሰኙ ናቸው¹⁷:: የትርጉም ይዘታቸውም እንደተርጓሚው ፍላጎትና ስሜት የሆነ ይዘት ያላቸው ትርጉሞች መሆናቸውን መመልከት ይቻላል ¹⁸::

የመጽሐፉ ባሕሪቶች አይሁዳዊ ምሁራን በጉባኤ ጳብኒ/Jabneh 70AD/ ሃይማኖታዊ መጻሕፍቶቻቸውን ለማጣራት ባደረጉት ጉባኤ፤ የሰባ ሊቃናትን ትርጉም ስም የሚጠሩ መጻሕፍት ከዕብራይስጥ /Original Hebrew/ ቋንቋና ዘዩ ጋር የማይጣጣም፤ በስሜት ብቻ የተተረጎመ ስለሆነ ከ5ቱ የሕግ መጻሕፍት ውጭ ሁሉም ትርጉሞች ትክክለኛ አይደሉም ሲሉ ይተቻሉ¹⁹:: ለምሳሌ የፔንታቴክን ትርጉም መልካምነት ያደንቃል²⁰:: ሁሉንም የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት የሰባ ሊቃናት ናቸው መባሉን ግን የተዛባ አመለካከት ነው ይላሉ:: የቋንቋ ፊሊጠና የቦታ አቀማመጥ ገለጻው የተዛባ ስለሆነ በግብጽ የሚኖሩ አይሁዳዊያን /Hellenistic Jews 275-100B.C/ የጻፉት እንጅ ሰባ ሊቃናት የተረጎሙት አለመሆኑንም በመረጃ ያብራራሉ:: በዘርፉ ያጠኑ ምሁራን እንደሚናገሩት ከሆነም 5ቱ የሙሴ መጻሕፍት

¹⁷ . LANCELOT C.L.Brenton: The Septuagint Version Greed & English :1970,London. Page V

¹⁸ . Brenton:Bible Translation throughout History & Today, 1998, Manuel Jinbachian, Unpublished, Page 5.P.ii.

¹⁹ .C.H Dodd,The Bible & The Greeks:1935,S Jellicoe,The Lxx & Modern Studies,1968.

²⁰ .ibid., The Septuagint..., Page iii

የትርጉም ይዘትና የሌሎች መጻሕፍት ይዘት ፍጹም ልዩ መሆኑ በራሱ አስረጅ ነው ይላሉ²¹:: ስለዚህ አጠቃላይ ግምገማው አፈታሪክ ይሆናል:: ሰባ ሊቃናት ፔንታቴክን ብቻ እንደተረጎሙ ከታወቀ እንዴት ሁሉም መጻሕፍት የሰባ ሊቃናት ትርጉም ተሰኙ? ስንል የምሥራቃውያን አብያተ ክርስቲያናት ሁሉንም የግሪክና መጻሕፍቶች ሰባ ሊቃናት ስለሚሏቸው ብቻ ነው²²:: በኢትዮጵያና በኮፕቲክ ቤተ ክርስቲያን ዘንድም ተመሳሳይ የሆነ ታሪክ አለ:: አንድ ሰው የጻፈው መጽሐፍ ተቀባይነት እንዲያገኝለት ሲፈልግ "ኩሉ ሰጢ ሰሃይማኖቱ ይቀበላ ስሙ ምዕተ ሠለስቱ" ሁሉም ሰው የራሱ አመለካከት ተቀባይነት እንዲያገኝለት በ318ቱ ሰዎች ስም ያሳብባል ይላሉና:: የካቶሊክ "ቤ/ክያም" ከግሪክና ከአራማይክ እንዲሁም ከዕብራይስጥ ወደ ላቲን የተረጎመቻቸውን መጻሕፍት ላቲንኛን እንደ ቅዱስ በመመልከት ዊልያም ቲንዳል /William Tyndale/ መጽሐፍ ቅዱስን ወደ እንግሊዝኛ ሲተረጎም የቋንቋውን ቅድስና እንዳረከሰው በማሰብ ከማምገስና ከመሸለም ይልቅ መግደል /ማስገደል/ ይታወሳል²³::

በኦርቶዶክስም ዘንድ ግሉዝን የመላእክት ቋንቋ አድርገው እንደ ሚናገሩት ያለ ነው:: ስለዚህ ምሥራቃውያን ሁሉንም የግሪክ ትርጉም የሰባ ሊቃናት ነው ቢሉ፤ በሃይማኖተኞች ዘንድ የተለመደ አባባል በመሆኑ እዚህ ግባ የሚባል ጭብጥ የለውም:: የእርስቲያስ ደብዳቤ የተሰኘው መረጃ እንደሚያመለክተው 72ቱ ሰዎች የተረጎሙት የሕግን መጽሐፍ ነው ሲል ይገልጣል ²⁴:: 5ቱን የሙሴ መጻሕፍት ብቻ ማለት ነው (Gesch. der Juden,3ded.,iii.615)የአይሁድ ምሁራንም እንደሚተርኩት አምስቱን የሙሴ መጻሕፍት የአሕዛብ ግሥፒቶሎሚ ሁለተኛ ፍላጻል፤ መጻሕፍቶቻችንን ለማስተርጎም

²¹ .A.Vander Heeren,Septuagint version in The Catholic Encyclopedia,1912,NY,vol.xlII,page 3

²² .Melvink.H.Peters:Septuagint in The Anchor Bible Dictionary(doubleday 1992)vol 5 P1104

²³ . Source "WWW.GREATSITE.COM"

²⁴ .ibid.: R.H.Charles,D.Litt,D.D, Page 98 (The Letter of Aristaeas or Eustathic Vers 30.31.32&46)

በፈለገ ጊዜ፤ የሕግ ምሁራንን የግሪክ ቋንቋ ችሎታ ካላቸው ጋር ላከናቸው፤ እነርሱም ተርጉመው በቤተ መጻሕፍቱ አስቀመጡ ሲሉ ይተርካሉ።፡፡ ሌሎች አፖክሪፋ መጻሕፍትን ግን (ከ5ቱ የሙሴ መጻሕፍት ውጭ) ሰባ ሊቃናት የተባሉ ሰዎች ፈጽመው አያውቋቸውም።፡፡

አንድን መጽሐፍ ቅዱስ ለመተርጎም ቢያንስ 15 ዓመታት ይጠይቃል የሚለው የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበርም። በ72ቀናት የተተረጎመ ነው የተባለውን የብሉይ ኪዳን ተጨማሪዎች /አፖክሪፓዎች/ ሁሉንም ትክክለኛ እንደሆኑ አድርገው ለጎትመት ሲያቀርቡለት አሜን ብሎ በመቀበል ወንጌል ለፍጥረት እንዲደርስ አስበው ቅዱሳን በሰጡት ገንዘብ ተራ ልብ ወለድና የጥንቃላ (የጥንቁላ የሚለው ቃል በሰፋት ይታተቃል) መጻሕፍትን ሰብስቦ ማሳተሙ ማስተዋሉን ምን ወሰደው? ያሰኛል።፡፡ አንዳንድ ሰዎች የሰባ ሊቃናትን ትርጉም በመንፈስ ቅዱስ ምሪት የተጻፈ ነው ይላሉ።፡፡ ይሁን እንጅ የትርጉም ሥራውን ይከታተል የነበረውና በአስተባባሪነትም የሚመራው የገነቡ ወንድም ስለ እግዚአብሔር ቃል /ያህዌ/ ደንታ የሌለው፤ ስለፈቃዱና ትዕዛዛቱም ምንም ግድ ያልነበረው አሕዛብ /የአይሁድ ሃይማኖት ተከታይ ያልሆነ/ነው።፡፡ ያስተረጎመበት ዓላማም እውቅናን ለማትረፍ በማሰቡ ብቻ ነው።፡፡ ስለዚህ በእግዚአብሔር ፈቃድና በመንፈስ ቅዱስ ምሪት የተጻፈ ነው ሊባል አይችልም።፡፡

የፒንቲየኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ቀደምት ትርጉምና የታሪክ አሻራ

በኢትዮጵያ ምድር ውስጥ ስለተጻፈው የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ ታሪክና አጻጻፍ ከየት መጣነት የሀገር ቤት ምሁራንም ሆኑ የውጭ ሀገር ምሁራን ብዙ ጥናት አድርገዋል።፡፡ ከነዚህም ውስጥ ዋና ዋናዎቹን ብጠቁም አለቃ ኪዳነ ወልድ ክፍለ፤ጎሩይ ወልደ ሥላሴ፤ ሥርግው ሀብለ ሥላሴ ፤አለቃ መሠረት ስብሐት ለአብና ሌሎችም

²⁵ .ibid : A.Vander Heeren.

²⁶ .የኢትዮጵያ መ/ቅ ማኅበር ልዩ እትም መጽሔት: ታላ ይናገር ለ2ኪህ ቁጥር2 ገጽ38

ይገኛሉ።፡፡ ከውጭ ሀገር ምሁራን መካከል ደግሞ ሊትማን/Littmann/ ፕሮፌሰርአለንዶርፍ/Pro.Ullendorff/፤ብሩቲ/Buritt/፤ቩብስ /Voobus/፤ ሉፍግሪን/Lofgren/ ወዘተ...ተጠቃሾች ናቸው።፡፡ በቀጣዩ ጥናታዊ መጽሐፌ ጥናቶቻቸውን ለማካተት እቅድ አለኝ።፡፡ ከክርስትና በፊት የነበረውን የታሪክ ፍላጎት ስንመለከት ኢትዮጵያ የይሁዲን ሃይማኖት በከፊል ትከተል እንደነበር መረጃዎች ያሳያሉ (አቤጫሕ፤ ጳጉደረባው፤ ንግሥተ ሳባ ወ.ዘ.ተ)፤የጣዖት አምልኮ ሥርዓትን ከጥግ እስከ ጥግ የምታራምድ ሀገር ለመሆኗ²⁷ ደግሞ ይሰልጡት መረጃዎች ያመለክታሉ (የአክሱም ሀውልት የአባባ ዘንዶና የጨረቃ የፀሐይ ምስል፤በደቡብ አካባቢ የእነጥያ ሀውልት የዘንዶ ምስሉን)²⁸ ይሁዲነትን የተቀበሉ ለንግድም ሆነ ለአምልኮ ይሄዱ ስለነበር የዕብራይስጥ ቅጂዎች ይኖሯቸዋል²⁹ ተብሎ ይታመናል (ሐዋ፩)።፡፡ የዓለም አቀፉ መግባቢያ ግሪክ ከሆነበት ጊዜ አንስቶም የግብጽ ትርጉም የሆነው/Hesychian Recension/ ወደ ሀገሪቱ አልገባም ብሎ ማለት አይቻልም።፡፡

ነገር ግን በዘመነ ክርስትና የኢትዮጵያው የበኩር ጳጳስ ፍሬምናንጦስ ሁሉንም የግብጽ ትርጉሞችና ሌሎችንም መንፈሳዊያን መጻሕፍት፤ አጥንቶ ከመንፈስ ቅዱስ ጋር በመለየትና በማጥራት ለዓለም ያስታወቀውን የታላቁን ጳጳስ /Pillar of the church/ የአትናትዮስን የቀኖና ውሳኔ ተቀብሎ ለቤተ ክርስቲያኒቱ መመሪያ ማድረጉ የማይታለም ሀቅ ነው³⁰።፡፡ ከዚህ ተነስተን የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ለዘመናት በ66ቱ መጽሐፍ ብቻ ትመራ እንደነበር ማወቅ ይቻላል³¹።፡፡ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ "ቤተ ክርስቲያን" ታሪኬ ነው በማለት በልዩ ልዩ መግለጫዎቿ ለክርክር የምታነሳቸው ሀሳቦች የመጀመሪያው

²⁷ .የጋዜጣና ማስ.መ/ቤተ.የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ዕድገትና ነጻነት:1944:ት/ዘገባኤ:ገጽ11

²⁸ . ተክለ ጳድቅ መከራይ: ከጣዖት አምልኮ ወደ ክርስትና በ1941፤አርቲስቲክ ማ/ቤት

²⁹ .Sergew Habesellassie: Ancient & Medieval Ethiopia History:1972: Addis Abeba P 20-44

³⁰ .ፍትሐ ነግሥት ገብየና ትርጓሜ:አንቀጽ4 አምድ2-3 ብርሃንና ሰ/ማ/ቤት:1954፤ገጽ54

³¹ .በ13ኛው ክ/ዘ የተጻፉ ብራና ሐዲስና ብሉይ ኪዳናት በጣና ገይቅ ደሴት ክብራን የሚገኙ.

የብሉይ ኪዳን ትርጉም ከሰባ ሊቃናት ወደ ግእዝ የተመለሰው ነው የሚል ነው።፡፡ ይሁን እንጂ "የቤ/ክያኒቱ" ሊቃውንት የሚሰኙት እርስ በርሳቸው ተስማምተውና ተቀብለው የጋራ የሆነ አቋም አላወጡም የላቸውምም።፡፡ ምክንያቱም ተጨባጭ መረጃ ማቅረብ አይቻለምና ነው።፡፡ ሁሉም በየግላቸው የሚያቀርቡት ትረካ ደግሞ ግልፅና ተጨባጭነት የለውም።፡፡ ለዚህ ነው የአሁን ዘመን ሊቃውንት ተብደው ለተጠላለፈው የደብተሮች ትምህርት ሽፋን ለመስጠት የሰባ ሊቃናትን ትርጉም ነው የምንቀበል ሲሉ፤ የጥንቶቹ የብራና ጽሑፎች ደግሞ ከዕብራይስጥ ወደ ግእዝ የተተረጎሙ የነጠሩ ትርጉሞች አሉን ሲሉ የተከፋፈለ ታሪክ የሚያቀርቡት።፡፡ ለምሳሌ ፡-

የአባ ጊዮርጊስ ዘጋሽጫ ድርሰት "ወመክበበ መጻሕፍቲሃስ ዘብሉይ ተዐልዋ እምዕብራይስጥ ንበ ግእዝ በመዋዕሊሃ ለንግሥተ አዜብ እጉሳ ሐወጸተ ለሰሎሞን፡ ወበእንተዝ ኮነ ጽሩየ ፍካሬሆሙ ለመጻሕፍተ ነቢያት ዘውስተ ብሔረ አግእዚ እስመ በሕገ አይሁድ ነበሩ እምቅድመ ልደተ ክርስቶስ ... ወከመሰ ተአልዋ መጻሕፍተ ነቢያት እምዕብራይስጥ ንበ ግእዝ ትረክብ ትእምርቶ በውስተ መጽሐፈ ነገሥተ ዘይብል ትርጓሜ ነገረ ዕብራይስጥ ንበ ግእዝ ኡሉሂ ብሂል አምላክ፡ አዳናይ ብሂል እግዚእ፡ ጸባኦት ብሂል ዘገይላት፡ ወመክበበ መጻሕፍቲሃስ ዘሐዲስ ለምድርነ ኢትዮጵያ ተዐልዋ እምሮማይስጥ ንበ ግእዝ..."³² "የብሉይ ኪዳን መጻፍትን በተመለከተ ሰሎሞንን በጎበኘው ጊዜ በንግሥተ አዜብ ዘመን ከዕብራይስጥ ወደ ግእዝ ተተረጎመ በዚህም ምክንያት በብሔረ አግዛዚ የሚገኙ የነቢያት መጻሕፍት ትርጉም የጠራ ሆነ።፡፡ ከልደተ ክርስቶስ በፊት ሕዝቡ ለአይሁድ ታማኝ ነበሩ...የነቢያት መጻሕፍት ግን ከዕብራይስጥ ወደ ግእዝ እንደተተረጎመ በመጽሐፈ ነገሥት ውስጥ ከዕብራይስጥ ወደ ግእዝ የተተረጎመ ትምሕርት የሚል ታገኛለህ በትምህርቱም ኡሉሂ ማለት አምላክ፤አዳናይ ማለት ጌታ፤ጸባኦት ማለት ኃያል ነው።፡፡ የሐዲስ ኪዳንን መጻሕፍት በተመለከተም ለሀገራችን ኢትዮጵያ የተተረጎሙት ከግሪክኛ ወደ ግእዝ ሲሆን..." በማለት ይቀጥላል።፡፡ በርግጥ አባ ዘጋሽጫ ያነሳቸው

³² . በተለይም በደቡብ አፍሪካ በተደረገው ክርክር ላይ ለመረጃነት አርቶዶክስ ያቀረቡት የክርክር ሀሳብ ይህንን የሚያገጽፋርት ነበር።፡፡

³³ . መጽሐፈ ምሥጢር ብራናው ገጽ74-75፤ Ullendorff, E., Ethiopia and the Bible, 1968, London.

ቃላት ላቀረቡት የትርጉም ውጤት መረጃ ይሆናሉ? የሚለው ጥያቄ እንዳለ ሆኖ፤ በአብዛኛው የሀገሪቱ መረጃ የግብጽን /ኮፕቲክ/ ጨምሮ የዕብራይስጡን ዋና ቅጽ እንደዋና ቋንቋ በመከተል ሲጠቀሙ ለመኖራቸው ግን ብዙዎቻችን ወይም ሁላችንንም ያስማማል።፡፡

በግብጽ የኮፕቲክ ቤተ ክርስቲያን የብሉይ ኪዳን ትርጉም መሠረቲ ዕብራይስጥ መሆኑን የሰአዳክ (Sahidic 3rd century) ትርጉም በቂ መረጃዋ ነው።፡፡ ክርስትናን ተቀብለን ጥቂት ዓመታት ካስቆጠርን በኋላ ግእዝ አናባቢ ፊደላትን ከእብራይስጥና ዓረብኛ ጋር በማጣመር ከላባዊያን ሞት በኋላ (አማርኛ፡ትግረና ትግርኛ ከመፈጠራቸው በፊት) የሀገሪቱ ብሔራዊ መግባቢያ መሆኑ ይታወሳል።፡፡

ይሁን እንጂ ከ300 ዓ.ም በፊት አናባቢ አልባ የነበረው ግእዝ በስሜት ብቻ የተተረጎመ ነው የሚባለውን ሰባ ሊቃናት የተሰኘ አፖክሪፋ የግሪክ ትርጉሞችን ወደ ግእዝ መልሰነዋል ማለቱ አስቂኝ ይሆናል።፡፡ ለዚያውም ምንም ዓይነት መረጃ ማቅረብ በማይቻልበት ሁኔታ የጥንት የግእዝ ትርጉም አለን ብሎ ማለት አፈታሪክ ብቻ ነው።፡፡ ሁሉም የግእዝ ትርጉሞች ልዩ ልዩ ሐሳብና የትርጉም ልዩነቶችን የያዙ ናቸው።፡፡ የሰባ ሊቃናት ትርጉም የተሰኙ ብዙ የግሪክ ድርሰቶች የዕብራይስጥን ባህልና ወግ የማያውቁ የስሜት ትርጉምን ያካተቱ መሆናቸውን በዘርፉ ያጠነ ብዙ ምሁራን ይናገራሉ።፡፡ የሰባ ሊቃናት ትርጉም (ከፔንታቴክ ውጭ የሆኑትን) አናባቢ ባልነበረው ግእዝ ተተርጉሞ ነበር ብሎ ለማለት ጥቂት ፍንጭ እንኳ ማቅረብ አልተቻለም።፡፡ ከአባሳላማ በፊት በግእዝ የተጻፈ አንድም የመጽሐፍ ሽራፊ አልተገኘም የለምም።፡፡ የቆዩ የአማርኛም ሆነ የግእዝ ትርጉሞችን ይዘት ስንዳስሰ፤ከግሪክኛው ትርጉም ይልቅ ወደ ዕብራይስጡ

³⁴ . Sidney Jellicoe: The Septuagint and Modern Study, 1968, Oxford University press, Page 256

³⁵ . ምክረ ሥላሴ /ዶ/ር/፡ በኢትዮ የመጀመሪያው የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም ግእዝ ቋንቋ፡ ገጽ 30

³⁶ . A. Vander Heeren, Septuagint version in the Catholic Encyclopedia vol. xli

³⁷ . ሊቀ-ጠበብት አክሊለ ብርሃን ወ/ቲርቆስ፡ መጽሔተ ጥበብ ምዕራፍ አንድ ገጽ 11-13

ያደሉ ናቸው። በ6ኛውና በ7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን አካባቢ ወደ ግእዝና ዓረብኛ የተተረጎሙ መጻሕፍትም ይህንን እውነታ ያመለክታሉ።፩። ሌሎች የጥንት ትርጉሞች ከዓረብኛ የመጡ ናቸው። ለምሳሌ፡- "ወመጽሐፈ ሥርዓተ-መሰ ተተርጎመት እምነረ ዓረቢ ለግእዝ ብሔረ ኢትዮጵያ በመዋዕለ ጳጳሳቲነ አባ ሚካኤል ወአባ ገበርኤል ወኢሰ ፋእስነ አባ ዮሐንስ እምአመ ወዕኩ ውስተ ብሔረ ኢትዮጵያ በሠለስቱ ዓመት"።፪። የሥርዓታችን መጽሐፍ ከዓረባዊ ቋንቋ ወደኢትዮጵያ ቋንቋ ግእዝ ተተረጎመ አባሚካኤልና አባገበርኤል በሚባሉ ጳጳሳት ዘመን አባ ዮሐንስም ኤጲስ ቆጶስነት በተሾመ ወራት ከግብጽ ወደ ኢትዮጵያ በመጡ በሦስተኛው ዓመት ለኢትዮጵያ ሰዎች መጣችልን ይላል። ፍትሐ ነገሥትና ሃይማኖት አበው የተሰኙ ሌሎች "የቤተክርስቲያኒቱ" መጻሕፍቶችም ከዓረብኛ የተተረጎሙ መሆናቸውን መቅድሞቻቸው ያመለክታሉ።

ስለዚህ መጻሕፍቶቻችን ሁሉ ከሰባ ሊቃናት የተተረጎሙ ናቸው ማለት ከልብ ወለድነት ያለፈ ታሪክ አይሆንም። የኦርቶዶክስ "ቤተ ክርስቲያን" የድርሣናትና ገድላት ስብስብ መዝገብ የሆነው ስንክሣር የተሰኘው መጽሐፍ ከዓረብኛ የተተረጎመ እንደሆነ ይጠቁማል።፬። ይልቁንም እናት ቋንቋው ሳይጠፋ አለመጠቀምና በእርሱም አለማግኘቱ ለቅዱሱ የልዑል ቃል መጠንቀቅ ሳይሆን ለከንቱ እውቅናና ታሪክ መሯሯጥ ነው። ለክርስቲያን ደግሞ ታሪኩ ክርስቶስ እንጅ በእሣት የሚቃጠል ምድራዊ ታሪክ አይደለም። አባቶች ታሪካቸው እርሱን ስላደረጉ ነው ታሪክ የኖራቸው። አንድ አንድ የኦርቶዶክስ ሊቃውንት የጥንቱ ግእዝ ከሰባ ሊቃናት የተተረጎመ ነው በማለት ቢከራከሩም የትኛው ሕትመት? እነማንስ የተረጎሙት? የሚል ጥያቄ ሲነሳ ጭብጥ ያለው መረጃ ማቅረብ አልቻሉም የላቸውምም። አንዳንድ የተንኮል ክርክር የሚያቀርቡ ካፈርኩ አይመልሰኝ ዓይነት ምላሾች፤ በዘርፉ የቁፋሮና የቅርስ ጥናት

³⁸ The Catholic Encyclopedia: Vol.v 1913:Page 570 /E.Ullendorff,1908,57/
³⁹ ተአምረ ማርያም፡መቅድም ዘእሁድ ባለ402 ተአምር፡1988፡ተ/ገ/ሥላሴ ማ/ቤት ፡ገጽ 10
⁴⁰ ስንክሣር ዘነሐሴ 20

አልተካሄደም፤የሀገሪቱ የአየር ንብረት ሁኔታ ከግምት ውስጥ መግባት አለበት ወዘተ...የሚል ጉንጭ አልፋ አተካራዎችን ያነሣሉ። ይሁን እንጅ በአብርሃ አፅብሃ ዘመንና ከዚያም በፊት የነበሩ ብዙ መረጃዎች በቁፋሮ ተገኝተው ተጣርተዋል። በዚህ ሁሉ ሂደት ውስጥ በግእዝ የተጻፉ የመጽሐፍት ሽርፍራፊ ቅሪቶች አልተገኙም።

ግእዝ ማለት ውጥን፤አልቦ ነቁጥ ማለት ነው። «ክርስቶስ» የሚለውን ስሜት ሰጭ በአናባቢ የተገለጠን ቃል፤ያለ አናባቢ በግእዝ ቃል ስንመልሰው «ክርስቶስ» የሚል ይሆናል።፤ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ "ቤተ ክርስቲያን" የሰባ ሊቃናት ትርጉም ስላለኝ የዕብራይስጡን ለብሉይ ኪዳን፤የግሪኩን ደግሞ ለሐዲስ ኪዳን ምስክር አልፈልገም ማለቷ፤ሰባሊቃናት በተሰኘ መጽሐፍ ስም የደብተሮችን መጽሐፍ ሰብስባ በማስገባት ለአስተምህሮ ችግሮቼ በየጊዜያቱ የሚነሱባትን አጣብቂኝ ፈተናዎች እየከላለሰኝና እየበራዘዝኝ ለመለወጥ እንዲያመቻት በማሰብ ብቻ ነው። በርግጥ የሰባ ሊቃናት መጽሐፍት ቢታወቁ ኖሮ ስማቸውን ብቻ በመጠቀም ሌላ ድርሰት ጽፈው ከቅዱሱ ቃል ጋር አብረው ባላካተቱትም ነበር።

ለምሳሌ መጽሐፈ መቃብያን 1ኛና 2ኛው ከሁሉም የሰባ ሊቃናት ትርጉም ጋር ምንም ዓይነት ተመሳሳይ ሐሳብ የለውም የግብጽን ጨምሮ። ስለዚህ ይህ ሂደት ከ19ኛው ክ/ዘመን ወዲህ በተለይም የወንጌላዊያን እንቅስቃሴ /ፕሮቴስታንት/ ከበረታበት ከ1980ዓ.ም. ወዲህ 81ዱ የተሰኘ የፈጠራ መጽሐፍ ለማሳተም ሲሯሯጡ ይስተዋላል። ይህ መጽሐፍ በኦርቶዶክስ "ቤተ ክርስቲያን" ታሪክ ውስጥ ብዙም ቦታ የማይሰጠውና ለመንፈሳዊነቱም ተቀባይነት የሌለው ተራና ለአንዳንድ የታሪክ ማጣቀሻነት ብቻ የሚሆን ነበር። ለዚህም ነው ብዙዎቹ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ምሁራን ከቀን ወደ ቀን በአስተምህሮ ይዘቷ በተለይም ከ13ኛው ክ/ዘ ከዐፄ ዘርዓ ያዕቆብ ጀምሮ ወደ ሮም ካቶሊክ አስተምህሮ እያመዘነች ነው ሲሉ

“ግእዝ ማለት ሀሁሂ...የ የሚለው የፊደል ርባታ ያልነበረው ማለት ነው። የፊደላቱን አናባቢ ከአብራይስጥና ከዓረብኛ ቋንቋ ስልተች በመውሰድ የሠራው ጳጳስ ፍሪምናንቱስ ነው። ስለቃ ከጳጳ ወልድ ክፍለ መጽሐፈ ሰዋሰው ወገን መቅድም ክፍል 8 ፤በተጨማሪም የኦርቶዶክስ ቤ/ክ መልከዐ መልክ መጻሕፍት ላይ መልክህ ሀሳማ ላይ ለገተጽ ሰነፍረሰ

ተቃውሟቸውን የሚያስሙት። የሮም ካቶሊክ በ1546 ዓ.ም ሉተር ላካቸው የተቃውሞ ሐሳቦች ላለመረታትና ስህተቷን ላለመቀበል፤ ከየበታው የወዳደቁና በጥንት አባቶች ዘንድ መንፈሳዊ ይዘታቸው ተቀባይነት የሌላቸውን መጻሕፍት በማሰባሰብ አሳትማለች። የሮም ካቶሊክ ለተቃውሞ ስትል የቆየውን የ66ቱን ቅዱሳት መጻሕፍት ቀኖና በመሸር 5ቱን ተጨማሪ መጻሕፍት ቀኖና ብላ አጽድቃለች። ምክንያቱም ከአሕዛብ የተሰበሰቡና በየዘመናቱ ክርስትና መሰለው ወደ ጓዳዋ የገቡ የጣዖት አምልኮ ባህልና ልማዶችን (ስዕላትን መማጸን በሙታን መታመን፣ ቀናትን ማምለክ ወዘተ በተሀድሶው /በሪፎርሜሽን/ ተቀብሎ ለማስወገድ አቅም በማጣቷ የፈጸመችው ስህተት ነበር።

ዛሬም የኛዋ "ቤተክርስቲያን" የክርስቶስን ብቸኛ አዳኝነት አጉልተው የሚሰብኩና የገድላ-ገድሎቿን ስህተት የሚገልጡ ልጆች ሲወለዱባት ገድላትና ድርሣናትን ቀኖናዊ መጻሕፍት አድርጋ ለማሳተም ተገዳለች። የጥንት የግእዝ ትርጉሞች ቢኖሯት እንኳ እርሱ ራሱ ያለውድ በግድ ከእናት ቋንቋው ጋር መገናዘብ ይገባዋል። ይህም እንኳ ሆኖ ሰባ ሊቃናት ከተሰኘው ትርጉም ውጭ የሆነ ቃል፣ ሀረግና አንቀጽ እንዲሁም መጻሕፍት በሁለቱም የ81ዱ ሕትመቶች ተቀንሰውና ተጨምረው ተቀያይረው ታትመዋል። ይህም ከላይ ለተጠቀሰው ዓላማ የምትጠቀምበት ዘዴ ነው። እንደማስረጃም በ1980ና በ2ኛ እትም ላይ ማነፃፀር ይቻላል። ሌላው ሐሳብ የሰባ ሊቃናትን ትርጉም ሐዋርያት ይጠቀሙበት ነበር የሚል ነው። ሁሉም የጌታ ደቀ መዛሙርት አይሁዳዊ ለመሆናቸው ማንበብ ቢፈልጉ እንኳ በእፍ መፍቻ ቋንቋቸው የተጻፈውን ዋና ቅጽ ትተው

⁴² .Wilbur O'Donovan: Biblical Christianity in Africa Perspective, 2006, Srilank, PP33

⁴³ .ibid., page.35

⁴⁴ . መዝሙር 149፥2-6 በዕብራይስጥም ሆነ በሰባ ሊቃናት የሌሉ በ81ዱ ግን የሚገኝ ከፋሊ ሄናክ የሚባሉ መጻሕፍት በሁሉም የሰባ ሊቃናት ትርጉሞች አይታወቁም።

⁴⁵ . ዳዊት ስቶክስ: የዕብራይስጥ ትርጉሜ 1958 ዓ.ም. አርቲስቲክ ማ/ቤት

ያህዌን በማያውቅ ጣዖት አምላኪ የግብጽ ንጉሥ ለአውቅና ያስተረ ጎመውን ለማንበብ ከግብጽ አስመጡ ማለት የልጅ ተረት ይሆናል።

የኦርቶዶክስ "ቤተክርስቲያን" አበው ደነገጉልኝ የምትላቸውን የመጻሕፍት ቀኖና ለምን አልተቀበለችም ?

እውቅናን በተገቢው መንገድ አግኝታ ከተመሠረተችበት ከ330ዓ.ም. ወዲህ በኒቂያ የተካሄደውን የመጀመሪያ ጉባኤ ከዚያም የነበሩ ቅዱሳን አባቶችን ትቀበላለች። በመቀጠልም በኤፌሶን የተደረገውን ጉባኤና በዚያም የነበሩ ቅዱሳን አባቶችን ትቀበላለች። ከዚህ የተነሣ ሃይማኖት አበው በሚል መጠሪያ ከፊል ሀሳቡን በመውሰድ አንዳንድ ጽሑፎቻቸውን አሰባስባ ከጥቂት የሀገር ቤት ልብ ወለዶች ጋር በመቀላቀል ሃይማኖተ አበው የሚል መጽሐፍ አሳትማለች። የእነዚህ አባቶች የቀኖና ውሳኔም ደርሷታል። ለምን ከ19ኛ መቶ ክ/ዘመን ወዲህ ሌላ ውሳኔን ለመወሰን ፈለገች? ብለን ስንጠይቅ ምላሹ የ15ኛውክ/ዘመን የክህደት ትምህርቲ በወንጌላዊያን ሰብከት የክርስቶስ ብቸኛ አዳኝነት አዋጅ የኖረውን ትምህርቲን ስላፈረሰባት ብቻ ነው። በዚህ ዘመን በትረ ሥልጣኑን የያዙት የካራ ኦርቶዶክስ አማኞች የፈለጉትን አስተምህሮ በፈለጉት መንገድ ለማስኬድ ብቸኛ መንገዳቸው የአባቶችን የቀኖና መጽሐፍት በመጣል ሌሎች ድርሰቶችን በሕዝቡ ልብ ውስጥ ማስገባትና የቆየውን የክርስቶስ ተቃዋሚ መንፈስና ትምህርትን ለማስረጽ ነው።

"ቤተ ክርስቲያኒቱ" ከነገሥታቱ ጋር በመሆን ደብተሮች የሚጽፉትን አስተምህሮ ሁሉ ሕዝቡ እንዲቀበል ታደርግ ነበር። አሁን ግን ይህ አካሄድ እንደ ማይሳካና እንደማይደገም። የተረዱት ደብተሮች፤ ቅዱሱን መጽሐፍ በገድላ ገድል ድርሰቶች ውስጥ ሰግስገው በማስገባት ወደ ቀኖናዊነት በመቀየር ማሳተሙ ብቸኛ አማራጫቸው አድርገውታል። የጥንቷ ኦርቶዶክስ "ቤተ ክርስቲያን" ግን

⁴⁶ . ሃይማኖተ አበው፡ ትንሹ ዘጉባኤ የመጀመሪያ እትም 1967ዓ.ም አዲስ አበባ

⁴⁷ . በተሰለ ደረጃና በደቀ-መዝሙር በዛ፡ መቅደስ የገቡ መናፍቃን ገጽ148 አፍሪካ ማ/ቤት አ/አ

⁴⁸ . ተክለ ጻድቅ መኩረያ፡ ዐፄ ዮሐንስና የኢትዮጵያ አንድነት፤ 1982፤ ኩራዝ አላታሚ ገጽ119

አምላካዊያት መጽሐፍት በማለት የ66ቱን ቀኖና ዝርዝር ከአባቶች ተቀብላ ነበር። እኒህ አበው ደግሞ ስለ 66ቱ መጽሐፍት ብቸኝነትና ቅዱስነት ተናግረዋል። ከነዚህ አባቶች መካከል የጥቂቶችን ሐሳብ ከዚያው ከኦርቶዶክስ የመጽሐፍት ጉያ ቀንጭበን እንመልከት፡-

፩. ቅዱሳት መጽሐፍት(ብሉዩ 46 ሐዲሱ 27) ወጥ የነገረ መለኮት አንድነትናፍስት አላቸው፤ በመንፈስ ቅዱስም የተባሩ እውነትነታቸው ቀጣይ ፀረ ፍትሕ ሀሳብን ያልያዙ ናቸው⁴⁹። ቅዱስ ቀለምንጦስ (St.Clement of Rome 1st letter to corinthia ns 45,2,3 Migne p.G.I, col.300)

፪. ቅዱሳት መጽሐፍት/66ቱ/በመንፈስ ቅዱስ የተጣሩና የነጠሩ አንድ መንፈስ ያላቸው ናቸው⁵⁰ St.Theopilos, Autolic, 3, 12 migne P.G.vi, col.1137
፫. ቅዱሳት መጽሐፍት/66ቱ መጽሐፍ ቅዱስ ብቻ/ ከእግዚአብሔር አፍ የወጡ በመንፈስ ቅዱስ ምሪት ለሰው የተነገሩ የልዑል ቃላት ናቸው⁵¹። ቀለምንጦስ ዘልስከንድርያ (Clement of alexandria Admonition to the Greeks 9,82,1 migne P.G.viii, col.192)

፬. ቅዱሳት መጽሐፍት /66ቱ/ ፍፁማንና የነጠሩ /Inspired/ ናቸው፤ ቃላቸውም በመንፈስ ቅዱስ የተቃኙ የተፈተኙ ናቸው። ሲል ቅዱስ ሊረጽብ ተናግሮል (st.Iranies Against Heresies 2,28,2 migne P.G.vii col.804)። ይሁን እንጅ እነዚህን ሁሉ አባቶች እንደምትቀበል የምትናገረዋ "ቤተ ክርስቲያን " የሁሉንም አባቶች ቀኖና ገፍታ በዚህ ዘመን ባሉ ሊቃውንት ተብዩ ደብተሮች የተሰባሰበ ገድላ ገድል ድርሣናትን ከቅዱሳት መጽሐፍት ጋር ወስናለች።

በኦርቶዶክስም ሆነ በዓለም አቀፍ አብያተ ክርስቲያናት ዘንድ ተቀባይነት ካላቸው አባቶች ቀኖናና ሲኖዶሳት ውስጥ የሰድስቱን የውሳኔ /የቀኖና/ ዝርዝር በጥቂቱ ለመዳሰስ ይህል ለንጽጽር እንይ፡-

⁴⁹ .Beatitudo+JUSTINIAN(Patriar):The Chritian Orthodox Confession of Faith,Bucuresti,1952,PP.20

⁵⁰ . Ibid., Page 20 :

⁵¹ Ibid. Page 20

የእስትጌሶ እግዚአብሔር መጽሐፍት ውሳኔ በጥንት አባቶች

የቅዱሳት መጽሐፍትን ዝርዝር ቀኖናዊነት የሚገልጡ ሦስት የሲኖዶስ ሦስት የአበው ቀኖናትን በጥቂቱ እንመልከት፡-

ሀ. ቀኖናተ-ሲኖዶስ፡-

፩. 85ኛው ሐዋርያዊት ቀኖናተ-ሲኖዶስ ዘ85

፪. 60ኛው የላኦዶቅያ ቀኖናተ ሲኖዶስ /ቀኖናተ-ዘሉዶቅያ/

፫. ቀኖናተ-ካርታጊኒስ (በቅርጣግና 24/32) የሚባሉ ናቸው።

፩. 85ኛው ሐዋርያዊት ቀኖናተ-ሲኖዶሳት፡- ይህ ውሳኔና የቆጠራ ዝርዝር በሐዋርያት የተወሰነ ነው ቢባልም ሐዋርያት የወሰኑት ነው ለማለት ግን አያስደፍርም። ምክንያቱም በመጽሐፉ የመጨረሻ ሀረግ ላይ "እነዚህ የሐዋርያት ትዕዛዛት በኔ በቀለምንጦስ እጅ የተላኩ ናቸው"⁵² የሚል ይገኛል። ምን አልባት እራሱ ቀለምንጦስ የፃፋቸው ይሆናሉ? ቀለምንጦስ የሐዋርያው ጳውሎስ ደቀ-መዝሙር እንደነበር ማየት ይቻላል ፊል4:3። በአንዳንድ የታሪክ መዛግብት ውስጥም የጴጥሮስ ደቀ መዝሙር እንደነበርና በኋላም የሮም "ቤተክርስቲያን" ኤጲስ ቆጶስ ሆኖ እንዳገለገለ ይተረካል⁵³። ሙሉ በሙሉ ሐዋርያት የወሰኑት ባይሆንም የተወሰነ ፍንጭ ሰጥተውት ይሆናል ወይም የኋላ ደራስያን ስሙን ተጠቅመው ጽፈው ይሆናል ብሎ ይገመታል

የቤተ ክርስቲያን ታሪክ አጥኝዎች በሐዋርያት ስም የተወሰነ ውሳኔ እንጅ የሐዋርያት ውሳኔ አይደለም የሚል ጉባኤዎችን በተደጋጋሚ በማድረግ ለማጣራት ሞክረው ነበር። ለምሳሌ በ691 በትሩሎ የተደረገው 5ኛና 6ኛው ጉባኤ ሲኖዶስ በቁጥር ውሳኔው ላይ 8ቱ ሐዋርያዊት ትዕዛዛት ላይ የስህተት ትምህርት በመገኘቱ የሐዋርያት ውሳኔ አይደለም ሲሉ ተቃውመዋል (የኦርቶዶክስ ቤ/ክ ይህንን ጉባኤ

⁵² . ra.11h-hot1h.: Su,nta:gma tw n Qeiwn kui. Ierwn kan.onwn T.B page 109-110

⁵³ .Mansi:Sacropum conciliorum nova et amplissima collectio,Asutria 1960-6199ኛ 48

አትብላውም ውሳኔውን ገን ቢዛዝ ከ10520 ዓመት በኋላ ተከትላ ተግባራዊ አድርጋለችን እንዲሁም የሮሜ ሊቀ ጳጳስ ጸሐፊው ቀዳማዊ /192-196/ ⁵⁴ ይህ ውሳኔ በሐዋርያት የተጻፈ አይደለም ሲል በአዋጅ ተቃውሞ ነበር። በተጨማሪም በልዩ ልዩ ቋንቋዎች የተተረጎመው 85ኛው የሐዋርያት ቀኖና የውሳኔ አንቀጽ ቅደም ተከተሉ ስለሚለዋወጥ የሐዋርያት ቀኖና ነው ለማለት የሚያስደፍር አይደለም። ለምሳሌ፡- የሱርስት ትርጉም የቀኖና ሐዋርያት ብዛት 83 ነው።። የምዕራብ ኦርቶዶክስ ቤ/ክን ቀኖና ደግሞ 82 ነው።። በኛም ሀገር የሚገኘው የመጀመሪያ ትርጉም/ግእዝ/ ቀሌሚንጦስ እንደ ጻፋቸው የተገለጡ ልዩ ልዩ ርዕሰ ጉዳዮችን የያዙ ብዙ መጻሕፍት ይገኛሉ።። ቀኖና 85፣ 83ና 82 የሐዋርያት ቀኖና ባይሆኑም ያለፉት አባቶች ከቀኖና ሐዋርያት 85ኛ አልፎ አልፎ ስለጠቀሱ በጥቂቱም ቢሆን ሐዋርያት ሐሳብ ሳይለጡ እንዳልቀረ ይገመታል።። ምንም እንኳ እንደዋና ይታዩ የነበሩ ሐዋርያት ቀድመው መሞታቸው ቢታወቅም። የሐዋርያትን 85ኛ ቀኖና ከጠቀሱት አባቶች መካከል አትናቴዎስ 13ኛውን ቀኖና ⁵⁵ ሲጠቅስ፤ ሊቀ-ጳጳስ ባስልዮስ 17ና 25ኛውን ቀኖና ⁵⁶ ጠቅሶት ይገኛል። 85ኛው ቀኖና ቀኖና ቀኖና ሲኖዶስ መጽሐፈ ሲራክን ለልጆች ማስተማሪያ ይሁን ሲል ወስኖአል።። ፍትሐ ነገሥትም መጽሐፈ ሲራክንና መ/የሴፍ ወ/ኮርዮንን ለልጆች መመሪያ ይሁኑ ሲል ወስኖአል።።

⁵⁴ . Codex canonum Ecclesiasticorum Dionycii exiquii dicunter aposolurum.

⁵⁵ . Mansi:sacroum conciliorum page 29-48

⁵⁶ . ፍትሐ ነገሥት መቅደም ክፍል 1

⁵⁷ . ሊ/ር ዲቤትሉ ዘውዴ፡ ፍትሐ ነገሥት ብሔራላዊ ወቅኖና ገጽ 160

⁵⁸ . ከዚሁ ገጽ 137።

⁵⁹ . ከዚሁ በገጽ 141 ይገኛል።

⁶⁰ . ከዚሁ በገጽ 139-154

⁶¹ . ፍትሐ ነገሥት ገብና ትርጓሜው አንቀጽ 2 ቀጥር 17

⁶² . በ2ኛ እትም 81ጽ ገጽ 925 እና በ1980 እትም ደግሞ በገጽ 853 መታተማቸውን እንረዳለን

ይሁን እንጅ የዛሬዎቹ የኦርቶዶክስ ሊቃውንት የራሷን መመሪያ ጥሰው ሲራክን ከ81ጽ ጋር ሲያሳትሙ ሀይ ባይ አልነበራቸውም። የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማገበርም ይህንኑ የታሪክ ጭብጥ በማያውቅበት ጎጆ ውስጥ ገብቶ በቅዱሳን ገንዘብ የደብተሮችን መጻሕፍት አስባስቦ ሲያሳትም ለምን ይሄ ሆነ ብሎ የጠየቀውና የሞገተው አካል ፈጽሞ አለመኖሩ በምደራቱ ሰው የለምን? ያሰኛል። ለግብር ይውጣ የሆነን ጥያቄ አንዳንድ ግለሰቦች ጠይቀዋል መልስ ግን ፈጽሞ የለም። አላማው በግልጥ የተቀመጠና የሚታወቅ ነው።

፪ኛ. 60ኛው የሱዶቅያ ቅኖና ቀኖና ሲኖዶስ (ቀኖና ዘሱዶቅያ)፡- ከጥንቷ ቤተ ክርስቲያን ሲኖዶሳት መካከል ቀኖና መጻሕፍትን የወሰነበት የሱዶቅያ 60ኛው ገብኤ አንዱ ነው።። ከቁጥርና ከይዘት አንጻር እጅግ የተሻለ ነው።። ዝርዝር ቆጠራውም ከብሉይ ኪዳን ነህምያን ሁለተኛ ዕዝራ በማለት ይገልጻል።። መልእክተ ኤርምያስ የሚል ጨምሮ ይገኛል።። ከሐዲስ ኪዳን ደግሞ አቡቀለምሲስን አሳካተተም።።

፫ኛ. ቀኖና ቀኖና ሲኖዶስ ዘካርያን/ዘቅርጣጥና/ ፡- ይህ ሲኖዶስ በአፍሪካ ምድር ቅርጣጥና በ3979ም (ምናልባት በሊብያና በግብፅ ድንበር አካባቢ የተካሄደ) ውሳኔ ነው።። ከዚህ ዝርዝር ውጭ ማንበብና ሌሎችን መጻሕፍት መያዝ አጥብቆ የሚከለክልን ውግዘትም ያዘለ ነበር።።

ተቋ	የመጽሐፍ ዝርዝር	85ኛው የሐዋርያት ቀኖና	60ኛው ሲኖዶስ ቀኖና ዝርዝር	ቀኖና ዘቅርጣጥና ዝርዝር
1	በሱዶቅያ፡- መ/መታብያን ጸኛ - ተካቷል » » ጸኛ - ተካቷል » » ጸኛ - ተካቷል መልዕክተኤርምያስ - አልተካተተም መ/ጥበብ - አልተካተተም መ/ባቢያስ - አልተካተተም	ተካቷል ተካቷል ተካቷል አልተካተተም አልተካተተም አልተካተተም	ተካቷል ተካቷል ተካቷል አልተካተተም አልተካተተም አልተካተተም	ተካቷል ተካቷል ተካቷል አልተካተተም አልተካተተም ተካቷል

⁶³ . Pau,lou Souhdivaj H e/n KarQagevnh Su/nodoj tou/ 419 "Aksum Thyateira" A Festschrift for Archb. Methodios,London,Page257

	መ. ዮዲት	አልተካተተም	አልተካተተም	አልተካተተም
2	ሐጺሱሐጺ- ራዕይ(አቡ-ቀለምሲ መ/ቀለምንቀለሰ፤፪፤፫ ፪፤፭፤፮፤፯ መልዕክተ-ቀለምንቀለሰ	አልተካተተም ተካፎል /፳፻፱/ ተካፎል	ተካፎል አልተካተተም/፳/ አልተካተተም	ተካፎል አልተካተተም/፳/ አልተካተተም
3	የሐፍናትመጽሐፍ መ/ሲራክ	ሰልጆት ንባብ ተካፍሐል	አልተካተተም	አልተካተተም

ይህ ውሳኔ ከብሉይ ኪዳን መጽሐፈ መቃብያንን 1ኛና 2ኛውን፡ጥበበ ሰሎሞን፡መጽሐፈ ዮዲትና ጦቢያን ሲጨምር ከሐዲስ ኪዳን ደግሞ የላኦዶቅያው ጉባኤ የረሳውን የአቡ-ቀለምሲስ መጽሐፍ በመጨመር ሐዲስ ኪዳን 27 ብሉይ ኪዳን 43 በማድረስ ይወስናል። በሦስቱም ሲኖዶሳት ያልተካተቱ ቁጥራቸው ብዙ የ81ዱ ክፍሎች እንደሚገኙ በንጽጽር መረዳትችለናል። በተክርስቲያኒቱ ከላይ የተገለጹትን አባቶች እቀበላለሁ ብትልም ውሳኔያቸውን ግን አትቀበልም። በ1980ና በ2ሺ ዓ.ም እትም ላይ አባቶች ከመንፈስ ቅዱስ ጋር ሆነው በጥንት ዘመን የወሰኑልንን ቀኖና ተተው የጥንቅላ መጽሐፍት አሳትመውልናል።

ለ. ቀኖናተ አበው፡- የጥንቷ ቤተ ክርስቲያን በልዩ ልዩ ግላዊና ማኅበራዊ ጥቅማ ጥቅሞች ምክንያት ከመከፋፈሏ በፊት (በ451ዓ.ም) እንደ ሐዋርያት ተቀበላቸው ከነበሩ አበው መካከል የ3ቱን ብናነፃጽር ፩. ታላቁ አትናትዮስ ሊቀ-ጳጳስ ዘልስክንድርያ (የቤተክርስቲያን ምሰሶ፡ሐኪም በማለት አበው የሚጠሩት)፡- በዓለም አቀፋዊቱ አሀዳዊት ቤተ ክርስቲያን ዘንድ ፍጹም ተቀባይነት ያለው ነበር። ይህ አባት በየዓመቱ የትንሣኤ ዕለት የእንኳን አደረሳችሁ ደብዳቤ እንዲጽፍ ተወስኖ /ተወክሎ/ ነበር። በዚህ ትልቅ የአባትነት ክብር መሠረት፤ በ39ኛው መልእክቱ /Festal Epistle/። በ367 ዓ.ም. ሐሰተኛ

⁶⁴ . Williams: The text & canon of the new testament, london, 1960, page 194-195

⁶⁵ . ra.11h... potlh/; Su/ntagma tw n qeivwn kui` I `erw,n kano.nwn T.D Page 78 - 80

⁶⁶ . fes-tal / 'festal/ = adj. of, like, or relating to a celebration or festival; he appeared in festal array.
DERIVATIVES: fes-tal-ly adv.

ሰዎች የኑፋቂ ትምህርቶችን በቅዱሳን ሐዋርያት ስም ወደ ቤተ ክርስቲያን ስለሚያስገቡ በመንፈስ ቅዱስ ምሪት መለየት አስፈላጊ ነው። ብሏል። ስለዚህ አምላካውያት መጻሕፍት 66 ናቸው ለሕይወትና ለደኅንነት ይነበቡ ሌሎች ደግሞ ለንባብ ይሁኑ ሲል አስታውቋል። ይህ አባት የበዓሉን ዕለት ደብዳቤ እንዲጽፍ የተወሰነው ሀገሩ ግብጽ በዘመን ቆጠራ የተሻለች ስለነበረች ነው። በኒቂያ ጉባኤም የተሻለ መንፈሳዊነትና ዕውቀት ነበረው። ስለ27ቱ የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት ሲናገርም "ምንም ጥርጣሬ ሳይኖርበት ማንም የተጠማ በነዚህ መጻሕፍት ቃላት ይርካ እነዚህ የእውነተኛ ደህንነት ምንጮች ናቸውና" ብሏል። የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን በዚህ ፓትርያሪክ አባትነት ሥር የተመሠረተች ስለነበር፤ ይህንን ቀኖና መያዝ ተገቢዋ ነበር። ነገር ግን ሙሉ በሙሉ የሮምን ካቶሊክ ባህልናቅርጽ የምታራምድ በመሆኗ ካቶሊክ ደግሞ የምሥራቃዊያንን የአሕዛብ ልማድ በመቀበል የክርስትናን መርሕ በመልቀቅ። ከክርስቶስ ትምህርት ዘወር ብለዋል። የኦርቶዶክስ ሊቃውንት ግን የሮም "ቤ/ክያን" የተፀየፈችውን ግሣንግስም አሸክመውናል። (ለምሳሌ ጸሎተ ምናሴን መ/ሶስናን አሳትመውልናል) አትናትዮስ ለንባብ ብቻ እንጂ እስትንፋሰ እግዚአብሔር አይደሉም፤ ያለውን የኛዋ "ቤተክርስቲያን"

⁶⁷ . Chr. Wordsworth, D.D., Bishop of Lincoln, vol. II (New York: James Pott & Co., 1887), pp. 219-21

⁶⁸ . St Savkkou VHLq eortadtikh. evpidtolh. tou/ MVAqanadi.ou 1973 - 1974 page 9 *Quellensammlung zur Geschichte des Neutestamentlichen Kanons bis auf Hieronymus* (Zürich: Meyer and Zeller, 1844), pp. 7-9. *A Select Library of the Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church*, vol. 4 (New York: 1892), pp. 550-5.

⁶⁹ . ዲበኩሉ ዘውዲ /ዶ/ር/፡፫81ዱ ቅዱሳት መጻሕፍት ምንጮች ቀኖና ገጽ 48

⁷⁰ . ከዚሁ ገጽ49 የግርጌ ማስታወሻ ቁጥር 19 ላይ የመልዕክቱ መረጃ ምንጭ ተገልጧል።

⁷¹ . የትሩሎን ጉባኤ 1546 የመጽሐፍትና ሌሎች ውሳኔዎችን የያዘ ፍልስታ ታሪክ፤ በዕላትን ጭምላክ መስገድና መሳለም እንዲሁም ዕጣን ማጨስ፤ ሻማ በሙታን ስም ማብራትን የኢትዮ ኦርቶዶክስ ቤ/ክን ክርም ካቶሊክ የወረሰቻቸው ሥርዓቶች ናቸው። በፊት ግን አልነበሩትም።

⁷² . Philip schaff: Creeds Christendom, Grand Rapids; Boker Book House, 1977, vol. III, page 489

προσπιθέντων αὐτοῖς χρόνους· ἵνα ὥς παλαιὰ προφέροντες, πρόφασιν ἔχωσιν ἀπατῶν ἐκ τοῦτου τοῦ ἀκεραίου.⁷³

"ነገር ግን ስለዚህ ለከረራዎች እንደሙታን እንደሆኑና ለእኛ ግን ለደገንነታችን ቅዱሳት መጻሕፍት እንዳሉን ተናግረናል። ቅዱስ ጳውሎስ ለቆሮንቶስ ሰዎች እንዳዘዘው ከቅንነትና ከደግነት የተነሳ ፍጹም ከሆኑት ጥቂቶች በሰዎች መጥፎ ተግባር ምን አልባት ሊሳሳቱ ወደ ስህተትም ሊወድቁ እንደሚችሉ ወደ ፊትም ከእውነተኞች ቅዱሳት መጻሕፍት ስያሜዎች ጋር በማመሳሰል ለማታለል የታቀዱ ሌሎች አፖክሪፋ /ስውር፣ ድብቅ/ መጻሕፍትን ማጥናት እንደ ጀመሩ ስለፈራሁ በደንብ ስለምታውቋቸው ስለእነዚያ እኔም በጽሑፍ ስለገለጥኳቸው ከፍላጎት በተነሳ አገልግሎት ለቤተ ክርስቲያን ትዕግስትን እንድታሳዩ እለምናለሁ።

እነዚህንም ለማለት ጽናቴን ለማሳየት የወንጌላዊ ሉቃስን ስፊት እኔም እጠቀማለሁ እደግመዋለሁ በትክክል የተወሰኑ ጥቂቶች ሰዎች ለራሳቸው ጎብአት/አፖክሪፋ/ መጻሕፍትን አዘጋጅተዋል። ነገር ግን በመጀመርያ የዓይን ምስክሮችና የቃሉ አገልጋዮች ለአባቶች እንደ ሰጧቸው ከተረዳናቸው አምላካውያት መጻሕፍት ጋር ለማመሳሰልና ለማቀላቀል ጥረት አደርገዋል። እኔም ወንድሞቼ ስላበረታቱኝና የላይኛውን ከእነሱ ስለሰማሁ ቀጥሎ የሚቀነኑትንና ሲያያዙ የመጡትን አምላካውያት መጻሕፍት ለመተንተን ለእኔ ጥሩ አጋጣሚ ሆኖልኛል። ስለዚህ ተሳስተው ከሆነ እነዚያን በትክክል እንዲያውቁ ያልተሳሳቱ ደግሞ ይህን ማስታወስ እንዲችሉ እነዚህን መጽሐፍት ቁጥራቸው 24 የሆነ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ይገኛሉ።

እነዚህም በዝርዝር የዕብራውያን /ይሁዲዎች/ መጻሕፍት ናቸው በቅደም ተከተልና በስም /ርእስ/ የሚከተሉት ናቸው። መጀመሪያ

⁷³ . Quellensammlung zur Geschichte des Neutestamentlichen Kanons bis auf Hieronymus (Zürich: Meyer and Zeller, 1844), pp. 7-9; A Select Library of the Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church, vol. 4 (New York: 1892), pp. 550-5; By Glenn Davis, e-mail address gdavis@ntccanon.org

ዘፍጥረት፣ ቀጥሎ ዘጸአት፣ ከዚያም ዘሌዋውያን፣ ከእሱም በኋላ ዘትልቁ፣ ተከትሎም ዘዳግም ከእነዚህም በኋላ ኢያሱ ወልደ ነዌ እና መሳፍንት ናቸው። ከዚህ በኋላ ሩትና ቀጥሎም 4ቱ መጻሕፍት ነገሥት ከእነዚህም 1ኛና 2ኛ ነገሥት፣ 3ኛና 4ኛ ነገሥት አንድ አንድ መጽሐፍ ሁነው ይቆጠራሉ። ከዚያም ትሩፋተ ነገሥት 1ኛና 2ኛ አንድ መጽሐፍ (ዜና መዋዕል) ቀጥሎም 1ኛና 2ኛ ዕዝራ በአንድ መጽሐፍ (ዕዝራና ነህምያ) ተጠርዘው ይገኛሉ። ከነዚህም ቀጥሎ መጽሐፈ መዝሙራት፣ ከዚያም መጽሐፈ ሰሎሞን፣ ቀጥሎም መክብብና መጋልየ መጋልይ፣ ከዚያም ኢዩብ፣ ቀጥሎም 12ቱ ነቢያት አንድ መጽሐፍ ሁነው ሲቆጠሩ ቀጥሎም ኢሳይያስ፣ ኤርምያስ ከእሱም ጋር ባሮክ፣ ሰቆቃውና መልእክት፣ ከእነዚህም በኋላ ሕዝቅኤልና ዳንኤል፣ እስከዚህ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ናቸው።

የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍትን ለመጥራት መጠራጠር አይኖርብኝም እነርሱም የሚከተሉት ናቸው። 4ቱ ወንጌላት የማቴዎስ፣ የማርቆስ፣ የሉቃስ፣ የዮሐንስ፣ ከእነሱም ቀጥሎ የሥራ መጽሐፍና የሚከተሉት "የጋራ/ሁሉም/መልእክታት" የሚባሉት 7ቱ መልእክታት ሐዋርያት፡- (የያዕቆብ፣ የጴጥሮስ፣ የዮሐንስን መልዕክት፣ ከዚያም በኋላ የይሁዳ ከእነዚህም በኋላ በሚከተለው ቅደም ተከተል 14ቱ የጳውሎስ መልእክታት በመጀመሪያ ወደ ሮሜ ሰዎች፣ ቀጥሎ ወደ ቆሮንቶስ ሰዎች፣ ከዚያም ወደ ገላትያ ሰዎች፣ ወደ ኤፌሶን ሰዎች፣ ተከትሎም ወደ ፊልጵስዮስ ሰዎችና ወደ ቆላስይስ ሰዎች፣ ወደ ተሰሎንቄጂ ወደ ዕብራዊያን ቀጥሎም ወደ ጢሞጢዎስ፣ ወደቲቶና በመጨረሻም ወደ ፊልሞና የተላኩ መልእክታት እንደገናም ራእይ በእነዚህ የተጠማ በውስጣቸው በሚገኙ ቃላት ይረካ ዘንድ የእውነተኛ ደኅንነት ምንጮች ናቸው። በእነዚህ ብቻ የቅድስና ትምህርት ይሰበካል። ከእነዚህ ምንም መጨመር ወይም መቀነስ አይቻልም።

ስለእነዚህም /ቅዱሳት መጻሕፍት/ ጌታ ሰዱቃውያን ቅዱሳት መጻሕፍትን ወይም በእነሱም ውስጥ ያለውን ኃይል ባለማወቅ እንዳትሳሳቱ በማለት ይወቅሳቸዋል። አይሁድን ደግሞ ቅዱሳት መጻሕፍትን ተመራመሩ በማለት ያበረታታቸዋል። ምክንያቱም ስለ

እኔ የሚመለከሩት እነሱ ናቸውና። ነገር ግን በርግጥ ስለ በለጠ እርግጠኛነታቸው ከእነዚህ በስተቀር ከሚቀነሱት መጻሕፍት ጋር ያልሆኑ አዲስ ለሚመጡትና ትምህርተ ቅድስናን በክርስትና ለመማር ለሚፈልጉት ይነበቡ ዘንድ በአባቶች የታዘዙ ሌሎች መጻሕፍት እንዳሉ መግለጥ አስፈላጊ ነው።

እነዚህም ጥበበ ሰሎሞን፣ጥበበ ሲራክ፣አስቴር እና ዮዲት፣ ጦቢያስ /ጦቢያ/ የሐዋርያት ትምህርት የሚባለው መጽሐፈ ኖላዊ ነው። ወዳጆች/የመጀመሪያዎቹ ቀኖናዊያት ተብለው ሲታወቁ፤ሁለተኛዎቹ ለንባብ በመባል ይለያሉ። የአፖክሪፓ መጻሕፍት ስማቸውን ሳይጠቅሱ ጊዜውን ይጠቅሳሉ። ይህ ደግሞ ከህዮዶን በተንኮል ደግ ሰዎችን ለማሳሳት መነሻ ይሆናቸው ዘንድ እንደጥንታውያን መጻሕፍት አድርጎ ለማሳየት ጊዜያትን ያመለክቱባቸዋል። (ትርጉም)

፪. ሊቀ-ጳጳስ ጎርጎርዮስ ነባቤ መለኮት ዘእንዚናዙ፡- የእንዚናዙው አባት ጎርጎርዮስ ብዙ መጽሐፍትን የጻፈ ሰው ነው። ከእነዚህ ውስጥም በ34 ስንኞች ስለ ቅዱሳን መጽሐፍት ውሳኔ የጻፈው አንዱ ነው። ስለጻፈበት ምክንያት ሲያብራራም "በባእዳን መጽሐፍት ሳለመሳሳት በተንኮል የተጻፉ መጽሐፍተ ሐሰት አሉና እነዚህን ቅዱሳት መጽሐፍት ብቻ እውነተኛ ስለሆኑ ቁጥራቸው ይኸው" ይላል⁷⁴። ከሐዲስ ኪዳን ክፍል የራእይ መጽሐፍን አሳካተተም እንጅ ዛሬ ሁሉም ክርስቲያኖች በጋራ የተቀበሉትን ሁሉንም 66ቱን የመጽሐፍ ቅዱስ ዝርዝር ይህ አባት በቀኖና ውሳኔው አስታውቋል።

፫. ሊቀ ጳጳስ አንፍሊኪውስ ዘአቆንዮን፡- የኢቆንዮን ጳጳስ የነበረው አንፍሊኪዮስ ስለቅዱሳት መጽሐፍት ዝርዝር በ59 ስንኞች "የተቀደሰ ወይም የተከበረ ስምን የያዘ መጽሐፍ ሁሉ ቅዱስ መጽሐፍ አይደለም። አንዳንድ የኑፋቂ መጽሐፍት የአንድን ሐዋርያ ሐሳብ ሊናገር ይጀምር ይሆናል፤ነገር ግን አደገኛ ስህተቶችን በብዛት በውስጡ አካቶ ይይዛል፤ስለዚህ በእግዚአብሔር መንፈስ የተጻፉትን

⁷⁴ . ዲበኩሉ ዘውዴ /ዶ/ር/፡ 81 ቅዱሳት መጽሐፍትና ምንጮች ቀኖናት ገጽ 54 የግ/ማስ 21

መጽሐፍት በግልጥ ለማውቅ እንዲቻል እዘረዝራለሁ" ⁷⁵ ብሏል። የቀኖና ውሳኔውም፡-መ/ዕዝራ-1ኛ፣መ/ዕዝራ-2ኛ(ነህምያ)በተጨማሪም የመ/አስቴርን አጠራጣሪነት ገልጾ በቆጠራው አካቶታል። ሐዲስ ኪዳንን ደግሞ 27ቱንም መጽሐፍት ከበቂ ማብራሪያ ጋር ዘርዝሮአል።

ክፍል ሁለት

የኦርቶዶክስ መጽሐፍት ቍጥር 81ዱ ብቻ ወይስ ተለምዶ?

የሊትዮጵያ ኦርቶዶክስ " ቤተክርስቲያን " ዝርዝር ቁጠራና ተፋልጦዎች "ቤተ-ክርስቲያኒቱ"መሪዬ ነው የምትለውና ውሳኔውን ተቀብላ የምታ ስኬድለት አባት የሌላት ከመሆኗ የተነሣ፤በየአቅጣጫው የሚገቡ ክፉት አዘል የደብተራ ሐሳቦችን በቀላሉ ባልተዘጋው በሯ ለማስተናገድ ሁሌም ዝግጁ ነች። ከግብጽ ሽኮችና የፖለቲካ ባንዳዎች ቅኝ ግዛት ነፃ ከወጣችበት ማግስት አንስቶ (ጥቂት ቅን ጎይማናተኛ መሪዎች ጳጳሳት አልነበሩም ማለቱ አይደለም አብዛኛዎቹን ለመጠቀም እንጂ) የሀገር ቤት መሪዎቿን ያለመቀበል አባዜ የተጠናወታት ስለሆነ፤ በአስተምህሮና በሥርዓት ክንዋኔዋ ድብልቅልቅ አቋም ይዛለች። በዚህም ምክንያት አንዱ አንደኛውን የማይመክረውና የማይገስጽበት ጎጋውና ሊቁ የማይለይበት የማን አንሽ ቤት ሆኗል⁷⁶።

በውስጧ የተሰገሰገ ደብተሮች የዲያቢሎስን ፈቃድ ለመፈጸም በየማለዳው የሚጽፉት የሙት መንፈስ ሚርት (ገድላ ገድልና ድርሣን) የዚሁ ውጤት መገለጫዎች ናቸው። ስለሆነም ይህንኑ አመቺ መንገድ በመጠቀም ቀኖናዊ መጽሐፍትን በማምታታትና እውነተኛውን የእግዚአብሔር ቃል በመቀያየር ሐሳባቸውን ሰ፡ገዘፈ ጸም ቀላል በሆነው መስመር ቀኖናዊ አስመስሎ ማደባለቅ ነው።

⁷⁵ .ra.1lh... potlh/; Su/ntagma tw'n qeivwn kui` I., `erw,n kano.nwn T.D Page 365 - 367

⁷⁶ .ጥቂቶቹን ለመጥቀስ ያህል፡- በ1989 ታቦት እንዳይወጣ ጳጳሳት የወሰኑትን፤በአቡነ ቴዎፍሎስ ጊዜ ተወስኖ በሕዝቡ አመጽ የቀረውን የጸምና የበዓላትን ሥርዓት ፤ በንግሥ በዓል ጊዜ ዱላ በመማዝዝ ፤ም የሚፋሰሱበት ብሎም ሕይወት የሚጠፋበት የዜማ ሥርዓትንና መሰል ሁኔታዎችን መመልከት ይቻላል።

የ81ዱ ቆጠራና የቁጥር ዝርዝር ታሪኩን የያዙ ውሳኔዎች፡-

በተለምዶ ሰማኒያ አንዱ የተሰኘው የአርቶዶክስ መጽሐፍ የቁጥር ዝርዝር ውሳኔው በአባቶች እንደ ተደነገገ ይነገራል። የአባቶች ሕግ ተብሎ የሚጠራው ደንጋጌ ደግሞ የመጽሐፍ ቆጠራ ወሰንን ብቻ ሳይሆን ሌሎች ሥርዓተ ቤተ ክርስቲያንንም ያካተተ ነው።

ተ.ቁ	የመጽሐፍት ዝርዝር	የ1918ዓ.ም የሰዶ ጽሁፍ	የ1920ዓ.ም ፎቶ ለፍሊት	ፍትሐ ነገ አንጻር	የ1986 ዓ.ም ታሪካዊ	የ1988 ዓ.ም የቤክ አጽም
1	66ቱ ብሉይና ሐዲሳት	ሁሉም ተካቷል	ሁሉም ተካቷል	ሁሉም ተካቷል	ሁሉም ተካቷል	ሁሉም ተካቷል
2	ሄናክ፣ጣቢት፣የዲት፣ባርክ፣ፊዘ2ኛ፣1ሱቴኤል፣ሲራክሰስና፣ኩፋሌ፣ግብ እስቴር፣ተ/ዳንኤል	መ/እስቴርና መ/ኩፋሌ እልተካተቱም/የሉም/	መ/እስቴር ብቻእልተካ ተተም ሁሉም ተካተዋል	ጣቢትና የዲት ሲካተቱ ሁሉም የሉም	ባርክ፣ሰስና ኩፋሌ፣እስቴርናተረፈ ዳንኤልተካተቱም	መ/ባርክ፣ሰስና ኩፋሌ፣እስቴርናተ/ዳንኤልይይታወቁም
3	መቃቢስ1.2.3መ/ተግሣድ፣አ/ምናሴተ/ኤርምያስ3ቴልጀት፣የሴፍ ወ/ከ	ተካተቷል አልተካተተም አልተካተተም አልተካተተም	ተካተቷል አልተካተተም አልተካተተም አልተካተተም	ተካተቷል አልተካተተም አልተካተተም አልተካተተም	3ኛመቃቢ የለም፤መ/ተግሣድ አለ ሌላ የለም	ተካተቷል መ/ተግሣድ የሴፍ ወ/ኤርምያስ አለ
5	መ/ቀለምንጣስ፤ጀቴ፤ዳን፤4ቴሲናዶስ፤ዲድስት	ሁሉም ** አልተካተተም	ሁሉም** አልተካተተም	ሁሉም አልተካተተም	ሁሉም ተካተዋል*	ሁሉም ተካተዋል*

መጽሐፉም ፍትሐ ነገሥት ይባላል። ፍትሐ ነገሥት የሚለው ቃል

የሁለት ቃል ጥምር ሲሆን ፍትሐ እውነትን መወሰን፣ለተበዳይ ካሳን፣ለበዳይ ቅጣትን በመስጠት ፍትሕን መደልደል ማለት ነው። ነገሥት የሚለው ተዛራፊ ቃል ደግሞ የነገሥታት የሆነ የነገሥታት ሕግ፣ ፍርድ፣ድልድል እንደ ማለት ነው። ይህ ሕግ ልዩ ውሳኔን በመያዙም መድብላት ሕግ በመባልም ይጠራል።

ፍትሐ ነገሥትና ከየት መጣ ታሪኩ፡- ፍትሐ ነገሥት የሀገር ቤት ድርሰት ብቻ እንዳልሆነ ከውጭ የመጣ ጥቂት ሐሳብም እንዳለበት የመጽሐፉ አንዳንድ ክፍሎች ይጠቁማሉ። ይሁን እንጂ ሰፊው

የድርሰት ክፍልና የትርጉም ሐተታም ክርስትናንም ሆነ ቅዱሳት

ተ.ቁ	አጠቃላይ የመጽሐፍት ዝርዝር	አታናስዮስ	ጎርጎርዮስ	አምፍሊኪዬስ
1	5ቱ የመሴ መጻሕፍት (ሐረት ዘፍጥረት፣ 1ዘገአት፣1ዘሊጥውያን፣ ዘተልቶ፣1ዘዳንም)	ተካቷል	ተካቷል	ተካቷል
2	መ/ኢያሱ፣መ/መሳፍንትና መ/ራት	ተካቷል	ተካቷል	ተካቷል
3	መ/ነገስት 1ኛና2ኛ13ኛና4ኛ፣መ/ዜና 1ኛና2ኛ፣መ/ፊዘራ መ/ክህምያ (3ኛና 4ኛ ሳሙኤልን በአንድ አካተታል)	ተካቷል	ተካቷል	ተካቷል
4	እስቴር፣መ/ዘመርና መጽሐፈ ኢዮብ	መ/እስቴር፣ ለንብብ ብቻ	እስቴር አትታወቅም	እስቴር፣በጥርጣሬ ተካቶአል
5	መጽሐፈ ምላሴ፣ መክብብ፣ግህልየ ግህልዩ ዘሰሎሞንን ብቻ	ተካቷል	ተካቷል	ተካቷል
6	12ቱ ደቂቀ-ነቢያት	ተካቷል	ተካቷል	ተካቷል
7	4ቱ ዓበይት ነቢያት	ተካቷል	ተካቷል	ተካቷል
8	መጽሐፈ ባርክና መልዕክተ-ኤርምያስ	ተካቷል	አይታወቁም	አይታወቁም
9	መጽሐፈ ሄናክና መ/ኩፋሌ፣የሴፍ ወልደ ኮርዮንና መጽሐፈ ወልደ ብዙ (የላዊት ተወዳጅ ልጅ)	አይታወቁም	አይታወቁም	አይታወቁም
10	መ/የዲትናመ/ጣቢያስ፣መ/ሲራክና መጽሐፈ ጥብብ	ለንብብ ብቻ	አይታወቁም	አይታወቁም
11	መጽሐፈ መቃቢያን 1ኛ፣2ኛ፣3ኛ	አይታወቁም	አይታወቁም	አይታወቁም
12	4ቱ ወገኔልና የሐዋርያት ሥራ	ተካቷል	ተካቷል	ተካቷል
13	14ቱ የዳውሎስና 7ቱ የሐዋርያት መልዕክታት	ተካቷል	ተካቷል	ተካቷል
14	የጌሐንከ ራዕይ /አቡተለምሊል/	ተካቷል	የለም	ተካቷል

መጽሐፍትን በማያውቁ ደብተሮች የተጻፈ መሆኑን ማረጋገጥ እንችላለን። /ለመረጃ ለህል ጥቂት እንዳለባለን/ ፍትሐ ነገሥት ወደ ሀገር ቤት በሕጋዊ መንገድ ከገባበት ከ1444-1468 ዓ.ም. ጀምሮ ንጉሥ ዐፄ ዘርዓ ያዕቆብ (ከምንክስ ወደ ንግሥና የመጡት ደብተራው ንጉሥ) ከዓረብኛ ወደ ግእዝ እንዳስተረጎሙት በውስጥ ክፍሉ ጽፈውበታል። ንጉሡ የቤተክርስቲያኑን አስተዳደር አዋህደው ለመግዛት ከነበራቸው ጽኑ ምኞት የተነሳ ይህንን መንፈሳዊ የሚመስል ሕግ ከግብጽ

የፍትሕ ነገሥት ምንጮች፡— 1. ትውፊታዊ ሕግ ማለት ከትውልድ ወደ ትውልድ በቃልና በባህል ሲተላለፍ የመጣ የልምድ ሕግ ማለት ነው። ይህንን ትውፊታዊ ወይም የቃል በቃል ልማዳዊ የውርስ ሕግናደንበ በማንበረሰቡ ዘንድ ሲለመድ ትውፊታዊ ሕግ ይባላል⁸⁵።

2. መጽሐፍ ቅዱስ— ፍትሕ ነገሥት በምንጭነት የተጠቀሙት አንደኛው ሰነድ መጽሐፍ ቅዱስ ነው ይላል። ይሁን እንጂ ፍትሕ ነገሥት መጽሐፍ ቅዱስን ያውቀዋል? ብለን የራሱን መረጃ ስናይ አሳፋሪና ብዙ ገመናዎችን ያካተተ ሆኖ እናገኘዋለን። ለምሳሌ፡—

ሀ. በአንቀጽ 45 ቁጥር 1613 ላይ ማርቆስ ምዕራፍ 12 እንደምንጭ በመጥቀስ እንዲህ ይላል "...አይተው እንዳያዩ እንዳይመለከቱ ሰምተው እንዳያስተውሉ እንዳይመለሱ ኃጢአታቸው እንዳይሠረይ ... ዘሪው ቃሉን ይዘራል ቃልም በተዘራበት በመንገድ ዳር የሆኑት እነዚህ ናቸው በሰሙት ጊዜ ሰይጣን ወዲያው በልባቸው የተዘራውን ይወስዳል..." ይላል። ይህ ሐረግ በማርቆስ ምዕራፍ 12 ላይ ፈጽሞ የለም። (በማርቆስ ምዕራፍ 4 ላይ ነው የሚገኘው)

ለ. በአንቀጽ 45 ቁጥር 1613 ላይ የሱስ ክርስቶስ ስለዳግመኛ መወለድ ያስተማረውን ሐሳብ የሚገልጥ ነው። አድራሻውን ሲጠቅስም ዮሐንስ ወንጌል ምዕራፍ 6 ይላል። በተጠቀሰው ክፍል ውስጥ ግን ፈጽሞ የለም። (በምዕ 3 ቁ 5 ላይ ይገኛል) በተጨማሪም ስለኤሳውርስት ጥበቃና ስለመንገዶቹ የጉዞ መመሪያ ከተረከ በሂላ ምንጩን ሲጠቅስ ትሔ 14 ይላል። (ትሔ የሚለውን ምህፃረ ቃል ከየት እንዳመጣው ባይገልጥም ዘዳም ማለት ነው ይላል) ይሁን እንጂ በምዕራፍ 14 ላይ ይህ ታሪክ ፈጽሞ የለም።

ሐ. በአንቀጽ 24 ቁጥር 928 ላይ የያዕቆብን የካራን ጉዞና ስለ አባቶቻቸው ታሪክ ይተርካል። ምንጩን ሲጠቅስም የምህጸረ ቃሉ ምንጭ ባይታወቅም ትእ ምዕ 27 ይላል። (አሪት ዘፍጥረት ማለት ነው) ታሪኩ ግን በዘፍ 27 የለም። ስለዚህ መጽሐፍ ቅዱስን ምንጩ አላደረገም። ፍትሕ ነገሥት አምላካውያት መጽሐፍትን ለመወሰን

አንድን የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል በበቂ ሁኔታ ሊያውቀው በተገባ ነበር። ነገር ግን የፍትሕ ነገሥት ጸሐፊው ደብተራ የጠቀሰው መረጃ ሁሉም የተዛባና የሌለ ግምታዊ መረጃዎች መሆናቸውን ተመልክተናል። ስለዚህ ፍትሕ ነገሥት ብሉይና ሐዲስ ኪዳንን የማያውቅ ደብተራ የጻፈው መሆኑን መረዳት ይቻላል።

3. ሥነ አእምሮዊ ሕጎች/Logical reasoning deduction/ በምንጭ ነት ከተጠቀመባቸው ድንጋጌዎች ውስጥ አንደኛው ሥነ አእምሯዊ ሕግ እንደሆነ እብን እል አሳል በመቅድሙ ገልጸዋል። በርግጥም ይህ ድርሰት ከግማሽ በላይ ያካተተው ሀሳብ ሥነ አእምሯዊ ነው። በዚህ ሀሳብ ለመካተቱ ራሱ ድርሰቱ ያመለክታል። ሥነ አእምሯዊ ማለት በሕብረተሰቡ ውስጥ የተለመዱና በአእምሮ ውስጥ በነውርና በጸያፍ የተከለከሉ ማለት ነው።

4. ሰነዳዊ ምንጮች/መረጃዎች/— ሰነዳዊ መረጃዎች የተሰኙት የአባቶች ውሳኔና ድንጋጌዎች የሲኖዶሳት ውሳኔዎች፣ ዓለም አቀፋዊ የሆኑ ደንብና መመሪያዎች ማለት ነው። ቀናኖዊ ሲኖዶሶች እንደ ኢትዮጵያና ግብጽ ቁጥሩ የትየለሌ የሆነበት የክርስትና ማህበረሰብ የለም⁸⁶። ይሁን እንጂ ፍሬ ክርስቲያን ምንጭ አልባ ስለሆኑ መንፈሳዊ ውሳኔዎች ናቸው ብሎ ለማለት አያስደፍርም። ለምሳሌ ሥርዓተ ጽዮን የሚባለው የሰነድ ምንጭ የሐሰት ሰነድ ነው። እንደ ፍትሕ ነገሥት ገለባ ሥረዓተ ጽዮን/ዓይን/ ሐዋርያት በኢየሩሳሌም በሰገነት ላይ ያካሄዱት ውሳኔ ነው ይላል⁸⁷። ነገር ግን ሐዋርያት ያካሄዱት ጉባኤ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ተካቶአል" የላዘዘናቸው ሰዎች ከኛና ከመንፈስ ቅዱስ ወጥተው ትገረዙ ዘንድና ሕግን ተጠብቁ ዘንድ ይገባል ብለው ልባችሁን በቃል እንዳናወጣችሁ ስለሰማን ስለ ጌታችን የሱስ ክርስቶስ ስም ነፍሳቸውን ከሰጡት ከምንወዳቸው ከበርናባስና ከጳውሎስ ጋር የተመረጡትን ሰዎች ወደ እናንተ እንልክ ዘንድ በአንድ ልብ ሆነን ፈቀድን... ለጣዖት ከተሠዋ ከደምም ከታነቀም ከገሙትም ትርቁ ዘንድ ከዚህ

⁸⁶ . ከዚህ ገጽ 92

⁸⁷ ፍትሕ-ነገሥት መቅደም ክፍል አንድ፣ 10ኛን ዓይን ገለባ ማብራሪያ፣ የሥርዓተ-ዕዋን ደራሲ ለሐዋርያት ከምድር ካልቶ በሂላ እንደተፃፈ አንድ የዚህ ታሪክ ደራሲ ገልጸዋል። አቡሊዲስ ሥጽዋን በ342 አካባቢ እንደተፃፈ ይነገራል /friedel, die kirchen reccrsquellen page 66.

⁸⁵ . ዲበኩሉ ዘውዴ/ዶ/ር/፡ ፍትሕነገሥት ብሔረ ሕግ ወቀኖና 1986 አ/አ ገጽ 90

ከሚያስፈልገው በቀር ሌላ ሽክም እንዳንጭንባቸው እኛና መንፈስ ቅዱስ ፈቅደናልና የሚል ብቻ ነው ሥራ 15:1-29። ስለዚህ ሥርዓተ ጽዮን የሐዋርያት ውሳኔ ነኝ ቢለንም በሐዋርያት ጉባኤ ግን የማይታወቅ አስተምህሮ የያዘ በመሆኑ ልብ ወለዳዊ ሀሳብ መሆኑን ያመለክታል።

ፍትሐ ነገሥት መቼና ለምን ተጻፈ?:- ከ13ኛው መቶ ክ/ዘመን በሂላ ተጽፎ እንደተጠናቀቀ የሚነገርለት ፍትሐ ነገሥት ወደ ሀገር ቤት ከገባ በሂላ በየጊዜው እንደ ተጨመረበት በውስጥ ሁኔታና ርዕሰ ጉዳዮቹን መረዳት እንችላለን። ፍትሐ ነገሥት ሐዋርያትም ሆኑ 318ቱ አባቶች አያውቁትም የሐዋርያትን ትምህርትም ያፋልሳል። ለምሳሌ፡ 1.በ318ቱ አባቶች ተጻፍኩ ማለቱ በኒቂያ ጉባኤ ከነበሩ አባቶች መካከል በዋና ጸሐፊነት በጋላም በመሪነት አገልግሎት ተወክሎ የነበረው አትናትዮስ የማያውቀውን ሀሳብ መያዙ እየታወቀ በ318ቱ አባቶች ተጻፍኩ ማለቱ አሳፋሪ ነው። ይህ አባት ቤተ ክርስቲያንን ከስሕተት ለመታደግ የውሳኔ መልእክት ጽፎአልና።።

ሁለቱን ሃይማኖቶች በግድያ ያስማማው ፍትሐ ነገሥት፡ ካቶሊክና ኦርቶዶክስ ተባብለው ከተለያዩበት ከ451 ረጅም ዓመት በጋላ ሰው ለመግደል ስለፈጸሙት ውል ይተርካል። ይህ ውል ሀርቃል የተባለ ካቶሊካዊ ንጉሥ የኢየሩሳሌም ክርስቲያኖችን ሲያለቃይ የነበረውን የእስራኤል ንጉሥ እንዲገድልላቸው ሲጠይቁ ካቶሊካዊው ንጉሥም "ሐዋርያት ሰው የገደለ እድሜ ልኩን ይጽም" ብለዋልና ጸሙን እፈራለሁ አለ ይላል። እነርሱም አንተ ግድልልን እንጅ እኛ ሳምንት ተከፋፍለን እንጸምልሃለን፤የአንድ ሰው እድሜ ቢበዛ 80 ወይም 70 ነው አለት እሱም ገደለላቸው ይላል። ከዚያም ጸሙ ከጌታ ጸምጋር አብሮ እንዲጸም ተወሰነ (የነፍስ ገዳይ ጸም ነፍሱን ስለ ሰው ልጆች ሲል ከሰጠው ጌታ ጋር በአንድ እንዲጸም ወሰነ) እጅግ የሚደንቀው ይህ ጸም ከጌታ ጸም የበለጠ ክብር ተሰጦት መወሰኑ ነው (የነፍስ ገዳይን የጸም

⁶⁶ Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church, vol. 4 (New York:1892), pp.550-5 የፍነገሥት ትርጓሜ 814. መጽሐፍት በ318ቱ ተጻፈ ቢልም 16318ቱ መሪ አትናትዮስ 66ሲል በ39ኛ ደብዳቤው ገልጿል።
⁶⁸ ፍትሐ-ነገሥት ንባብናትርጓሜው ቀምጽሁፍ ዓምድ 2 1958 ብ/ሰላም ማ/ቤት ገጽ 217

ሰዓት 11 ሲያደርጉት የጌታን የመታሰቢያ ጸም 9 ሰዓት) ሐዋርያትም ሰው የገደለ እድሜ ልኩን ይጽም የሚል ሥርዓት አላወጡም የለምም።

2. ከ5ኛ ከ6ኛው ክ/ዘ በሂላ የተጻፈ ለመሆኑ መረጃዎች መገኘታቸው በ1048 የነበሩት የግብጽ ኤጲስ ቆጶስ የክርስቶዶሎስን ቀኖናና የአባ ሚካኤል ዘድሚያጥን ቀኖና ክፍል ፪ እንዲሁም በ1235 የነበሩት ቄርሎስ ፫ኛ እብንላቅላቅ የውሳኔ ቀኖና (52ኛ አንቀጽ) አካቶ ስለያዘ በቅርብ ጊዜ የተጻፈ መሆኑን ማረጋገጥ ተችሎአል።።

3. ጉጉሡ ቆስጠንጢኖስ በኒቂያ ጉባኤ ተቀብቶ ነገሡ በማለቱ? ንጉሥን የሚሾም የሮማውያን የሕግ መወሰኛ ምክር ቤት(senate) እንጅ የክርስትና እምነት ተከታዮች አልነበሩም። በታሪክ እንደ ምንጊዳው ለመጀመሪያ ጊዜ በ457ዓ.ም ሊዩን ቀዳማዊ በቁስጥንጥኒ ያው ኤጲስ ቆጶስ መርቅያኖስ እጅ ተቀብቶ የነገሡ የመጀመሪያው ሰው ይህ ብቻ ነው።።በመካከላቸው ደግሞ የ150ዓመት ልዩነት አለ።

4. ሥልጣን ነገሥት ለቤ/ክያን መሪዎች ተሰጠ በማለት ፍትሐ ነገሥት ቢናገርም ግብጽ ግን ከ400 ዓመታት በላይ በሱልጣኖች ስትተዳደር የቆየች ሀገር ነበረች። በ13ኛው ክ/ዘመን ኤጲስ ቆጶስ የንግሥናን ሥልጣን በግብጽ አገኙ ማለት ትዝብት ላይ ይጥላል። ቤ/ክያንና ቤተ መንግስቱን የማስተዳደር ህልም የነበራቸውና በሂላም ልብስ ምንኩስናቸውን ጥለው ሁለት ሕጋዊ ሚስት አግብተው /አንድን መሐመድ/የወንድማቸውን ልጅ ገድለው የነገሡት የየጁው ንጉሥ ዐፄ ዘርዓ ያዕቆብ⁹² እራሳቸው የሚፈልጉትን ሀሳብ የገለጹበት የፈጠራ ድርሰት እንጅ ሐዋርያት የጻፉት አለመሆኑን በቀላሉ እንረዳለን።

ፍትሐ ነገሥት በግብጽ ምድር የተጻፈበት ዓላማ :-በመጀመሪያው ክ/ዘመን አካባቢ ከግሪኮችና ሮማዊያን ገዥዎች ፍርድ ውሳኔ ለመሸሸ

⁹⁰ በዚህ ወቅት የቤ/ክ አገልጋዮች የማርያም ዓይን ቢጫነው ለማያዊ የመላክት ክንፍ በሰው ክንፍ ...ያህላል የጻፈበሉስ ዓይን መንፈቅ መንገድ ይሆናል ወዘተ...በሚል ከገቡ ክርክር ጊዜያቸውን ይጨርሱ ነበር።
⁹¹ ዲበኩሱ ዘውዴ /ዳ/ር/፡ ፍትሐ ነገሥት ብሔራሕግ ወቀኖና ገጽ71የግርጌ ማበታወሻ 138ኛ
⁹² ቀሲስ ደረጃና ደቀመዝሙር በዛ፡መቅደስ የገቡ መናፍቃን፤አፍሪካ ማ/ቤት 2000 መቅድም

ከአሕዛባዊው ጫናም ለማምለጥ የእርስ በርስ ግጭቱን እዚያው ለመፍታት የታሰበ መፍትሄ ነበር⁹³ (1ቆሮ6:1-6) ከዚህ የተነሣ መንፈሳዊ ብቻ ሳይሆን ፖለቲካዊና ማኅበራዊ ሁኔታችን አካቶአል። ለምሳሌ አንቀጽ 50 ወሰብአ ኢትዮጵያ ይሄሙ ላዕሊሆሙ ሊቀ ጳጳሳት እማእምራኒሆሙ⁹⁴ የሚለውና በጾም ጊዜ የሥጋና የእንስሳት ውጤቶች እንዳይበሉ የሚለውን የሕግ አንቀጽ ማንሳቱ በቂ ነው። በግብጽ ምድር አሁን ድረስ በጾም ጊዜ እንቁላልና ወተት ዋና ምግብ ነው። (ይህንን እውነት ከግብጽ የመጡ የትድስት ሥላሴ ኮሊጅ የሥነ መለኮት መምህር የገበየሁ ገብረ-ጳውሎስ አንተን ተርከውልናል) ሥጋ ደግሞ በጾም ጊዜ ለሰውነት ሲባል በሾርባ መልክ ብቻ ይወሰዳል። በኢትዮጵያ ግን እነዚህ ሁሉ በፍትሐ ሃገሥት ተከልክለዋል። በግብጽ የፋሲካ የጾም ሥርዓት 6 ቀን ብቻ⁹⁵ ሲሆን፤ በኢትዮጵያ ግን ከካቶሊካዊው ንጉሥ ሕርቃል የመታሰቢያ ጾም ጋር ተዳምሮ 55 ቀን ሆኖአል። የጾሙ ቀናት መርዘምና ማጠሩ ጥያቄ ባያስነሳም አርቶዶክስ የምትከተለው የእምነት መስመር ግን ለሕዝቡ ይፋ መደረግ ነበረበት። ምክንያቱም ነፍስ ገዳይን የሚያበረታታ እና የነፍስ ገዳይን ነፃነቱ ከጌታችን የመታሰቢያ ጾም ጋር አዳቅላ ታራምዳለችና። በተጨማሪም የሮም ካቶሊክን መርህ "ሰባቱ ምሥጢራት" የተሰኘውን አስተምህሮ በመውረስ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ከነበሩት ሁለቱ መለኮታዊ ሥርዓቶች ጋር እኩል እንዲሆን ካቶሊክ በትሬንት ጉባኤ በ1146⁹⁶ የወሰነችውን አስተምህሮ የዛሬዎቹ የአርቶዶክስ ምሁራን ነን ባዮች ከሮም ካቶሊክ በመውረስ ለአርቶዶክሳዊያን አዲስ አስተምህሮን ለሕዝቡ አሸክመውት ይገኛል።

ፍትሐ ነገሥት ቅዱሳት መጽሐፍትን መወሰን ይቻላል? :-

በኢትዮጵያ አርቶዶክስ "ቤተ ክርስቲያን" ውስጥ የመተዳደሪያ ሕግ የሚወሰነው በፍትሐ ነገሥት ነው። አጠቃላይ የሕጉ ትክክለኛነትም

93. የፍትሐ ነገሥት አቀነባባሪ እብነ እል አሳል ስለተጻፈበት ዓላማ ሲናገር የሕግ ባይነቱን ለመመሳሰል ነው ይላል ፤ ፍትሐ ነገሥት ብሄተ ሕግ ወቀኖና ገጽ 66

94. ፍትሐ ነገሥት፡ ገብረ-ጳውሎስ ትርጉሙ፡ ብርሃንና ሰላም ማ/ቤት፡1958 ቁምጽሁፍ ገጽ53

95. ዲበኩሉ ዘውዴ/ዶ/ር/፡ፍትሐ ነገሥት ብሔረ ሕግ ወቀኖና፡ገጽ 44(አውሳብዮስ የቤ/ከገ-26)

96. ቻርለስ ሴራይራ፡የመጽሐፍ ቅዱስ አስተምህሮ፡አርቲስቲክ ማ/ቤት፡ገጽ139

የሚረጋገጠው በዚሁ መጽሐፍ ነው። ይሁን እንጅ "የቤተ ክርስቲያኒቱ" ሲኖዶስም ሆነ የሊቃውንት ጉባኤው የራሷን የሕግ መወሰኛ መጽሐፍ በመቃወም የሚፈልጉትን ብቻ እየመረጡ በመውሰድ በቅርብ ዓመታት ብዙ ሕጎችን አውጥተዋል። ለምሳሌ፡- በአንቀጽ 6 አንድ "የቤተክርስቲያኒቱ" አገልጋይ ኤጲስ ቆጶስ፡ቀሲስጳ⁹⁷ ወይም ዲያቆን ብሉይና ሐዲስ ኪዳንን ካላወቀ መሾም አይገባውም ይላል። "በቤተ ክርስቲያኒቱ" እየተከናወነ ያለው እውነታ ግን ከዚህ በተቃራኒው ነው። ለሹመት የሚጠበቅበት የደብተራ ጨዝት እንጅ ሐዲስ ኪዳንንም ሆነ ብሉይ ኪዳንን ማወቅ አያስፈልገውም እንደውም መጽሐፍ ቅዱስን አዘውትሮ የሚያጠና ቀሲስ ወይም ዲያቆን ከታየ አንተ ከየት ወገን ነህ? መጽሐፍ ቅዱስ መጽሐፍ ቅዱስ አበዛህ በሚል ጥያቄ ተጽዕኖስለሚደርስበት ከመጽሐፉ እንዲርቅ ይደረጋል።

በአንድ ወቅት ከአንድ ሊቀ ጳጳስ ጋር እንዳስተምር ወደ ክፍለ ሀገር ተጋብዬ አብሪያቸው ሂድኩና እርሳቸው ለአገልግሎት ሥልጣን እየሰጡ (በአርቶዶክስ ባህል ቅስናም ሆነ ዲቁና የሚሰጠው በጸጋ ተገልጦ ባይሆን በጸላት በጎ ፈቃድ ነው) ቅስና ለመቀበል ከመጡት መካከል ለአንዱ ጳጳሱ በድንገት አንድ ጥያቄ አነሱለት ሥላሴ ስንት ናቸው? ሲሉ እርሱም ፈጠን ብሎ ሲመልስ"ብዙ ናቸው እንጅ እከሌ ሥላሴ እከሌ ሥላሴ እያለ በየገጠሩ ያለውን የታቦታት ስም ይደረድር ጀመር" |ጥቂቶቹን ያካባቢ ሰዎች አስታውሰ ነበር። ነገር ግን የጳጳሱን ማንነት ማስተዋወቅ ስለሚሆንብኝ መጥቀሱ አስፈላጊ አይደለም/ በመልሱ ብዙዎች ሳቁ በአንጻሩ ጥቂቶች እጅግ አዘኑ ጳጳሱን ጨምሮ በጣም አዘኑ። ይህ "የቤተ ክርስቲያኒ" የወደ ፊት ተስፋ ምን ያህል እንደ ጨለመ አመለካከት ይመስለኛል። እኔም ጠጋ ብዬ አሁን እንኳ መንቃት ቢቻል ጊዜ አለ እኮ አልኳቸው። እርሳቸው ግን በሀዘን ገጽታ የሚሆን አይመስለኝም አሉኝ። የኛዋ "ቤተ ክርስቲያን" (አርቶዶክስ) ከቀን ወደ ቀን እየባሰ ለፀረ ወንጌል ድርጊቶችም ሕጋዊ ፈቃድ እየሰጠች መሄዷን በ2ሺ.9.ም ያሳተመችው መጽሐፍ ጠቋሚ ነው። እረኛ የሌለው ሕዝብም

97. ከዚሁ፡ አምድ 1 ገጽ 109

በድንቁርናና በክንቱ የሃይማኖት ወግ ሲወርድ ሲዋረድ በሚል ከንቱ ፈሊጥ ተጠፍሮና ታስሮ ይገኛል።

በተሀድሶዋ ላይ እንስራለን የሚሉ ብዙ ሰዎችም የራሳቸውን የኑሮ ሁኔታ የሚያጧጡት ለሆዳቸው ያደሩ ናቸው። ምክንያቶቻቸው ደግሞ የሚያዩትና የሚታያቸው ግብ ባለመኖሩ ይመስለኛል። የተሃድሶ አስተሳሰባቸው ሕንጻንና ሥርዓትን ያማከለ በመሆኑ መቼውንም ውጤታማ ይሆናል ተብሎ ተስፋ የሚጣልበት አይደለም። ነገር ግን የሰውን አእምሮ ለክርስቶስ በመማረኩ ላይ ቢያተኩሩ የተሻለ ይሆናል ብዬ አስባለሁ።

1ኛ. ሐንቀጽ 44 ቁጥር 1530 ፍትሐ ነገሥት በዚህ ድንጋጌው የማያምኑና ዝምድና የሌላቸው የነገሥታት ዘር ያልሆኑ ሰዎች መንገሥ የለባቸውም ይላል። ከክርስትና አንጻር የማያምኑ የሚለው ቢያስማማንም፤ ዘር የሚለው ግን የክርስትና ሀሳብ አይደለም። ምንም እንኳ ክርስትና ወደ ቤተመንግስት ሲጠጋ ውድቀቱ እንደፈጠነ ቢታወቅም የየጁ ነገሥታት የላስታን ሃይማኖቶች በሃይማኖት ሰበብ (እነሐ ተ/ነይማኖት ወርቀጣ በ፪24 ቀን የምናከብራቸው የታሪክ ሂሳብና ፖለቲካዊ እሳቤዎች) የዳዊት የሰሎሞን የይሁዳ ዘር ነን እያሉ ሥልጣን ከነጠቁት በሂሳ፤ ሀገር በቀል የሆነውን የኦርቶዶክስ ትምህርት ያስፋፉ ነበር። በርግጥ ይህ ዘር አለባቸውን? የሚለው መሠረታዊው ጥያቄ እንዳለ ሆኖ? ወንጌል ዘር ቀለምና ጾታን የናደ በክርስቶስ ደም የተመሠረተ ነው። ለዚህ ነው ባሪያ የለም ጨዋም የለም ሌት የለም ወንድ የለም የተባለው /ገላ3:28/። ዐፄ ኃይለ ሥላሴ በእስራኤል ዘርነት ስም ንግሥናቸውን ሲያስከብሩ ኖረው፤ እስራኤል እንደመንግስት ልትመሠረት ስትል ግን (በ1946ዓ.ም) ድምጽና ዕውቅናን ነፈገች። ከሁሉም በላይ በስሟና በታሪኳ ሲጠቀሙ የነበሩት የኢትዮጵያ ነገሥታት እንዲህ ይላሉ ተብሎ አይገመትም ነበር። የያህዌ አዶናይ አጀንዳ ነውና እርሳቸው ዕውቅና ባይሰጧትም ሀገር ሆኖ ተመሠረተች። ፍትሐ ነገሥትን የደነገጉት ደብተሮቿ የሐዲስ ኪዳን ዘመን መሆኑንና በመርሳት ዘር እየለየ በሚያነግሥ መጽሐፍ አሁን ድረስ ቤተ ክርስቲያኒቱ የምትተዳደረው በዚሁ ነው መባሉ ያሳፍራል።

2ኛ. በሐንቀጽ 7 ቁጥር 249 (በዲስ 34) ዲያቆን ያስተምርና ያጠምቅ ዘንድ ይቀድስ /ያመሰግን/ ዘንድ ሥልጣን የለውም ይላል። በሐዋ6:2 እስከ ከምዕቁ8 እና ምዕቁ4 ድረስ ወንጌልን በድንቅና በተለምዶት በመስበክ ለማዕት የሆኑት ዲያቆናት ናቸው። ፍትሐ ነገሥት ለዲያቆናት አርአያ ሊሆኑ የሚገባቸውን የወንጌል ክፍሎች በመቃወም ወንጌልን እንዳይሰብኩ ይከለክላል። ስለዚህ የዛሬዎቹ የኦርቶዶክስ ዲያቆናት ወንጌል ከመስበክ ይልቅ የደብተራ ዜማ ቢያንጎራጉሩ አይፈረድባቸውም። ክርስትናን የሚቃወምበት ገመናው እንዳይገለጥ ደግሞ ይህንን አምላካዊ ሕግ የሚተላለፍ የአምላክን ትዕዛዝ መተላለፍ ነው ሲል ለራሱ ጥበቅናን ያኖራል።

3ኛ. በሐንቀጽ 43 ቁጥር 1447 ላይ ሕገ ቤተ ክርስቲያንን የጣሱ እንዲሁም በጥንቆላ ሥራ የተሰማሩ ሰዎች በሞት ይቀጡ ይላል። የሐዲስ ኪዳን መመሪያ መሆን ባይችልም፤ ጥንቆላን መቃወሙ ጥሩ ነው። ምክንያቱም የኛዋ "ቤተ ክርስቲያን" አገልጋዮች /ኦርቶዶክስ/ ሁሉም በሞት ይቀጡና ምናልባት ምንደኛ ያልሆነ እረኛ ሕዝቡን ወደ እውነተኛው እረኛ ክርስቶስ የሰሰ ያደርስ ይሆናል። ፍትሐ ነገሥት የወንጌል ተቃዋሚ ነው ልንለው የምንችለውም በሐዲስ ኪዳን ዘመን የሞት ፍርድ በመወሰኑ ነው።

4ኛ. በሐንቀጽ ሳምንት /8/ ድንጋጌው አንድ ዲያቆን በዝሙት ከትዳሩ ቢፋታ ወይም በዝሙት ቢወድቅ ሌላ ያግባ፤ እንደገና ቢወድቅ ሌላ ያግባ እንደገና ቢወድቅ ሌላ ያግባ ይላል። ወንጌል በዝሙት ምክንያት ቢሆን እንኳ በማይደገም ፍጹም ፀፀት ከተመለሰ/ች/ አብረው መኖር እንዳለባቸው ይናገራል ፩ኛቀር1:፩.፴፱ ምክንያቱም ጌታ በማይለወጥ ባሕርይው መፋታትን እጠላለሁ ሚልክያስ፩:1፴፪ ይላል። ይሁን እንጂ ፍትሐ ነገሥት በከፊልም ቢሆን የመጣው ግብጽ በከሊፋዎቹ ስትመራ በነበረችበት ሁኔታ ውስጥ ስለሆነ፤ የሙሐመዳዊያንን ትምህርት ቢይዝ አያስደንቅም። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ "ቤተ ክርስቲያንም" ለረዥም ዓመታት በግብጽ የእስላም ሸክ መሪዎች ስትተዳደር መኖሯን ልብ ይላል። (ታሪኩን በቀጣዩ ገጽ እይ)

" ፍትሐ ነገሥት: ንባብና ትርጓሜው መቅደም ከፍል ፪/2/

5ኛ. በአንቀጽ 50/ድንጋጌው ላይ የኢትዮጵያ ሰዎች ከአዋቂዎቻቸው ወገን በራሳቸው ፈቃድ እዲስ ቆጸሳቸውን አይሹሙ ይላል። በሃይማኖት ሰብብ የሀገሪቱን አንጡራ ሀብት ስትወስድ የኖረችው ግብጽ፤ የሕዝቡን ንብረት ስታዘርፍ የኖረችው ኦርቶዶክስ፤ በሥጋም ሆነ በነፍስ ለኢትዮጵያ ትድግናዋ ከወንጌል አንፃር ሲመዘን ጥፋቱ ይጎላል። ታላቁ አትናትዮስ ፍሬምናንጦስን ከወንድሙ ከኤድስዮስ ነጥሎ ሲመልሰው አንድ ግብጽዊ አልጨመረም። በኋላ የተነሱ ክርስትና ጉዳዮቸው ባልነበሩ ጳጳሳትና የሕሰላም ሽኮች ግን "ቤተ ክርስቲያኒቱ" ስትመራ ኖራለች። ከግብጽ ከመጡ ጳጳሳት መካከል ሌቦች አጭበርባሪዎችና እስላሞች ይገኛሉ። አባ ማርቆስ 4ኛ (1180-1207) በሱልጣን አልአዳል አብብክር ኢብን ዘመን የተላኩት አባኪሎስ /አባሚካኤል/ አቃቤውን ቁስ ወርቅ ሰረቀኝ ብለው ገድለው ወደ ግብጽ የተመለሱት⁹⁹። በዐፄ ቴዎድሮስ ዘመንም ለቱርኮች ጥብቅና የመጡትን ፖለቲከኛ ፓትርያሪክ ቂርሎስ 4ኛ (ዳውድ 1845) እኔን እንደመርዳት እስላም ትረዳለህ ብለው ዐፄ ቴዎድሮስ በግዞት የጣሏቸውን ማስታወስ ይበቃል¹⁰⁰። የእስላም ሽክ የነበሩና የግብጽን ከሊፋ አጀንዳ ለመፈጸም የጽጵስና ልብስ ለብሰው ከ7 በላይ መስጊድ ያሰሩና፤ የእስልምናን አስተምህሮ በኦርቶዶክስ ውስጥ ያስፋፉ አባ ሳዊሮስ የተባሉት ሽክ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያንን ረዘም ላለጊዜ መርተዋል¹⁰¹። አባ ገብርኤል 2ኛ (የግብጽ 70ኛው ፓትርያሪክ) በኢትዮጵያ ጉዳይ የእስላሙን ንጉሥ /ከሊፋ/ ኢትዮጵያ ከራሷ ጳጳስ እንዳይሾምላት ከተሾመላት ለግብጽ መገበር ታቆማለች፤ በማለት የሰጡትን መመሪያ ለመተግበር ጳጳሱ ፍትሐ ነገሥት እንዳጸፋ እንመለከታለን¹⁰²። ለዚህ ነው ዛሬ "ቤተክርስቲያኒቱ" ዘርፈ ብዙ ችግሮች ቢኖርባት የማያስደንቀው። ስለዚህ ችግሮችና የክህደት አስተምህሮዋ ሥር ነቀል ለውጥ እስካላገኘ ድረስ ተሀድሶ የሚባለው

ወግ የተሰነጠቀን ግንብ ቀለም የመቀባባት ያህል ስለሚሆን ተሃድሶ ሳይሆን ሥር ነቀል መፍትሄ ያሻታል ሲሉ የሚስማሙት¹⁰³።

ፍትሐ ነገሥትና የ81ዱ ቆጠራው፡- ከስድስት ዓይነት በላይ የፍትሐ ነገሥት እትሞችን ለማገናዘብ ሞክሪያለሁ፤ በትክክል ለማንያ አንድ አድርጎ በመቁጠር ያስቀመጠ እትም ግን አላገኘሁም። የድግም/ ወይም የሚርት ቁጥር ይሁን አይታወቅም ሁሉም እትሞች 81ዱ ብለው ይጀምራሉ አንዳቸውም የ81ድ ዝርዝር አያስቀምጡም። አንቀጽ ፪ን ስንመለከት እንዲህ በማለት ይጀምራል "አምላካዊያት ዘአዙዝ ተወክፎቱን ገብረዘ ቅድስት ዘተልቆሙ ቸወ፩" ይላል¹⁰⁴። ምዕመናን በ7-ባኢ ሲቀበሏቸው የታዘዘ ቁጥራቸው 81 የሚሆን አምላክ አገዝ ያጸፋቸው የአምላክን ነገር የሚናገሩ ናቸው። ቢልም የቆጠራ ዝርዝራቸው 71 እየሆነ ያልቃል። ሁለቱን የሕፃናት ብሎ ስለሚለያቸው እንጅ 73 ይሆኑ ነበር (መ/ሲራክና መ/የሴፍ ወልድ ኮርዮን) ይሁን እንጅ ሲኖሩሉም ሆነ የሊቃውንት ጉባኤ የሚባለው የኦርቶዶክስ የበላይ አካል፤ በፍትሐ ነገሥት ላይ ለሕፃናት ማጫዎች ተብሎ በውሳኔ የጸናውን መጽሐፍ አምላካዊ መጽሐፍ እንደሆነ አድርጎ አሳትሞአል ፍትሐ ነገሥት በትርጓሜ ሐተታው ያልታተመ ቀሪ የ81ዱ ክፍል 8 መጻሕፍቶችን ዘርዘሯል። አንድምታ ማለት የተቀመጠውን ዘር /ሀሳብ/ ማብራራት እንጅ ከዋናው ቃል /ዘር/ የሌለ ነገር ጨምሮ መተንተን ማለት አይደለም። በክፍሉ የተዘረዘሩት 8ቱ መጽሐፍት ግን፡- 4ቱ ሲኖሩላት፤ 2ቱ ኪዳናት፤ ቀለምንጦስና ዲድስቅልያ ይባላሉ።¹⁰⁵

ሲኖሶስ በመባል የሚጠራው መጽሐፍ ከረስጠጅና ረስጠኦ የተወሰደ ሲሆን አብዛኛው ሀገሮች ቅንብር ነው። ቀሌምንጦስ የሚለው ዝርዝር ቆጠራ ግራ የሚያጋባ ነው። ምክንያቱም በ85ኛው የሐዋርያት ቀናና

⁹⁹ ተ/ጳጳስ መከራያ፡ የኢትዮጵያ ሕዝብ-ብያ-አክሱም ዛጉ-ዐፄይኩት አምላክ፡ 1951፡ት/ማ/ቤት፡ 7ጽ 416

¹⁰⁰ ተ/ጳጳስ መከራያ፡ የኢትዮጵያ ታሪክ ከዐፄ ለብነድንግል - ዐፄ ቴዎድሮስ፡ 1949፡ት/ማ/ት፡ 7ጽ 23

¹⁰¹ በመራራስ እ.ኤ.አ. በላይ፡ የጥንታዊ የኢትዮጵያ ታሪክ፡ 1985፡(ላ) ማ/ድገጽ 173

¹⁰² ጎሩይ ወልደ ሥላሴ፡ ዋይዜማ፡ 1951፡ጎሐ ጽባሕ ማተሚያ ቤት፡ 7ጽ 70

¹⁰³ አስተዳደራዊ ተሀድሶም፡ ሆነ ትርጉም "ለቤተክርስቲያኒቱ" አሰራሪ ሲመለሱም የቤዝ መስራችና የፍትሕ መግቢያ አንጻር ነጥብ የሆነው ክርስቶስ የሰላና መጽሐፍ ቅዱስ እንደተራ ነገር የሚተጠርባት ቤት ስለሆነ፤ ይህን መሰረታዊ እጅግ ለመመለስ ነፍሱ እስከመስጠት ድረስ ሊሰራበት ይገባል። ሁላችንም የፍላጎት ጉዳይ የሚያሳስቡን እንጅ የሕንጻና የስልጣን አገዳሁም የልዩ ልዩ ማህበራትን ከብርና ተሰሚነት የመገጠት ወይም የማስከበር እጅግ የተሀድሶ ሥራ ሊሆን አይገባም። ይህ አስተሳሰብ ተሀድሶ የሚለውን የትርጉም ይዘት ካለመረዳት የሚመነጽ ይመስለኛል።

¹⁰⁴ ፍትሐ ነገሥት ንባብና ትርጓሜው ሚያዝያ 27 1958 ቀ. ገ. ሥ ማ/ቤት አንቀጽ ፪ 7ጽ 41

¹⁰⁵ ከዚህ መጽሐፍ 7ጽ 49-52 የተጠቀሱት መጽሐፍት መላኩ ሀሳባቸውና የመጽሐፍቱን ይዘት ይመልከቱ

ቀለምንጠስ የሚባለው መጽሐፍ አጠቃላይ ቁጥሩ አሥር ሲሆን 8ቱ ትዕዛዝ ቀለምንጠስና ፪ቱ መልእክተ ቀለምንጠስ የሚባሉ ናቸው¹⁰⁶። ዲድስቅልያ የተሰኘው መጽሐፍ እንደቀናና መቁጠሩ አላዋቂነታቸውን አጉልቶ አሳይቷል። በ81ዱ እትም ውስጥ ያልተካተቱ ነገር ግን ከ81ዱ ጋር የሚቆጠሩ ዝርዝሮች የውስጥ ሀሳባቸውን ከግልጽ ወደ አማርኛ በመተርጎም አንባቢ ሚዛን እንዲሰጥበት በጥቂቱ ለማሳየት እምክራሲሁ በገጽ 27 ይመልከቱ)

የፍትሐ ነገሥት ውሳኔና ሌሎች "የቤ/ኩድ" መመሪያ ተፋልሶዎች

በአሁኑ ዘመን "ቤተ ክርስቲያኒቱን" የሚያስተዳድረው የሊቃውንት ጉባኤና ሲኖዶስ ስለቀናናዊ መጻሕፍት የቁጥር ውሳኔ ማስተላለፉ ይታወቃል። ሁሉም የጋራና የተናጥል ውሳኔዎቻቸው የፍትሐ ነገሥትን ውሳኔ (አንቀጽ ፪) የሚቃወም መሆኑን ማየት እንችላለን። 1ኛ. በ1980ና በ2ሺዓ.ም የታተመው 81ዱ የተሰኘው መጽሐፍ ፍትሐ ነገሥት የማያውቃቸውን አሥር መጽሐፍት አካቶአል እነርሱም፡- መ/ኩፋሌ፣ መ/ሄኖክ፣ መ/ዕዝራሱ-ቱኤል፣ መ/መቃብያን ሣልስ ጸሎተ ምናሴ፣ ተረፈ ኤርምያስ፣ መጽሐፈሶስና መጽሐፈባርክ የ3ቱ ልጆች መዝሙር፣ ተረፈ ባርከና ተረፈ ዳንኤል ናቸው።¹⁰⁷ የ1980ዓ.ም 81ዱ እትም በፓትርያሪኩ በአባ ተ/ጋይማኖት ቀናና ዝርዝር ቃለ ጉባኤ ላይ መጽሐፈ ሄኖክ ያልተካተተ ቢሆንም በሕትመቱ ግን መጽሐፉ መካተቱ የቤተ ክርስቲያኒቱን የአስተዳደር ብልሽነት ያንጸባርቃል። በቃለ ጉባኤ ሳይወሰን ሕትመት ገብቶ ተገኝቷልና።

2ኛ. በፍትሐ ነገሥት የተወሰኑ በ1980ና 2ሺ 73 የማይታወቁ በሁለቱም የ81ዱ እትሞች ውስጥ ያልተካተቱና በፍትሐ ነገሥት ዝርዝር ውስጥ የተካተቱ መጽሐፍት ቁጥራቸው ዘጠኝ /9/ ነው። እነርሱም፡- ሁለቱ ኪዳናት፣ ቀለምንጠስ፣ 4ቱ ሲኖዶስ፣ የሴፍ ወልደ ኮርዮንና ዲድስቅልያ ናቸው ሁሉም በ80ና2ሺ ዓ.ም እትም የሉም።

¹⁰⁶ . ከዚሁ ገጽ 25 ና 36

¹⁰⁷ ከዚሁ መጽሐፍ በገጽ 62 - 65 እና ከ70 - 74 በላተዘረዘሩት ሁሉም መጽሐፍት ዋና ሀሳብ የተብራራ ነገር ተገልጦአልና ይመልከቱ።

3ኛ. የሊቃውንት ጉባኤው ውሳኔ፡- የካቲት 7ቀን 1986ዓ.ም የሊቃውንት ጉባኤው የመጻሕፍትን ቁጥር ወስኖና ዘርዘሮ በገለጠበት ቃለ ጉባኤው እንደምንመለከተው ፍትሐ ነገሥት ላይ ያልተጠቀሱ ቀናናዎችን ሲያካትት በአንፃሩ ደግሞ የሰረዛቸው ይገኛሉ። ለምሳሌ ጥበብ-ባሕር/ወልደብኩ-የሴፍ ወልደ ኮርዮንን ሲሰርዛቸው፤ በአንጻሩ ደግሞ ምንጭ ሐተታና ምክንያት ሳይገልጥ ከፍትሐ ነገሥት ውሳኔ ውጭ የደመራቸው መጽሐፈ ዕዝራ ሱቱኤል፣ መጽሐፈ ሄኖክ፣ 3ኛ መቃብያንና መጽሐፈኩፋሌ ይገኛሉ። በሐዲስ ኪዳን ላይ የተጨመሩት ደግሞ ስምንት መጻሕፍት ኪዳናት በሚል መጠሪያ ተዘርዝረዋል።

4ኛ. የፓትርያሪኩና የሊቃ ጳጳሳቱ ውሳኔ፡- በ1988ዓ.ም በፓትርያሪኩ ትዕዛዝና ፈቃድ በሰባቱ ጳጳሳትና በ15ቱ መምህራን የተዘጋጀው መጽሐፍ ያካተተው ቆጠራ ከብሉይ ኪዳን መ/የሴፍ ወልደ ኮርዮን፣ መቃብያን 3ኛን ይዞአል። ከሐዲስ ኪዳን ደግሞ ትዕዛዛት በሚል ጥቅል ስም የተመዘገቡ ሥርዓተ ጽዮን፣ ትዕዛዝ፣ ግጽው፣ አብጥሊስ፣ 1ኛና 2ኛ መ/ኪዳን፣ ቀለምንጠስ፣ ዲድስቅልያን ይዞአል¹⁰⁸። "ቤተ ክርስቲያኒቱ" በአደባባይ የምትከራከርባቸው መጻሕፍት ወሰን የለሽ ሆነው እያለ፤ ዳግመኛ ከተወለዱ አማኞች ጋር ስትገናኝ እኔ የሰባ ሊቃናትን ትርጉም ነው የያዘኩት በማለት ትሰብካለች። በውስጧ ያለው የራሷ የቀናና መጻሕፍት ውሳኔ ግን እርስ በርስ የሚፋለስ ከመሆኑም በላይ 81ዱ የሚባልም ሆነ ሰባ ሊቃናት የተሰኘ መጽሐፍ ትርጉም "ቤተ ክርስቲያኒቱ" የማይታወቅ መሆኑን በመጽሐፉ የሕትመት ይዘት ላይ ማረጋገጥ ይቻላል። በሰባ ሊቃናት ስም የታተሙት መጽሐፍት ምንጫቸው ከየት እንደሆነ መረጃ ማቅረብ አይችሉምና።

ከ81ዱ ጋር የተቆጠሩ ያልታተሙ መጻሕፍቶችና የውስጥ ገመናቸው

በ1980ና በ2ሺዓ.ም. ከታተመው መጽሐፍ ውስጥ ያልተካተቱ ነገር ግን በ81ዱ የሚጨመሩ መጻሕፍት እንደ ሲኖዶስና የሊቃውንት ጉባኤ ዝርዝር ቆጠራ ከሆነ፤ ቀሪዎቹ ስምንቱ መጻሕፍት፡- ሥርዓተ-ጽዮን፣ ትዕዛዝ፣ ግጽው፣ አብጥሊስ (4ቱ ሲኖዶሳት)፤ 1ኛና 2ኛ መ/ኪዳን፣ ቀለምንጠስ

¹⁰⁸ . የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤ/ክ እምነት፤ ሥርዓተ-አምልኮና የውጭ ግንኙነት ገጽ 41

ቶስና ዲድስቅልያ ይባላሉ¹⁰⁹። ሲኖዶስ በመባል የሚታወቀው "የቤተ ክርስቲያኒቱ" መድብለ ቀኖና መገኘቱ ረስጠኦና ረስጠጅ ነው። በጥቂቱ የሁሉንም ሲኖዶላት/ትዕዛዛት/ የውስጥ ገመና ተመልክተን ከቅዱሳት አምላካዊያት መጻሕፍት ጋር መወዳደርም ሆነ አብረው መቆጠር ይችላሉን? የሚለውን ለአንባቢ ግንዛቤ ይረዳ ዘንድ እነሆ፡-

1ኛ. ሥርዓተ ጽዮን ወይም ሲኖዶስ ቁጥር አንድ /ዓይን/ :- ይህ የሲኖዶስ ክፍል 27 አንዳንዴም 30 ቀኖናዎችን ይዞ ስለሚገኝ 27/30 በመባል ይጠራል። ሐዋርያት በኢየሩሳሌም በደርብ /በሰገነት/ ላይ ሆነው ነው የጻፉኝ ቢልም፤ ሐዋርያት ከሞቱ በኋላ የተጻፈ መሆኑን አቡሊዲስ በ3429.ም¹¹⁰ ገልጾልኝ። በውስጥ ክፍሉ ያለውን ስህተት በጥቂቱ ስንመለከት፡-በበዓለ ፱ቀን ጌታችን ሐዋርያቱ ሳያዩት ወደ ደብረ ዘይት ተራራ በሌሊት ሲወጡ አብሮ ወጣና ሊነጋጋ ሲል እጁን በላያቸው ጫነባቸው ክህነትንም ተቀበሉ። ክህነታቸውም የሙሴና የአሮን ክህነት ነች። ሥጋውንና ደሙን ከተቀበሉ በኋላ በጽርሐ ጽዮን በልዩ ልዩ ቋንቋ ለመስበክ ተበተኑ ይላል። በዚህ ትረካው ሌሎች ስህተቶችን ትተን ሁለቱን ብቻ እንመልከት፡-

በሉቃ24:49 ጌታችን ከኢየሩሳሌም እንዳይወጡ እንዳዘዛቸውና እነርሱም እንደጠበቁት እናነባለን። ሥርዓተ ጽዮን ግን ናዝሬት እንደሄዱ ይናገራል። ስለዚህ ሐዋርያት ቃሉን እንዳልጠበቁና እንዳልታዘዙት ያሳያል። ሁለተኛው ደግሞ የሐዋርያት ክህነት የሙሴና የአሮን ክህነት ናት ይላል። የብሉይ ኪዳንንና የሐዲስ ኪዳንን ክህነት ለይቶ የማያውቅ ደብተራ እንደጻፈው እንረዳለን። ከአሮን ክህነት የበለጠና የተሻለ ክህነት እንደያዘን መጽሐፍ ቅዱስ ይነግረናል በዕብ ምዕገና ምዕጸቁ11-25። እንደ አሮን ያይደለ ነገር ግን እንደ መልክ ጼዴቅ የሆነ ክህነት ለሐዲስ ኪዳን ተከታዮች ሁሉ ተሰጥቶአል ራዕ1:6 ።

¹⁰⁹ ፍትሐ ነገሥት ንባብና ትርጓሜው ቁም ጽሁፍ አንቀጽ 21 እና የኢ/አ/ተ/ቤ/ክ እምነት ሥርዓተአምልኮና የውጭ ግንኙነት፡ትግዛሌ ማ/ቤት፡ 1988፡ ገጽ 45

¹¹⁰ አካባቢ. Riedel, Die Kirchen rechtsquellen page 65

የአሮን ክህነት ሞት የሚገድበው ሲሆን የክርስቶስ ክህነት ደግሞ በኪዳን የፀና ለዘለዓለም ነው/አንተ ክህነት ለዓለም በዘመ ሲመቱ ለመልክ ጼዴቅ/ እንዲል። የአሮን ክህነት ዘር፡ጸታ የሚለየው ሲሆን የሐዲስ ኪዳን ክህነት ግን፤ከነገድ ከቋንቋ በደሙ ለተዋጁ ሁሉ የተሰጠ ነው 2ጴጥ ምዕ2ቁ9፤የሐንስ በራዕዩ1:6-7 "ለወደደን ከገጢአታችንም በደሙ ላጠበን መንግሥትም ለአምላኩና ለአባቱም ካህናት እንድንሆን ሳደረገ ለእርሱ" ስለሚል በደሙ የተዋጁትን ሁሉ የሚያካትት ነው። ካህን ማለት ጽና የሚወዘውዝ የደብተራ ድርሰት የሚያዜም ወይም የሚጮህ ማለት አይደለም በክርስቶስ ደም የተዋጀ እንድ። የሥ/ጽዬን የውስጥ ይዘት በጥቂቱ ሲገመገም፡- ምዕራፍ/ቀኖና/አንድ ፊትን ወደ ምሥራቅ አዙሮ መጸለይ እንደሚገባ ይደነግጋል፤ቀኖና ፩ እሁድ ቀን መጸለይና የጸሎት ዓይነቶችን ይደነግጋል፤፤ ቀኖና ፮ ደግሞ ስለ ልደት በዓል ይናገራል፤ቀኖና ፫ የረቡና አርብን ጸም፤ቀኖና ፫ የፋሲካ ጸም፤ቀኖና 18ና21 ለሰማዕታት መታሰቢያ ይገባል ይላል። ቀኖና 28ና 30 ስለ ቤተክርስቲያን አባላት ሥርዓትና ስለመሪዎች የወንበር አቀማመጥ እርዘን ይናገራል።

2ኛ. ሁለተኛው ሲኖዶስ /ረስጠኦ ቀለምንጦስ ቀዳማዊ/:- ይህ ሲኖዶስ 84 ወይም 65 ቀኖናትን የያዘ ሲሆን፤በልዩ ልዩ የግእዝ ትርጉሞች 56 ወይም 81 ወይም 82 ወይም 83 ቀኖናዎችን ይዞ ይገኛል። የሮም ካቶሊክ "ቤተ ክርስቲያን" በ681 ትሩሎ ጉባኤ በውስጡ ያካተተው ሐሳብ በሐሰት የተሞላና የሐዋርያትን ሐሳብ የሚቃወም ነው ስትል ማውገዝ ይታወሳል። የሲኖዶሱ ሐሳብ ሲገመገም በሐዋርያት የተጻፈ ሳይሆን በኒቅያ 325፤ በአንጾኪያ 341፤በላኦዶቅያ 372 በቁስጥንጥንያና በኬልቂዶን 451 ጉባኤዎች የተወጣጡ ሐሳቦችን ያካተተ ነው። እነርሱም፡-

ሀ. ቅዳሜ ሲጸም የተገኘ አገልጋይ ከክህነቱ ይሻር ይላል¹¹²።
ለ. በቀኖና 37 ላይ ስለ ሀገር አቀፍ ጉባኤያት መመሪያ ይደነግጋል።

¹¹¹ ሉሌ መላክ፡ የቤተ ክርስቲያን ታሪክ፡ ገጽ 44 እሁድ ለክርስቲያኖች የጸሎት ቀን ሆኖ የታወጀው በንጉሥ ቆስጠንጢኖስ ዘመን ከ340 በኋላ ነው።

¹¹² ዲበኩሉ ዘውዴ /ዶ/ር/ፍትሐ ነገሥት ብሄረ ሕግ ወቀኖና ገጽ 38

ሐ. በቀኖና69 ስለ አርብ ቀን ጾምና ስለ ትንሣኤ በዓል ያብራራል። የትንሣኤ ቀንም ከአይሁድ ባህል ፋሲካ /ፓስካቨር/ጋር አብሮ እንዳይውል በጥብቅ ያስጠነቅቃል። እነዚህ ሁሉ ሥርዓትና ባህል የመጡት ደግሞ እንደ ቤተክርስቲያን ታሪክ ከሆነ ከ4ኛው መቶክፍለ ዘመን በሂላ ስለሆነ መቼ እንደተጻፈ በግልጽ መረዳት እንችላለን።

3ኛ. ሦስተኛው ሲኖዶስ /ሪስጠብ ቀለምንጦስ ዳግም/ ፡- ይህ ቀኖና በዓለም አቀፍ ደረጃ የሚታወቅ ሲሆን በግብጽና በኢትዮጵያ ግን ይዘቱ ለየት ያለ ሆኖ እናገኛለን። የቀኖናው የቁጥር ብዛት 127 ነው። ሁለት አንቀጽ የያዘ ሲሆን ቀኖና 71/78 ክፍል 1፤ ቀኖና 56/79 ክፍል 2 ይባላል¹¹³። በግእዝ የተጻፈው የኢትዮጵያው ሲኖዶስ 78 41 ላይ በሐዋርያት ጉባኤ እንደተወሰነ ይተርካል። ይሁን እንጂ በሌላ ክፍል ደግሞ "ከበርናባስ መልእክትና ከመዝገበ አስማተ ሐዋርያት የተገኘሁ ነኝ" ይላል። አስማት በቅዱስ መጽሐፍ ውስጥ ምንግለት እንደሆነ በኦሪት ዘጸ፡115 2ዜና33፡73 በማንበብ መረዳት ይቻላል። የበርናባስ ወንጌል ነኝ በማለቱ ደግሞ የቁርዓን ግልባጭ ያደርገዋል። ምንም እንኳ መልእክቱ የተጻፈው በግናስቲኮች ቢኖንም ሙሐመድ ከዚህ ወስዶ ቁርዓንን እንደገለበጠ ብዙ የታሪክ ምሁራን ይስማማሉ። ስለዚህ የ3ኛው ሲኖዶስ ምንጭ እንደራሱ ገለጣ ከአስማትና ከበርናባስ ወንጌል ስለሆነ፤ የያዘው ሀሳብ ምን ሲሆን እንደሚችል አንባቢ ሊገምተው ይችላል። ፀረ-ክርስትና ነጥቦችን አካሂድና ቁርዓን ቢባል ይሻላል እላለሁ። ሲኖዶስ 15ኛ በሐዋርያት እጅ የተጻፍኩ ነኝ ቢልም፤ የሪስጠብ አጥኝዎች እንዳረጋገጡት ከፊል ሐሳቡ በግብጽና በሶርያ እንደተጻፈ ተረጋግጦአል¹¹⁴። ይህ ማለት ወደ ግእዝ የተተረጎመውን ሙሉ በሙሉ አያካትትም። ምክንያቱም የሀገር ቤቱ ጽሑፍ ብዙ ተጨምሮበታል¹¹⁵። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ

¹¹³ ቀኖና 78ና79 የሚባሉት በግብጻዊው ተርጓሚ ባላዶት ትርጉም አንባቢ በሚመለከተው 2ዜ የቀኖና ስህተት እንዳይመስለው ለጥናት እንዲረዳ ብዩ ሁሉንም ጠቅሽዋለሁ።

¹¹⁴ O. Barden hewer ; Geschichte der Altkirchlichen literature T.I page 782 ብሔረ-ሕግ ወቀኖና የግርጌ ማስታወሻ 702 ገጽ 169

¹¹⁵ A. Harnack Geschichte Der Altkirchlichen Literatur, Dieverberlieferung T.v.1886 T.II page 214-219 T.I 1893 page 463 ብሔረ ሕግ ወቀኖና የግርጌ ማስታወሻ 711 ገጽ 170

"ቤተክርስቲያን" ከቅዱሱ ቃል ጋር አብራ 81ኛ አድርጋ የምትቆጥረው አንደኛው የቀኖና መጽሐፍ ይህ መሆኑ ለክርስቲያኖች ያሳፍራል

4ኛ. ሲኖዶስ ራብዓይ /ሪስጠጅ ቀለምንጦስ ሣልስ/ ፡- ከሐዋርያት ቀኖና 85ኛ የተገለበጠው የግሪክ ቅጅ 56 ቀኖናዎችን የያዘ ሲሆን፤ በግብጽ የሚገኘው የሪስጠጅ ቀኖና ግን እንደ ባላዶት ትርጉም 71 ቀኖናትን አካቶ ይገኛል። ይህ አራተኛው የሲኖዶስ ወይም የትዕዛዝ ክፍል ስንኳንስ በመንፈስ ቅዱስ ተነድተው ቅዱሳን አባቶች ከጻፉት መጽሐፍጋር ለመቆጠር፤ ከንባባዊያት መጽሐፍት ተርታ ለመመደብ የሚያስችግር ፀረ ወንጌል መጽሐፍ ነው። ይህንን በቀጣዩ ጥናታዊ ጽሁፍ በስፋት ለመዳሰስ አስቢያለሁ። በጥቂቱ እነሆ፡- 40ኛው ቀኖና ስለቅዱሴ ሥርዓትና ትዕዛዝ በስፋት ያትታል፤ ስለምድር ፍሬ ስለወንዞችና ስለቀላያት መጸለይ ይገባል ይላል፤ ስለጌታ እራት (የዳቦ አገጋገርና አመራረጥ) እንዲሁም የዝግጅት ክንውን ሂደትን መመሪያ በስፋት ያትታል፤ ስለጠዋት ጸሎት የአጸላለይ ሁኔታና ስለአዲስ ክርስቲያን ወይም አማኝ ሁኔታ ያትታል፤ ቀኖና 24ኛ፡25ኛ፡23ኛ ስለቀሲስ፤ ዲያቆንና ስለጳጳስ የአሻሻም ሥርዓት፤ ስለ ወንበር አቀማመጥ ቅደም ተከተል ይናገራል። ስለዚህ የሐዲስ ኪዳን ቀኖናዊ ክፍል መሆን አይችልም።

5ኛ. ኪዳን ዘእግዚእ ቀዳማዊ ወካልዕ /አንደኛና ሁለተኛ ኪዳን/ ፡- የጌታችን የየሱስ ክርስቶስ ኪዳን ነው ይባላል ይህ መጽሐፍ። ኪዳን ማለት ተካየደ ተዋዋለ ተስማማ ማለት ነው። ጌታችን ከሐዋርያቱ ጋር የገባው ስምምነት ነው ይላሉ። ነገር ግን መጽሐፉ የተጻፈው በ5ኛውና በ6ኛው ክፍለ ዘመን መጨረሻ አካባቢ በግሪክ ቋንቋ ሲሆን በሂላም በያዕቆብ ዘኤዴሳ ወደ ሱርስጥ ቋንቋ ተተርጎሞ በልዩ ልዩ ሀገራት እንደ ተሰራጨ አጥኝዎቹ ይተረካሉ። መ/ኪዳን ቀዳማዊው 59 ቀኖናዎችን/ክፍሎችን/ የያዘ ሲሆን 2ኛው ደግሞ 60 ቀኖናዎችን ይዘአል። በዓለም አቀፍ ደረጃ የሚታወቀው የኪዳን መጽሐፍት አጥኝ ምሁር ፋንክ/Funk/ እንደሚናገረው ከሆነ የግብጽ መጽሐፈ ኪዳንና የሱርስጥ እንዲሁም በኢትዮጵያ የሚገኘው የግእዝ ትርጉም (የኢትዮጵያው የግእዝ ኪዳን ወደ ፈረንሳይኛ በለተተረጎመ በንፅፅር የማጥናት እድል አግኝቶ ነበር) ሁሉም ልዩ እንደሆኑ አረጋግጦ ጽፎአል።

የመ/ኪዳን የውስጥ ይዘት፡- ሁለቱ ኪዳናት ስለካህናት የሹመት እርከን፣ስለዲያቆናት፣ስለመጨረሻው ዘመን፣ስለሐተኛው ክርስቶስ፣ ስለ ምጽዋት፣ስለምህላ ጸሎት ወዘተ... ያትታል፡፡ ለምሳሌ ስለምህላ ጸሎትና ስለምጽዋት ከቀኖና 23-38 ድረስ ተጽፎአል፡፡ ስለእገልጋይ ማዕርጋትና ሹመት በቀኖና 12ና22 እንዲሁም በቀኖና 23፣33፣ና 39 ይገኛል፡፡ መጽሐፈ ኪዳን ከቅዱሳት መጻሕፍት ተርታ ገብቶ እንዲቆጠር የኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን መደንገን አሳዛኝ ቢሆንም፤ ከሌሎች መጻሕፍቶች አንፃር የተሻለ ድርሰት ነው፡፡ኪዳን የተሰኘው የኦርቶዶክስ መጽሐፍ ማለፃ ላይ የሚዘመው ብቻ አይደለም፡፡ ዜማው በጣም ተሸርፉ የተወሰደ ጥቂት ክፍል ነው/ የመጽሐፉ ይዘት የወንጌል ሥርዓት አፈጻጸም እንጅ እራሱ ከወንጌል ተርታ የሚመደብ አይደለም፡፡

7ኛ. ዲድስቅልያ፡- ዲዳስካልያ /Didascalia/ከሚለው የግሪክ ቃል የተገኘ ሲሆን ትምህርት ማለት ነው፡፡ የተጻፈውም እንደራሱ ገለጻ በ12ቱ ሐዋርያት በተለይም በተመረጡት በጳውሎስና በያዕቆብ በኢየሩሳሌም ከተማ ነው ይላል¹¹⁶፡፡ ይሁን እንጅ በታሪክ አጥኝዎች እንደተረጋገጠው፤ዲድስቅልያ የተሰኘው መጽሐፍ በአንድ አይሁዳዊ ሐኪም /የጤና ባለሙያ/ የተጻፈ ነው¹¹⁷፡፡ የመ/ዲድስቅልያ ዋና ዓላማ የሕጻናት እንክብካቤና የአስተዳደግ ዘዮን ለአማኞች ለማስተማር ታስቦ የተዘጋጀ ነበር፡፡ ፍትሐ ነገሥት በገጽ 95 ዓምድ1 ላይ "አ አበው መሀርዎሙ ለውሐድከሙ ቃለእግዚአብሔር ወሕዕንዎሙ በተግሣጽ ወለእምሮተእግዚአብሔር ወመሐርዎሙ ኩናተ ዘይደልዎሙ ከመ ኢያስተሐምሙ በግብረ ዕርዐት ወኢየሐልዩ ፍጹመ ውስተ ገዲ ወላድያኒሆሙ ወሐፃንያኒሆሙ ወለእመንደግዎሙ ወኢገሰጽዎሙ ወነበሩ ውስተ ዕረፍት እምቅድመ ጊዜ ይከውት ጽጉዓነ ወይትገንሡ እምሠናያትወበእንተ ዝንቱ ኢትፍርሁ እምገሥጸቶሙ ወምዚሮቶሙ በአፍርሆ እስመ አንትሙ ኢትቀትልዎሙ ሶበ መሀርከምዎሙ አላ ታሐይወዎሙ"ሲል ምስክርነት ይሰጣል፡፡ አባቶች ሆይ! ልጆቻችሁን ቃለ እግዚአብሔር አስተምሮአቸው፤እግዚአብሔርን በማወቅ በምክር አሳድጓቸው፤ሥራፈት እንዳይሆኑ የሚገባቸውን ጥበብ አስተምሯ

¹¹⁶ ፍትሐ ነገሥት፡ በግእዝ ብቻ የተጻፈ መቅደም፡ በ1956 ዓ.ም፡ በብጽዕ አቡነ ባስልዮስ ዘመን በክክበ ጽባሕ ማ/ቤት የታተመው ገጽ 7 ዓምድ 1

¹¹⁷ Connolly; The use of Didache in the Didascalia, J.T.S 24/1924 page 151

ቸው፤ወላጆቻቸውንና ሞግዚቶቻቸውን አንረዳም ብለው በፍጹም እንዳያስቡ፤ ባይቀጡ ቢተዋቸው አካለ መጠን በደረሱ ጊዜ ሥራ ፈት ይሆናሉ በክፉ ሥራም የጸኑ ይሆናሉ፡፡ ስለዚህ መቆጣትንና ማስተማርን አትፍሩ ባስተማራችኋቸው ጊዜ ታድኗቸዋላችሁ እንጅ አትገድሏቸውም ይላል¹¹⁸፡፡ ክፍለ-ም 39 ምዕራፎችን ያካተተ ነው፡፡ ነገር ግን በሐዋርያት ተጻፈ መባሉ አሳፋሪ ነው፡፡ ለምሳሌ በውስጡ ከተጻፉ ብዙ ታሪኮች አንዱን ብናይ ለሰዶምና ለገሞራ ሰዎች ሐዋርያት ሲያስተምሯቸው ትምህርታቸውን አልቀበል በማለታቸው እሳት ከሰማይ አውርደው አቃጠላቸው፡፡ ሎጥን ግን በክርስቶስ የሰብ በማመኑ ከእሣቱ ሲተርፍ ሚስቱ ግን አመጸኛ ነበረችና ለመቀጣጫ ትሆን ዘንድ የድንጋይ ሀውልት አደረጓት ይላል፡፡ በሐዋርያትና በሎጥ መካከል በትቂቱ የ2ሺህ ዓመት ልዩነት አለ¹¹⁹፡፡ የዛሬዎቹ የኦርቶዶክስ ሊቃውንት ተብዮዎች ግን ተራራ የሚያህል ውሸት የያዘን መጽሐፍ ለማረም እንኳ ሳይሞክሩ 81ዱ መጽሐፍ ትክክለኛና ብቸኛ ነው ማለታቸው ለሚመካባቸው ሰው አንገት የሚያስደፋና የሚያሸማቅቁ አሳፋሪ ሥራ ሰርተው በከንቱ ይመካሉ፡፡

8ኛ. መጽሐፈ ቀሌምንጦስ-በኦርቶዶክስ "ቤተክርስቲያን" ወደ ሕዝቡ ይፋ ያልሆኑና ቢሆኑ የሚያስጉ ከሚባሉ መጻሕፍቶች መካከል ቀለምንጦስ አንዱ ነው፡፡ በ81ዱ የተካተተ ሲሆን የወረቀት ችግር ባይኖርም ወደ ሕዝቡ ይፋ አይሆንም፡፡ ምክንያቱን ወደፊት በጥናት በሰፊው እንዳስለዋለሁ በአጭሩ ግን ዋና ታሪኩ ይህን ይመስላል፡- የሮም ካቶሊክ "ቤተክርስቲያን" በ691ዓ.ም ባካሄደችው የትሩሎ ጉባኤ መ/ቀሌምንጦስ የክርስቶስን ሰው መሆን /ሥጋዊን/ የአብ ወልድና የመንፈስ ቅዱስን አንድነት ስለሚያፋልስ፤የክርስትና ሥነ-ምግባር ንም ስለሚቃወም ሐራ-ጥቃዎች /ከሐድያን/ የጻፉት ነው ስትል ላይታዋለች¹²⁰ ዘመንኞቹ የኦርቶዶክስ ሊቃውንት ነን ባዮች ግን

¹¹⁸ ፍትሐ ነገሥት በልሣነ ግእዝ፡ ተነትመ በትዕይንተ አሥመራ 1956ዓ.ም በክክበ ጽባሕ ቤተ መገትም ገጽ 95 ዓምድ 1 ድስት 22

¹¹⁹ አብርሐም የተነሣው በ1967ዓ.ዓ አካባቢ ሲሆን ሎጥም ከእርሱ ጋር ነበር ሐዋርያት ደግሞ በ30ዓ.ምሀረት አካባቢ ስለነበሩ ሰፊ ርቀት የያዘ የዘመን ልዩነት በመካከላቸው አለ፡፡

¹²⁰ ዲበኩሉ ዘውዴ /ዶ/ር/ ፡ ፍትሐ ነገስት ብሔረ ሕግ ወቀኖና ገጽ137

የመ/ቀሌምንጦስን ሁኔታ ሲያነሱባቸው ብዙ ሲያደናግሩ ይሞክራሉ። እኛ መልእክተ ቀለምንጦስን ነው፤ መጽሐፈ ቀሌምንጦስ 8ቱን ነው የያዘነው ይላሉ። ምክንያቱም ከሐዲስ ኪዳን ጋር ቀላቅለው በቀኖና ስለሚቆጥሩት ለዚህ መረጃ ማቅረብ ባለመቻላቸው ነው። ይዘቱም፡-

1ኛ ቀለምንጦስ /ቀዳማዊ/ 10 ምዕራፎችን ይዞአል። ስለምዕመናን /አማኞች/ ሁኔታ የሚያትት ነው፤ 2ኛ ቀለምንጦስ/ካልዕ/63 ምዕራፎችን ይዞል ስለ ኤጲስ ቆጶሳት፣ ቀሳውስትና ዲያቆናት ያትታአል፤ ሦስተኛ ቀለምንጦስ /ሣልስ/ 20 ምዕራፎችን ይዞል ስለ መበለቶች /widow/ ያትታአል፤ 4ኛ ቀለምንጦስ /ራብዕ/ 14 ምዕራፎችን ይዞአል ስለወላጅ አልባ ልጆች አስተዳደግ ያትታአል፤ 5ኛው ቀለምንጦስ /ሃበስ/20 ምዕራፎችን ይዞአል ስለሰማዕታት መታሰቢያ ሁኔታ ያትታአል፤ 6ኛ ቀለምንጦስ/ሳድስ/30 ምዕራፎችን ይዞአል ስለመለያየት ያትታአል፤ 7ኛው ቀለምንጦስ/ሳብዕ/49 ምዕራፍ አለው ስለነገሥታትና አመራር ያትታአል፤ 8ኛው ቀለምንጦስ 47 ምዕራፍ አለው ስለአቡሊዲስ ትዕዛዛትና ስለተጨመሩት የቀለምንጦስ ትእዛዛት ማጠቃለያ በመስጠት ያትታል። መጽሐፈ ቀለምንጦስ ከብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ጋር የተፋለሱ ሐሳቦችን የያዘ በመሆኑ ጸረ ብሉይ ኪዳን መጽሐፍ ነው።

ሰምሳሌ፡- "ወከነ ልደቱ ለኢያሱ ወልደ ነዌ ወእርብዓ ወክልኤቱ ዓመት እምሕይወተ-ሙሴ"¹²¹ ኢያሱ የነዌ ልጅ ሙሴ የ42 ዓመት ጎልማሳ እያለ ተወለደ ይላል። በመጽሐፍ ቅዱስ ግን እንዲህ አይደለም። እንደ መስፍኑ ዮፍታሄ አባባል ሙሴ የ31 ዓመት ጎልማሳ እያለ ኢያሱ ተወለደ በ49 ዓመቱ ከሙሴ ጋር ተገናኘ፤ እስከ 89ኛው ዓመቱ ከሙሴ ጋር አብሮ ቆየ በ89ኛ ዓመቱ ሥልጣን ምስፍናውን ተቀበሎ እስራኤልን ለ21 ዓመት መራ በ110 ዓመቱ አረፈ። (መ/ኢያሱ-22፡1-9 መ/መሳ11፡21-27) ስለዚህ መ/ቀለምንጦስ ብሉይ ኪዳንን ይቃረናል።

ከጠቃላይ ግምገማ-፡ በኢትዮጵያ የሚገኙት የአፖክሪፓ መጻሕፍት በሌሎች ከሚገኙ የአፖክሪፓ መጽሐፍት ውጭ ናቸው። የእስክንድርያን ቤ/ክያንን ጨምሮ¹²² ከላይ የተመለከትናቸው ሁሉም መጽሐፍት

¹²¹ መ/ቀሌምንጦስ ፲፮ 67 ዓምድ 3 Orient British Musiem 751

¹²² Pfeiffer, R.H.: History of NT Times with an Introduction to the Apocrypha, 1949, NY, AND THE ANCHOR BIBLE DICTIONARY, 1992, Doubleday, NY, Volume I, Page 292 - 297

የ81ዱ ክፍላት እንደሆኑ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቀኖና ውሳኔዎች ቢያሳዩንም የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር "ከቤተክርስቲያኒቱ" ጋር በመሆን ለ2ኛ ዓ.ም. ያሳተመው መጽሐፍ 81 ሳይሆን 81ድ በማለት የሐሰት ማስታወቂያዎችን መልፈፋ ማኅበሩ ቁጥር አይችልም? ወይስ ዓላማው ፀረ ወንጌል ቡድኖችን ማበረታታት ነው? ያሰኛል። እነዚህ የውስጥ መተዳደሪያ የመሰሉ የደብተራ ደንብና ሥርዓቶች ሁሉ ከአምላክ ቃል ጋር ተዳምረው ሳይታተሙ በሐሰት 81ዱ እየተሰኘ ማስታወቂያ መነገሩ አሳፋሪም አሳዛኝም ነው።

እስትንፋስ እግዚአብሔር ያልሆኑ መጻሕፍቶች፡- apocryphal or Deuterocanonical books/-አፖክሪፓ የሚለው ቃል a-pok'-ri-fal apokrupto ከሚለው የግሪክ ቃል የመጣ ሲሆን ትርጉሙም ድብቅ የተሸፈነ አጀንዳ ያለው እንደ ማለት ነው። ዲዮካትሮኖኒካል ማለትም ተጨማሪ ማለት ነው¹²³። ተጨማሪ መባላቸውም እውነታነታቸው ያልተረጋገጠ አጠራጣሪ ከቅዱሱ መጽሐፍት ጋር በአቻነት ለመቀላቀል ጥያቄ ያለባቸው ማለት ነው። የሮም ካቶሊክ "ቤተክርስቲያን" ለ7ቱ መጻሕፍት ብቻ አፖክሪፓ የሚለውን መጠሪያ ስትሰጥ (ጣኢትዮጵያ፤ ገብረ/ሲራክ/ባርክ፤ መቃቢስ/52 ፤ አስተር) ቀሪዎቹን ግን (መጽሐፈ ሶስናና ጸሎተ ምናሌ/ሌሎችም) አትቀበልም ነበር¹²⁴። አፖክሪፓ የሚለው መጠሪያ ከ39ኛ ብሉይ ኪዳንና ከ27ቱ ሐዲስ ኪዳን መጽሐፍት ውጭ የሆኑት ሁሉ ማለት ነው። እነዚህ መጽሐፍት ልዩ ሀሳብ ያላቸው ሲሆን በሰዋሰው አገባብ፤ በታሪክ ፍሰት /chronological order/ በመልከዓ ምድራዊ አገላለጽና በምሳሌያዊ ገለጻዎች /I diomatic expression/ የተፋለሱና የተዘበራረቁ ናቸው። አንዳንድ የሃይማኖት ድርጅቶች በኪንግ ጀምስ ትርጉም ውስጥ ተካተው ስለሚገኙ ልንቀበላቸው ይገባል በማለት ኪንጅ ጀምስን እንደመረጃ አድርገው ያቀርባሉ።

ይሁን እንጅ ኪንግ ጀምስ 66ቱን መጽሐፍ ቅዱስ ለብቻው ቅዱሳት መጽሐፍ ብሎ ሲተረጉም አፖክሪፓዎችን ለንባብና ለታሪክ ማጣቀሻ

¹²³ Apocryphal: a-pok'-ri-fal akts apokrupto = "hidden" or "secret." ISBE Encyclopedia, 607

¹²⁴ Webster's Dictionary, 2006, page 33

የብሉይ ኪዳን መጽሐፍ መሆናቸው ጥያቄ ውስጥ ይገባል። ለምሳሌ፡- በአሕዛብ ማርያም ሰለጠነች ሁሉንም ግዢ ተባለች(መ/ሲራክ24:1)፤ ልጅ ክርስቶስ በእለተ አርብ የጀመረውን ይፈጽማል (መ/ዕዝራ ሱቱኤል ምዕ5ቁ29)፤ የሱስ ይፈርድባችኋል(መ/ዕዝራ ሱቱኤል11:22) ኑ! የባህሪ አምላክ ክርስቶስን እንግደለው ተባለ (መ/ጥበብ ምዕ2ቁጥር12)፤ ሕጉን አልጠበቁምና ከዲያቢሎስ ጋር ወደ ገሃነም አወረዱቸው (1መቃብያን18:5) ይላል። ዲያቢሎስ የግሪክ ቃል ነው የተጠቀሰውም በሐዲስ ኪዳን 332ዜ ብቻ ነው። የሚገርመው ግን የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ነን የሚሉት ሁሉም የአፖክሪፓ መጻሕፍቶች ዲያቢሎስ የሚለውን ቃል ደጋግመው ጽፈዋል።

የአፖክሪፓ መጻሕፍቶችን እንደቀናና መጻሕፍት መቀበል ይገባል የሚል የመከራከሪያ ነጥብ (Argument)

1ኛ. በይሁዳ መልእክት ቁጥር 14 የሄኖክ ትንቢት ስለተጠቀሰ መጽሐፈሄኖክን እንደ ብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ልንቀበለው ይገባል። በተለይ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ 42 ምዕራፍና 1559 ቁጥር ያለው ሀገር በቀል መጽሐፍ በመጻፍከቅዱሳት መጻሕፍት መካከል ከመ/ዜና መዋዕል ካልዕ ተርታ ያሰፈረችው በዚህ የክርክር ነጥብ ነው¹²⁸።

2ኛ. በ2ኛጢሞ 3:16 «...የእግዚአብሔር መንፈስ ያለበት መጽሐፍ ሁሉ ለትምህርትና ለተግሣጽ ልብንም ለማቅናት በጽድቅም ላለው ምክር ደግሞ ይጠቅማል» ስለሚል ሊነበቡ ይገባል ይላሉ።

3ኛ. አፖክሪፓ መጻሕፍቶች ጥንትም ስለነበሩና እድሜ ጠገብ ስለሆኑ

4ኛ. ጥቂት አባቶች በጥቂቱም ቢሆን ለንባብ ሲሉ ስለጠቀሟቸው ከቅዱሳት መጻሕፍት ተርታ ሊመደቡ ይገባል ይላሉ።

5ኛ. በሐዲስ ኪዳንም ሆነ በብሉይ ኪዳን ውስጥ የሚገኙ አንዳንድ አንቀጾች ተካተው ስለሚገኙ ልንቀበላቸው ይገባል የሚል የክርክር ነጥብ ያቀርባሉ። ይሁን እንጅ የተነሱትን ነጥቦች በበቂ መረጃ

ማስደገፍ ካለመቻላቸው ተነሣ የክርክር ነጥቦች ቀላልና ደካማ ሆነው ስለሚገኙ ሊካተቱ የሚችሉበት ነጥብ አሳማኝ አይደሉም።

ለምሳሌ፡-የቲቂ1 ጭብጥ ይሁዳ በመልእክቱ የጠቀሰው ትንቢታዊ ቃል በኦርቶዶክስ መ/ሄኖክ ውስጥ /Ethiopic Enoch/ መገኘት አለበት። ይሁን እንጅ የይሁዳ ቃል የሚገኘው በቅርቡ በ1947 በክምራን ደሴት በተገኘው የመ/ሄኖክ ክፍል ውስጥ ምዕራፍ 1 ቁጥር 9 ላይ ብቻ ነው¹²⁹። ይህ የሄኖክ መጽሐፍም በሀገር ቤት ከሚገኘው መጽሐፍ ጋር ፍጹም ልዩ ሲሆን የምዕራፍ ብዛቱም 39 ብቻ ነው። ኢትዮጵያዊው መ/ሄኖክ የብሉይ ኪዳን ታሪኮችን የሚያዛባ፤ የሐዲስ ኪዳን ቃላትና ሀረጎችን ያካተተ የጥንቆላ መጻሕፍትን እንደ ከክብ ቆጣሪና ሞራ ገላጭ ዓይነቶችን የሚያበረታታ ነው። በ3509.ም በንጉሥ ቆስጠንጢኖስ ዘመን እሁድ ሰንበት እንድትሆን መታወጁ እየታወቀ በሄኖክ መጽሐፍ እሁድ ሰንበት መሆኑ ተደጋግሞ ተገልጦል (ምዕ16:3፤20:24)፤ ሐዋርያው ዮሐንስ ከሌሎች ሐዋርያት መጨረሻ መሞቱ በታሪክ እየታወቀ ቀድሞ ሞተ ይላል (ምዕ33:43-46) ስለዚህ የኢትዮጵያውን የደብተራ ጽሁፍ የብሉይ ኪዳን አካል አድርጎ ለመቀበል የሚያስችል ምንም ሚዛን ደፊ ሀሳብ የላቸውም። በቲቂ2 የቀረበው መከራከሪያ ደግሞ መጻሕፍቱ ቅዱሳን ስላልሆኑና በመንፈስ ቅዱስ ምሪት ስላልተጻፉ የጳውሎስን ጥቅስ መረጃ ማድረግ አይቻልም። ምክንያቱም ጥንቆላን (መ/ጦቢያ)፤ ፍችን (መ/ሲራክ25:25)፤ አመንዝራን (ሲራክ42:14) የሚያበረታቱ ናቸው። በቲቂ3 እድሜ ጠገብ መሆናቸው እንደ መረጃ ማቅረብ እውነት እንዲኖራቸው አያደርግም። ብዙ የጣዖት አምልኮ መጽሐፍት እድሜ ጠገብ ናቸውና። የኛዋ "በ/ክያንም" ብዙ ሽማግሌ ውሸቶችን ይዛላች። ስለዚህ በእድሜ ጠገብነት /ኦርዝማኔ/ እውነት አይገኝም። በቲቂ4 የቀረበው ሀሳብ አባቶች ለንባብ ይሁኑ እንጅ እንደ ቅዱሳት መጽሐፍት ይነበቡ አላሉም። ዛሬ የሮም ካቶሊክና ኦርቶዶክስ የሰበሰቧቸው ሁሉም የአፖክሪፓ መጻሕፍት አባቶች ለመለኮታዊ

¹²⁹ Josef T. Milik (with Matthew Black). *The Books of Enoch: Aramaic Fragments of Qumran Cave 4* (Oxford: Clarendon, 1976)

¹²⁸ ለኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን: በ2000 የታተመው ገጽ525/062 BSE-UBS 48M 2008/

መመሪያነትም ሆነ አንዳንዶቹን ደግሞ በንባብም አያውቋቸውም። በቲቂ5 ላይ በብሉይና በሐዲስ ኪዳን ውስጥ የሚገኙ ሀረጎችን አካተዋል የሚል ሲሆን አፖስቶሎች መጻሕፍት ከጠቀሱት መልካም ሀሳብ ይልቅ ብሉይና ሐዲስ ኪዳንን ተቃውመው የጻፉት ስለሚባልጥ በዚህ መከራከሪያ ነጥብ ልንቀበላቸው አያስደፍርም።

አፖስቶሎች እንደ ቅዱስ መጻሕፍ መቀበል አይገባም የሚል የመከራከሪያ ነጥብ (Argument):-

1ኛ. በፒሎ /Philo 20 BC. 50 AD / ደብዳቤ ውስጥ መጻሕፍቱ አንድም ጊዜ አለመጠቀሳቸውና በውስጣቸው ካላው ሀሳብም መረጃ ሆኖ የተጠቀሰ ባለመኖሩ ተቀባይ ነትን እንዳላገኙ መረዳት እንችላለን ይላሉ።¹³⁰

2ኛ. በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ መዋዕለ ስብከት ዘመን አንድም ጊዜ በትምህርቱ ውስጥ ሳይጠቀሳቸው ማለፉ መለኮታዊ መጽሐፍት አለመሆናቸውን የሚያስረዳ በቂ መረጃ ነው ይላሉ።

3ኛ. የጌታ ደቀ መዛሙርት በስብከት ጊዜያቸው ጊዜ አንድም ቦታ ከአፖስቶሎች መጽሐፍት አለመጥቀሳቸውም እንዲሁ።

4ኛ. በአይሁዳዊያን ቀኖና ውስጥ ጥንትም ሆነ ዛሬ ከቅዱሳት መጻሕፍት ትረካ አለማካተታቸውና ባለቤት የለሽ መሆናቸው።

5ኛ. ሁሉም አፖስቶሎች መጻሕፍቶች የታሪክ፣የእምነት፣የመልክዓ ምድራዊ ገጽታ፣የሰዋሰዋዊ አገባብና የሥነ-ምግባር አገላለጻቸው የተዛባና ብልሹ ከመሆኑ የተነሣ ለእምነትም ሆነ ለሃይማኖታዊ መመሪያነት የማያገለግሉ ናቸው። ስለዚህ በቀኖና ውስጥ ለመካተት ብቁ አይደሉም ይላሉ። የአፖስቶሎች መጻሕፍት የታሪክ አቀራረባቸው አስቂኝ የተውኔት ገለጻቸው ተራ ልብ ወለድ¹³¹ ከመሆኑም በላይ የእስልምናን ሃይማኖት ባህልና አስተምህሮ የሚያንጸባርቁ ስለሆነ

ለክርስትና ፋይዳ የላቸውም ይላሉ። ለነዚህ የመከራከሪያ ነጥቦች አፍራሽ የሆነ መሠረት ያለው ተቃውሞ ማቅረብ የቻለመረጃ የለም።

የአፖስቶሎች መጻሕፍት አጭፍሮ የመግቢያ ታሪክናፕቅል ሀሳባቸው በ1980ዓ.ምና ከዚያም በፊት የኦርቶዶክስ አፖስቶሎች መጻሕፍት በአንድ ጥራዝ ሁኔታ ተጨማሪ በሚል መጠሪያ ይጠሩ ነበር። በ2ኛ ግን ከቅዱሳት መጻሕፍት ውስጥ ተቀይጠውና ተሰባጥረው ታትመዋል። ከዚያም በላይ በ1980ዓ.ም ታትሞ ከነበረው (81ዱ) መጽሐፍ ምዕራፍና ቁጥር ተቀንሶም ሆነ ተጨማሪም ከሚገመተው በላይ ሀሳባቸው ተቆራርጦ በተለየ መልኩ በ2ኛዓ.ም. ቀርቦአል።¹³²

1. መጽሐፈ ጦቢት-ይህ መጽሐፍ ከሌሎች አፖስቶሎች መጻሕፍት ቀዳሚ ነው። ጦቢት/ጦቢያስ/ በአራማይክ ቋንቋ ተጽፎ የተገኘ ሲሆን በ200ዓ.ዓ አካባቢ እንደተጻፈ ይገመታል። መ/ጦቢት የወንጀል፣ የሃይማኖት አከራሪነትና የጥንቆላ(6:7516)፣ራስን የማጥፋት(3:10)፣ የሐሰት(5:12) ታሪኮችን ያካተተ ፀረ ብሉይ ኪዳን መጽሐፍ ነው።

2. መጽሐፈ ዮዲት- ዮዲት ማለት "ምስጋና" እንደማለት ሲሆን¹³⁴ መጽሐፉ የተጻፈው በ150ዓ.ዓ. ገዳማ ነው። ታሪኩም የአንዲት መባለትን /widow/ የጀግንነት ታሪክ ያትታል።በአይሁዳዊያን የጨለማ ዘመን /ከ400-440 ቅ.ል.ክ/ ውስጥ የተጻፈ ስለሆነ ብዙ የማይታወቅና የያህዌ መጽሐፍ ነው ተብሎ በአይሁድ ዘንድ ተቀባይነት የለውም።

3. መጽሐፈ ጥበቁ- በ100ቅ.ል.ክ እንደተጻፈ ይነገራል። ጸሐፊው አይታወቅም። የሰሎሞን አድናቂ እንደጻፈው ቢተረክም፤በግሪክ የፍልስፍና ጥበብ የተማረከ መሆኑ ግን ከጽሁፉ ይዘት መገመት ይቻላል። መጽሐፉ የሐዲስ ኪዳንን በተለይም ከ4ኛመቶክ/ዘ በሂላ

¹³² ተጨማሪ/Deuterocatrononical/የሚለውን ስያሜ ከርም ካቶሊክ ቤ/ክ የወረሰችው እንደ በታሪክ ድረሣናቷ ፈጽሞ ያልነበረ ታሪክ ነው(መጽሐፍ ለእርተዳክ) የታተመ 1980ዓ.ም ገጽ721)

¹³³ የ1980ዓ.ም ከ2ኛ ሀ.ክ. እትም 20 ያለው የምዕራፍና የቁጥር ግዕድ(የ1980ዓ.ም ሀ.ክ. 20ዓ.ም) የ2ኛ.22ዓ.ም አለው፤ ተ/እርምያስም 61 ወይም 7 የተባለው የ80 እትም 32ዓ.ም ሲሆን በ2ኛ ደገሞ 73 ዓ.ም የተጻፈ መለኮታዊ የ80 እትም ምዕራፍ ቁጥር 19 ሲሆን የ2ኛ እትም 77 20 ዓ.ም የተጻፈ ይታያል)

¹³¹ In Hebrew: **tydiWhy**> Yehuwdiyth {yeh-ho-deeth} mean: Judith "Jewess" or "praised". The daughter of Beerī the Hittite and wife of Esau. In Greek: **loudieth** or **loudeth**. The name occurs in Gen 26:34 and the corresponding masculine form (Heb: *yehudhi*, "a Jew") in Jer 36:14,21,23 (name of a scribe).

¹³⁰ A.G.Hebert, The Authority of the Old Testament, Faber & Faber LTD 24: London page 13

¹³¹ Bruce M. Metzger, An Introduction to the Apocrypha, New York, 1957, page 205-238

የተፈጠሩ ቃላትን በስፋት ይዘአል/ምዕ6:ቁ6:ምዕ14:ቁ3:ምዕ17:ቁ10/ የጥንቁቅ ሥራን ያበረታታል ምዕ7:ቁ20/፤ የብሉይ ኪዳንን ሀሳቦች ያፋልሳል/ምዕ1:ቁ7ምዕ7:ቁ26:ምዕ12:ቁ1:ምዕ19:ቁ19-20/፤ የሰሎሞን ንግግሮች የማይመስሉ ተራ አባባል ይዘአል/ምዕ1:ቁ18-23:ምዕ5:ቁ14

4. መጽሐፈ ሲራክ- ጸሐፊው የኢያሱ ልጅ ሲራክ ነው ይባላል የተጻፈውም በ2009.9 ነው። ወደ ግሪክ የተረጎመውም የልጁ ልጅ ሲሆን በ1359.9. አካባቢ ነው። መጽሐፉ ሃይማኖታዊ መልክ ያለው ቢሆንም ብሉይ ኪዳንና ሐዲስ ኪዳንን ይቃወማል። የሐዲስ ኪዳን ዘመን ቃላትን በብዛት ይጠቀማል። ለምሳሌ፡- ሥላሴ (ምዕ3:22፤ 15:17፤39:21፤44:10)ሐዋርያት፤ጴጥሮስ፤ማርያምን ይጠራል (ምዕ24 ቁ10፤24:16፤24:28) ስለዚህ የሐዲስ ኪዳን ሰዎችን በማካተቱ ከክርስትና በሂላ የተጻፈ ወይም የተጨመረበት መሆኑን ያሳያል። የሀገር ቤት ድርሰት ለመሆኑ ደግሞ የዓባይ ውሃ የሚሞላበትን ወቅታዊ ጊዜ ሐምሌና ነሐሴን ይጠቁማል (ምዕ4:25) እርስ በርስ የሚፋለስ መጽሐፍ መሆኑንም ስናይ ንጢአትህን ለመናገር አትፈር ይላል (ምዕ4:25) መልሶ ደግሞ የሰራዥውን ንጢአት አትናገር ሲል እራሱን በራሱ ይቃወማል (ምዕራፍ19 ቁ 9)።

5. መጽሐፈ ባሮክ- የታላቁ ነብይ የኤርምያስ ደቀመዝሙር ነው (ኤር 32:12) መ/ባሮክን እራሱ ባሮክ ነው የጻፈው ይላሉ። ነገር ግን መጽሐፉ በ150 ዓ.ዓ የተጻፈ ሲሆን ባሮክና ነብይ ኤርምያስ የነበሩበት ዘመን ደግሞ በ640ዓ.ዓ.ገደማ ነው። ስለዚህ የዘመን ግንኙነት ስለሌለው ባሮክ ነው የጻፈው የሚለው መረጃ ፍሬ ቢስ ይሆናል። ባሮክ የነብዩ አገልጋይ እንጅአራሱ ነብይ አልነበረም። የመጽሐፈ ባሮክ ሀሳብ ባሮክን ነብይ የሚያስመስል ስለሆነ የአይሁድ ምሁራን የባሮክን ማንነት የማይገልጥ ባሮክም በነበረበት ዘመን ያልተጻፈ ነውና ተቀባይነት የለውም ይላሉ። ተረፈ ባሮክ የተሰኘው አርቶዶክስ በቅርብ ጊዜ ያሳተመችው መጽሐፍ የ2ኛ 9.ም. እትም ጸሐፊው ኤርምያስ የመጽሐፉ ባለቤት ደግሞ ባሮክ ሆኖ ቀርቦአል¹³⁵

¹³⁵ . ለአርቶዶክስ የታተመው የ2000ዓ.ም. መጽሐፍ እትም 78 1107 (፲፩፻፲፯)

7. መጽሐፈ ሶስና፤ቤልና ደራጎን፤የሦስቱ ልጆችመዝሙር- እነዚህ ሁሉም መጽሐፎች በትንቢተ ዳንኤል ላይ የተጨመሩ ናቸው ¹³⁶። መ/ሶስና ስለሁለት ዘመናት ሽማግሌችና ስለአንዲት ሴት የሐሰት ክስ እንግልት የሚያትት ነው። ይህች ሴት በአይሁድ ዘንድ የሕግ ምሁር ሆና መቅረቧ እንግዳ የሆነ ያጸጸፍ ስልት የተከተለ ሲሆን፤ ጸሐፊና ባለቤት የሌለው መጽሐፍ ነው። አርቶዶክስ ከሰባ ሊቃናት እንደ ወሰደችው ብትናገርም ሰባ ሊቃናት የተሰኘው ጽሁፍ ግን የተሟላ የመጽሐፈ ሶስና ክፍል የለውም። (ከቁጥር1-5ናከ8-11የጠፋ ነው፤ከቁጥር 14-18ና ከ20-21፤ከ24-27ና ከ42-43 የጠፋ ነው፤እንዲሁም ከ45-47ና ከ49-50 እንዲሁም ከ61-62 የጠፋ ነው በተጨማሪም ቁጥር 63 ላይ ያበቃላል። በጣም የሚገርመው የኛ ሊቃውንት ተብዮቶች በ1980 ከታተመው ላይ የነበረውን ቁጥር በ2ኛላይ 64 አድርሰውልናል ነገ ደግሞ የኢ/መ/ት/ማ ካሳተመላቸው ይቀጥላል)። ቤልና ዳጎን ወይም ደራጎን የተሰኘው መጽሐፍ በ1980 እትም ላይ ተረፈ ዳንኤል ይባል ነበር። እሁን ደግሞ ማሻሻያና ጭማሪ ተደርጎለት የመጽሐፉ ርዕስም ከግብር እናቷ ከሮም ካቶሊክ በቆየ ርዕስ ተቀይሮ ሙሉ ቅጁ ለአርቶዶክሳዊያን ታትሟል¹³⁷።

ቤልና ዳጎን (ተረፈ ዳንኤል) በ150-100 ዓ.ዓ. አካባቢ የተጻፈ ሲሆን ነብዩ ዳንኤል የነበረበት ዘመን ደግሞ በ536 ዓ.ዓ. ነው¹³⁸። የሦስቱ ልጆች መዝሙር በመባል የሚጠራው ይህ መጽሐፍ በ1980ዓ.ም ለብቻው የታተመ ሲሆን በ2ኛ ግን ከትንቢተ ዳንኤል ጋር ተለባጥሮ ታትሞአል(ዳን ምዕ3:23 የ3ቱ ልጆች መዝሙር)ከአርቶዶክስ የድርሣናት መጽሐፍት ጋር የሚጣላ ሲሆን፤ይዘቱ አዲስ ባይሆንም የሌሎች ብሉይ ኪዳን መጻሕፍትን ከየቦታው አሰባስቦ በጥቂቱ ደግሞ በደብተሮች ተቀይሮ የተጻፈ የመጽሐፍ ስብስብ ነው።

8. ጸሎተ ምናሴ- ማራኪ የሆነ የንስሐ ጸሎትን የያዘ ሲሆን የጸለየውም የሕዝቅያስ ልጅ ንጉሥ ምናሴ እንደሆነ ይገልጣል። ምናሴ

¹³⁶ . ከዚሁ ገጽ 11085 /፲፩፻፹፭/

¹³⁷ . መ/ትዱስ ለአርቶዶክስ 1980ዓ.ም ገጽ 924፤በ2000ዓ.ም እትም ገጽ 11087 /፲፩፻፹፯/

¹³⁸ . Paul n. Benware: survey of the old Testament page 242

የነበረው በ693-643 ዓ.ዓ. ገዳማ ነው (2ኛ 721:10-15ና 2ኛ 2ክና 33:1-20) ይህ የጸሎት ሁኔታ የራሱ የምናሉ ነው ለማለት በአይሁድ የታሪክ መጻሕፍት ዘንድ መገኘት ነበረበት። ይሁን እንጂ በየትኛውም የአይሁድ ታሪክ የሌለ በመሆኑ አይሁዳዊያን አይቀበሉትም። ስለዚህ መጽሐፉ ባለቤት የለሽ ይሆናል። የሮም ካቶሊክም በ1546 ከመጽሐፈ ሶስና ጋር አግልላው እንደነበር ይታወሳል። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ግን መጽሐፉን ያሳተመችበት የቀኖና ውሳኔ የሌላት ከመሆኑም በላይ፤ ያገኘውን የመሸከም ባህርይ ስለያዘች በ2ኛ 9ኛ እትም ከቅዱስ መጽሐፍ ውስጥ አብራ በመለግሰግ አፖክሪፓክቱ እስከማይታወቅ ድረስ ተቀይሮ ታትሟል በ2ኛ ዜናም 633 ቁ13-26።፡፡

9. ተጨማሪው የአስቴር መጽሐፍ-ይህ መጽሐፍ በ170 ዓ.ዓ. አካባቢ የተጻፈ ሲሆን በግብጽ የነበሩ አይሁዶች እንደጻፉት ይታመናል። አስቴርና መርዶክዮስ ከነበሩበት ዘመን በጥቂቱ የ250 ዓመት ልዩነት ያለው ነው። ዋናው መጽሐፈ አስቴር በ500 ዓ.ዓ. የተጻፈ ሲሆን፤ ይህ ግን በ170 ዓ.ዓ. ነው። የተጻፈበት ቋንቋም ዕብራይስጥ አይደለም የውስጥ ሀሳቡ የተውጣጣ እንጂ አዲስ ሀሳብ የለውም¹⁴⁰። የ2ኛ የኦርቶዶክስ እትም ከመጀመሪያው የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል አስቴር ጋር በመቀየሩ ዋናውን የእግዚአብሔር ቃል በርዞታል። (ምዕተ ቁ1-17፤ ምዕተ ቁ13ና 14 መካከል የገባ ሰፊ ሀሳብ፤ ምዕተ ቁ17 ወይም 25 ቁጥሮችን የያዘ ልብወለድ፤ ምዕተ ቁ2 ጀምሮ የገባ 8 ቁጥር ሀሳብ፤ ምዕተ ቁ12 ጀምሮ የገባው 25 ቁጥሮች፤ ምዕተ ቁ3-11 የለው ልብ ወለድ ሀሳብ ከሁሉም በላይ በመጽሐፈ አስቴር የማይታወቅ ቃል ከ252 ዜ በላይ እግዚአብሔር የሚል ይገኛል በምዕተ 10 ላይ ብቻ 7 ጊዜ ተጠቅሷል)።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ሊቃውንት ነን ባዮች የእግዚአብሔርን ቃል በመቀየርና በመሰረዝ ሥራ ላይ ተጠምደው የኖሩበትን ውጤት በ2ኛ ይፋ ሲያደርጉ በምዕተ ቁ22 ላይ ገንሡ ሰባት ቀን ግብዣ አደረገ የሚለውን 6 ቀን ብለው ለውጠውታል። በምዕተ 3-12 የገንሡ ባለሟሎች 7 የነበሩትን ወደ 3 ቀን ሳዋቸዋል። የስምና የቦታ ለውጦችም በግልጽ ተቀምጠዋል (በምዕተ 1:33፤ 1:38፤ 9:16 አነጻጽር)

¹³⁹ 81 ዓ. መጽሐፍ ቅዱስ የኦርቶዶክስ የ2000 እትም 78:459/ Acco. NIV 2chroni 33:25/

¹⁴⁰ መጽሐፍ ቅዱስ፡ አዲሱ መደበኛ ትርጉም ከማጥኛ ጽሁፍ ጋር ገጽ 718 1993 ዓ.ም

የኦርቶዶክስ ደብተሮች ለኦርዳታ ሰጭዎች የሰባ ሊቃናትን ትርጉም ነው የተጠቀምነው ቢሉም በተግባር ግን ሰባሊቃናትም ሆነ ሂብሩ የተለየ ሀገር በቀል አዲስ የጥንቃላ ድርሰት ነው ያሳተመልን ¹⁴¹

10. መጽሐፈ መቃብያን- መቃቢስ የሚለው ቃል Makkabaios ከሚለው የዕብራይስጥ ቃል የተገኘ ሲሆን፤ ትርጉሙ መዶሻ እንደ ማለት ነው። የዚህ መጽሐፍ ቁጥር በኢትዮጵያና በግሪክ ኦርቶዶክስ በሮም ካቶሊክ ዘንድ ልዩ ልዩ ነው። በተለምዶ ሰባ ሊቃናት ከሚባለው ጋርም ቁጥሩ ይለያል። በኢትዮጵያ ብቻ የሚገኘው ቁጥሩ ሦስት ነው። መቃቢስ የመቃብያን አባት ሲሆን ብርቱ የሆነውን የሶርያ የግፍ አገዛዝ በመቃወም የአይሁድን ሕዝብ በሃይማኖትና በዘር አስተባብረው በመምራት ነፃ ያወጡ ቤተሰቦች ናቸው¹⁴²። የሀገር ቤቱ መጽሐፈ መቃብያን እርስ በርሱ አይስማማም መጽሐፍ መቃቢስ ሙዓባዊ ነው ሲል /ምዕተ 1/ 2ኛ መቃብያን ደግሞ ነገደ ብንያማዊ ነው ይላል /2መቃብያ 3/። መቃቢስ ሞዓባዊ ከሆነ እንዴት እስራኤላዊያንን በሃይማኖት ይታደጋል? መጽሐፉ ስለ መቃብያን ልጆች ሲቀርክ ከእሣት ወደቁ ከውሃ ገቡ በወፍጮ ተፈጩ ወዘተ... ይላል። ስለተክክለኝነቱም ምስክር ሲጠራ መጽሐፈ ጦቢት ይላል /ምዕተ 5: ቁ19/። የአይጥ ምስክር ድንቢጥ እንዲሉ አበው ነው።

አጠቃላይ ሀሳቡም የእስልምናን ሀሳብ የሚደግፍ ነው /23 ቁ2/፤ የብሉይ ኪዳንን ሀሳብም ያፋልላል። (14:15፤ 11:3፤ 19:9፤ 19:15፤ 27:2-4፤ 21:5፤ ምዕተ 21:5)፤ ምናሌ ተማርኮ ሰናክሬም ሄደ ይላል (በ2ክና ምዕተ 33) ላይ ደግሞ ሶርያ እንደሄደ ይታወቃል። (መቃብያን በምዕተ 23 ቁ2) ላይ አቤልና ቃየል የተጋደሉት በሴት ተጣልተው ነው በማለቱ ከቁርዓን ጋር ዝምድና እንዲኖረው አድርጎታል ምዕተ 36 ቁ43። መቃብያን አብርሐምም አመነ ጽድቅም ሆኖ ተቆጠረለት የሚለውን

¹⁴¹ 2ኛ 9ኛ የ81 ዓ. (የኦርቶዶክስ መጽሐፍ) ገጽ ii የግርጌ ማስታወሻ /THE AMHARIC SEPTUAGINT 062 BSE-UBS 48 M 2008 APC-FT 6613/ የሚል መረጃ አለ።

¹⁴² The New International WEBSTER'S DICTIONARY, 2006, page 430

ቃል እውነትም ሆኖ ተቆጠረለት በማለት ስሜት አልባ ፍች አድርጎ በማቅረብ የሮሜ4:3 ን ሀሳብና የሙሴን ቃል ይቃወማል ዘፍ15:6::

የጽድቅ ጠላት የሆኑት ደብተሮች እነርሱ ከጽድቅ ተለይተው ሕዝቡን ለመለየት በእምነት ጽድቅ አይገኝም፤ በየገዳማቱ በባዶ እግር በመሄድ ጽድቅ ይገኛል ለማለት እንዲያመቻቸውም አጣመው በመተርጎም ጽፈዋል። በርግጥ ኦርቶዶክስ ከ13ኛው ክፍለ ዘመን በኋላ የጽድቅ መገኛ መንገድ እንደጠፋበት፤ ይልቁንም ጽድቅ በብዙ ጥረትና ድካም በራስም ሥራ እንደሚገኝ ማስተማሯ ይታወቃል¹⁴³።

2ኛው የመቃብያን መጽሐፍ በ1609.9. አይሁዳዊያን የጨለማው ዘመን በሚሉት አካባቢ እንደተጻፈ ይነገራል። እግዚአብሔር ከሕዝቡ ጋር ንግግር ባቆመበት ዘመን መሆኑ ነው። ስለዚህ የእግዚአብሔር ቃል ነው ለማለት አያስደፍርም። መጽሐፉ ስለ ትንሣኤ መታን በስፋት ይናገራል። በተለይም ጌታችን በሐዲስ ኪዳን ያቀረባቸውን የሰንዴ ቅንጣት ምሳሌ በመጥቀስ ይገልጻል/ምዕ17ናምዕ18/ በርግጥ በብሉይ ኪዳን ዘመን ስለ ትንሣኤ እንዲህ ያለግንዛቤ ነበር? የሚል ጥያቄ ያስነሣል ሉቃ20:27:: ስለ መቃብስ ልጆች ሲተርክም ለጣዖት የተሰዋ ላለመብላት ነፍሳቸውን ሰጡ ይላል/ምዕ13/ መቃብያዊያን የሞቱት ለጣዖት የተሰዋ ላለመብላት ብለው ሳይሆን ከታሪክ እንደምንረዳው ከግፍ አገዛዝ ነገዳቸውን ነፃ ለማውጣት ነው¹⁴⁴።

3ኛው የመቃብያን መጽሐፍ በግብጽ የነበሩ አይሁዳውያን የጻፉት ሲሆን የተደረሰውም በ1009.9 ነው። መጽሐፉ በመቃብያን ስም የተጠቀመ ፀሐፊ እንደጻፈው ይታመናል። ከሁሉም የመቃብያን መጽሐፍ ለየት ያለ ሲሆን የእስልምናን ሀሳብ በስፋት ያትታል። /1:15፤4:9-11፤4:19/ መጽሐፉ ሃይማኖታዊ ድራማዎችንና ልብወለድ ታሪኮችን አካቶአል። ፀረክርስቲያን ሀሳቦችንም ይዘላል/1:25፤4:33-35/ ዲያቢሎስ የሚለውን የሐዲስ ኪዳን ቃልም በስፋት ይጠቀማል (3ኛ

¹⁴³ የግርጌ ማስታወሻ 145 **ጌታችው ገደሉ ፡ በስፋት ለሚለኩ ፡ ገጽ 33፡**

¹⁴⁴ ዮሴፍ ወልደ ኮርዮን፡ዜና አይሁድ ጸሐፊ ለማቴትያስ ገጽ63-73/JJ Augustine:1937:New York/

መቃብያን ምዕ6ቁ6፤ምዕ6ቁ9ና 8:1) በግብጽም ሆነ በሌሎች አብያተ ክርስቲያናት ዘንድ ፈጽሞ ተቀባይነት የሌለውና የማይታወቅ ነው።

መቃብያን 4ኛ ይህ መጽሐፍ በኢትዮጵያ የለም። እንዴት ሳያገኘት እንደቀሩ ግልጽ ባይሆንም፤ምን አልባት በርም ካቶሊክ ከቫቲካና ኮዴክስ/Vaticana Codex/ውጭ ስለሆነ ካቶሊክ ስላልሰጠችት ይሆናል¹⁴⁵ ቢገኝ ኖሮ ግን መካተቱ አይቀርም። ምክንያቱም ሁሉንም አለስ ገስስ ያለመመርመርና ማጣራት መሸከም ልማድ ሆኖአል። የግሪክ ኦርቶዶክስ የሰባ ሊቃናት መጽሐፍ ስትል በቅርብ አካታዋለች¹⁴⁶። መጽሐፉ የአይሁድን ሃይማኖት ከግሪክ ፍልስፍና ጋር ለማዛመድ ከፍተኛ ጥረት ያደርጋል። ስለ ፍልስፍና ሲናገርም "ፍልስፍና ለነፍስ የጋይል ቤት ነው"(ምዕ1ቁ1) ይላል።ይሁን እንጅ አይሁድን የሚላደብ ሃይማኖታቸውንም የሚያጥላ በመሆኑ መጽሐፉ የብሉይ ኪዳን መጽሐፍ አይደለም ስለዚህ ባለቤት የለሽ ነው ተቀባይነት የለውም¹⁴⁷።

11.ተረፈ ኤርምያስና ተ/ባሮኩ- እነዚህ መጽሐፍት በተለምዶ ሰባሊቃናት በመባል ከሚጠሩት ውስጥ የማይገኙ ሲሆኑ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስም በ19809.ም የታተመው የኤርምያስ ተረፍ በ2ሺ9.ም ብዙ አዳዲስ ክፍሎች ተጨምረውበት ታትሞአል¹⁴⁸። መጽሐፉ የብሉይ ኪዳን መጽሐፍ ነኝ ቢልም ብሉይ ኪዳንን ግን ይቃወማል። የሐዲስ ኪዳንን ቃላትም በብዛት ይዞ ይገኛል። ለምሳሌ፡- የሱስ /ምዕ11ቁ46/፤ወልድ/ምዕ11:ቁ45/፤ክርስቶስ/ምዕ10:ቁ5/የሚሉ ቃላትን አካቶአል¹⁴⁹። በ19809.ም ተረፈ ኤርምያስ ምዕ1(፩)ላይ የነበረው

¹⁴⁵ R.H.Charles,D.LITT.,D.D. The Apocrypha..1973, Oxford Press, Vol. II ,Page653-654

¹⁴⁶ ዲበኩሉ ዘውዴ/ዶ/ር/፡ፍትሐ ነገሥት ብሄረኤግ ወተናና ገጽ 205 የግርጌ ማስታወሻ 104

¹⁴⁷ .Introduct.To NewRevised Standard Vention of the Apocrypha 1991 Oxford Univ. press.

¹⁴⁸ መጽሐፍ ቅዱስ ለኦርቶዶክስ የታተመው 19809.ም ገጽ892-900! የ20009.ም እትም ደግሞ ገጽ፲፩፻፱ - ፲፩፻፲፫ /1104-1113/

¹⁴⁹ . በ20009.ም እትም ላይ ተ/ባሮኩ ምዕራፍ5:ቁ46፤ምዕ5:ቁ45፤ምዕ4:ቁ5 ላይ ያስተሩት ሲሆን ክርስቶስ የሚለውን የታመነ ነው ብቻ ይላል።

ቁጥር 32 ብቻ ሲሆን፤ በ2ሺ.9.ም ግን በአንዱ ምዕራፍ ላይ ብቻ 41 ቁጥሮችን በመጨመር ወደ 73 አድጎ ይገኛል። ከዚህ በፊት በአባቶቻችን ያልነበረ አዲስ የክህደት መጽሐፍ በወንጌላችን ላይ ደብተሮቹ ሲጨምሩ ሕዝቡ ከየት አመጣችሁት? በፊት የሌለውን እንዴት ጨመራችሁት አላላቸውም። ለሁሉም የክርስትና ማኅበር የቆምኩ ነኝ የሚለው የመጽሐፍ ቅዱስ ማኅበርም ሌሎችን ከግምት ሳያስገባና ለወንጌል አደራ በተፃራሪው የቆመ እስኪመስል ድረስ፤ የተዛባ መጻሕፍትን ሲያሳትም ተው ያለው የለም። በኦርቶዶክስ መድረኮችም መናፍቃን መጽሐፍ ቅዱስን ይቆርጣሉ ይቀንሳሉ እየተባለ ይነገር ነበር። ነገር ግን ለራስ ክህደት ማመቻቻ ቅድመ ዝግጅት መሆኑ በጉልህ የታወቀው በ፪ሺ እትም ድርጊት ላይ ነው።

12. መጽሐፈ ኩፋሌ-ኩፋሌ የሚለው ቃል ግእዝ ሲሆን ዘተከፍለ እምአራት የአራት ክፋይ ቀሪ ማለት ነው። ነገር ግን የጥንት የኦርቶዶክስ ሊቃውንት የመጽሐፉን ይዘት በጥልቀት ከመረመሩ በሂሳ የአራት ክፋይ ሳይሆን "ዘሊይትከወቅ እምአራት" በአራት የማይታወቅ አራትንም የማያውቅ ነው ሲሉ ተናግረዋል¹⁵⁰። መ/ኩፋሌ 34 ምዕራፎችንና 1265 ቁጥሮችን የያዘ ነው። በ2ሺ.9.ም. እትም ግን ከሀሳብ ልዩነቱ በተጨማሪ የቁጥር ውጣ ውረዶችን አካቶአል። በ1980ዓ.ም ምዕራፍ 14 ያካተተው ቁጥር 54 ሲሆን በ2ሺ. 55 ነው። የምዕ 34 ቁጥር 14 ብቻ ሲሆን የ2ሺ. 9.ም ቁጥሮች ግን 205ቸው። የመጽሐፈኩፋሌ መግቢያ የዕንቁ ጽላት ይላል የዕንቁ ጽላት የሚባል የለም። እግዚአብሔር ለሙሴ የሰጠው ጽላትም ሆነ ከተሠበረ በኋላ እንደቀደመው ጠርበህ አምጣ የተባለው ድንጋይ እንጅ ዕንቁ ወይም ዋንዛ፣ ዝግባናጥድ አልነበረም። እንደ ኢትዮጵያ ኦርቶዶክስም ከዋንዛ ከጥድና ከዝግባ ወዘተ... ጽላት/ታቦት/ አይቀረጽም። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ የሕጉም ሆነ የጽላቱ ኪዳን ባይመለከታትም፤ እስመስላ እንኳ ለመጠቀም አለመሞከሯ የሚያሳፍር ነው። በትንሽ ሱቴ

/ጨርቅ/ አፈፍ አድርገው የሚይዙት የዋንዛው ጥርብ እንጨት ዕንቁ አለመሆኑን ግን እኔው እራሴ በአይኔ አይቼ አረጋግጫለሁ¹⁵¹።

የመጽሐፈ ኩፋሌ የዘመን ተፋልሶ በግእዝና በአማርኛ ሲፈተሽ

መጽሐፉ ከግእዝ ብዙ ማስተካከያ ተደርጎለት ወደ አማርኛ የተመለሰ ነው። በግእዝ ስለ ግብጽ ድርቅ ዘመን ሲናገር ምዕራፍ 2ቁ11 የዩሴፍን የስደት ዘመን ከአዳም ጀምሮ 44 ኢዮቤልዮና 6 ሰባኤ ነው ይላል። በ1980 ና በ2ሺ 81ዱ እትም ደግሞ በምዕ29፣9 በ45ኛው ኢዮቤልዮ፤ በ3ኛው ሰባኤ፤ በሁለተኛው ዓመት በ10ኛው ወር መጀመሪያ ብንያም ወደ ዮሴፍ መጣ ሲል ይተርካል። ይህም አጠቃላይ እርምት የመስጠት አቅም የሌለው ሊኖዶስና የሊቃውንት ጉባኤ በመሆኑ አለባብሰውት አልፈዋል። በአማርኛው ሕትመት ያቀረቡትን የዘመን ተፋልሶ በመጽሐፍ ቅዱስ ቆጠራ ሲፈተሽ፡- ኢዮቤልዮ በዓመት፣ በወር፣ በሳምንት ሊሰላ ይችላል (ዘሊ25፣3፣25፣8-15 ዳንኤል 10፣8፣12፣13) የግእዝ ኩፋሌ ቆጠራ 44 ኢዮቤልዮ 6 ሰባኤ ስለሚል፤ ኢዮቤልዮውን በዓመት ስሌት ብንይዘው 49 ነው (44*49=2156)። ሰባኤው ደግሞ በሳምንታት ሲሰላ 7 ስለ ሚሆን 6*7=42 ይሆናል። የኢዮቤልዮውና የሰባኤው ውጤት ደግሞ ዘመኑን ስለሚያስገኝልን ኢዮቤልዮ + ሰባኤ (2156+42=2198) ዓመት ይሆናል።

የአማርኛው ኩፋሌ ትርጉም 45ኢዮቤልዮ 3ሰባኤ ስለሚል በትንታኔ ስናየው ኢዮቤልዮ 45*49=2205፤ ሰባኤ ደግሞ 3*7=21፤ ኢዮቤልዮ + ሰባኤ (2205+21=2226) ይሆናል። ስለዚህ የግእዝ ኩፋሌና የ1980 የ2ሺው አማርኛው እትም ቆጠራ እርስ በርሱ የተፋለሰ ሲሆን የ70 ዘመን ልዩነት ያሳያል። ከመጽሐፍ ቅዱስ ቆጠራ አንጻር ደግሞ ዝርዝር ስሌቱ ሲነጻጸር የ1500 ዓመት ልዩነት ይታይበታል። (በእሪት ዘፍጥረትና በመ/ዜና የትውልድ ዝርዝር) ስለዚህ የኩፋሌ ደራሲ ብሉይ ኪዳንን የማያውቅ ደብተራ የጻፈው ሲሆን፤ አሳታሚው የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር ደግሞ ይህንኑ ስህተት የሚቀበልና

¹⁵⁰ አቡሻህር ገጽ 68 ዓመድ3 Orient 809 British musiem

¹⁵¹ በኦርቶዶክስ ቤ/ክዳን ውስጥ ረዘም ላሉ ዓመታት የአንድ ትልቅ ገጽም ዋና ፀሐፊ የሰበከተ ወንጌል መመሪያ ጎላፊ ሆኖ ሳገለገል ስለነበርሁ የታቦቱን ሁኔታና አሰራር አረጋግጫለሁ።

የሚያስተላልፍ ነው። ይህንንም በልዩ እትም መጽሔቱ ገልጦአል¹⁵² (ሌላው ቀርቶ የአርብና ረቡዕን የተላላተና ከክርስትና ጋር የማይገናኝ የሰውነት የጾም ሥርዓትን፤ እንኳ ሳያርምና ሳያስቀር፤ ከተላላተው የፍጥረት ዓለም ቆጠራ ስሌት ጋር በመጽሔቱ ማሳተሙ አዋቂ የሌለበት የምንግዴ ቤት መሆኑን በማግበሩ መጽሔት ተመልክተዋል) በመጽሐፈ ኩፋሌ ውስጥ ስለጠበል መርጨት (ምዕ28፡ቁ2)፤ ስለቀን ቅድስናና ርኩሳት ፤ ስለእሁድ ሰንበትነት የሚተርክ ክፍል ይገኛል። አራትን የማያውቅና በአራት የማይታወቅ ተራ ልብ ወለድ ሲሉ አባቶች የተናገሩትም ከዚህ የተነሳ ነው። ምክንያቱም ከአራት ተቆጣጣሪ የቀረ ሀሳብ ነው የተባለው ኩፋሌ፤ በ4ኛ ክ/ዘመን ጀማሪ ላይ የተደነገጉ ባህልና ሥርዓቶችን አካቶ ማቅረቡ የተጻፈበትን ዘመን አመላካች ነው። ታሪክ የማያውቅ የኦርቶዶክስ ደብተራ የጻፈውን የእሁድ ሰንበትነትን መመልከት መጽሐፉ መቼና በምን ዘመን እንደተጻፈ ሁኔታውን በግልጽ ለማወቅ በቂ መረጃ ነው

13. መጽሐፈ ሄኖክ፡- ይህ መጽሐፍ በአንዳንድ ትውፊቶች እንደ ሚነገረው ከክርስቶስ ልደት በፊት በ2ኛው ዓ.ዓ. አካባቢ እንደተጻፈ ይገመታል። የሀገራችንን ማለት አይደለም። የሀገር ቤቱ መ/ሄኖክ መቼና ማን እንደጻፈው አይታወቅም። የውስጥ ይዘቱን የምንመለከተው ግን የሀገር ቤቱን ነው። የመጽሐፉ አጠቃላይ ይዘት የሄኖክ ራዕይ /ሕልም/ እንደሆነና ለልጁ ለማቱሳላ የሰጠው ነው (ምዕ1፡16 ፤ 27፡28፡29) ራዕዩን መላእክት አሳዩኝ (ምዕ1፡ቁ2) ይላል። በምዕ1፡ቁ4 ደግሞ እግዚአብሔር ገለጠልኝ ይላል። ሕልም አየሁ ሕልሙም ሚስቴ ሐድኗን ከማግባቱ በፊት ነበር ይላል (ምዕ 30፡2-3)፤ አድና የሚለው ስም ኢትዮጵያዊ መሆኑን ልብ ይላል። የመጽሐፉን ሕልምና ራዕይ በጥንቃቄ ስናነበው በግላፊ ጊዜ የተጻፈ ሆኖ፤ ነገር ግን በቅርብ ዘመን የተጻፈ ነው። ከ4ኛው ክፍለ ዘመን በኋላ ለመጻፉ ከቆስጠንጢኖስ ገግሥና በኋላ ስለመጣችዋ እሁድ ሰንበት ይተርካል (ምዕ20፡ቁ45፤ 20፡ቁ48፤ 16፡ቁ3)። ስለሮማዊያን የልብ ጥንካሬ ይናገራል (ምዕ33) የሐዋርያትን ስም በዝርዝር ይጠቅሳል። እንዲሁም ከ15ኛው ክ/ዘ በሂላ ስለተጻፉ የመላእክት ምልጃና የዐፄ ዘርዓ ያዕቆብ

¹⁵² .የኢትዮ መጽሐፍ ቅዱስ ማህበር፤ ቃላት ይናገር፤ ልዩ የሚሊኒየም እትም ቁጥር2 ገጽ6-12

ተረቶች ያትታል(ምዕ19) በሌላ አንፃር በኖህ ዘመን የጥፋት ውሃ ጊዜ እንደነበር ሆኖ ስለኖህ ልጆች መልክ ሳይቀር ይናገራል(ምዕ31)። ይህ እንግዲህ ከዘፍጥረት መጽሐፍ የተቀዳ መሆኑ ግልጽ ነው።

ስለክርስቶስም ሲናገር ስሙን ከመጥቀስ ያለፈ የአብ ልጅ የድንግል ማርያም ልጅ ይላል (ምዕ17፤ምዕ20)። የኢትዮጵያ ብቻ የዘመን አቆጣጠር መለያ የሆነውን ጳጉሜ፤ክጥፋት ውሃ በፊትም የፍጥረት የቆጠራ ስልት አስመስሎ ይተርካል። ይህ ቢሆን ኖሮ የእይሁድና የኢትዮጵያ የቆጠራ ስልት ልዩ ባልሆነም ነበር (21፡31፤21፡ቁ40፤ 24፡ቁ3ና24፡ቁ6)።

መጽሐፈ ሄኖክና የታሪክ ተፋልሶዎቹ:- የሀገር ቤቱ ድርሰት መ/ሄኖክ ስለሐዋርያው የሐንስ ያሚሟት ሁኔታ ሲናገር "በራዕይም ሮማዊያን ወደ ሐዋርያት ፈጥነው ሲሄዱባቸው አየሁ ከኒህም ከሐዋርያቱ ላይተው አንዱን የሐንስን ይዘው ገደሉት" ይላል¹⁵³። (ምዕ33፡ቁ42) የሐንስ የሞተው በሐዋርያት መካከል እያለ ነውን?¹⁵⁴ መጽሐፈ ሄኖክን በቀኖና ለማካተት በቂ መረጃ አለኝ የምትለዋ አርቶዶክስ የይሁዳን መልእክት ቁ14ና15 መነሻ በማድረግ ነው። የሚገርመው ግን በኢትዮጵያው መጽሐፈ ሄኖክ ውስጥ የይሁዳ ቃል ፈጽሞ የለም። ቢገኝ ኖሮ እንኳ አንዲት ጥቅስ ስለያዘ ይካተት ብንል ሁሉንም ሀሳብ ያናጋል። ምክንያቱም ሐዲስ ኪዳንን ይቃወማልና። ለምሳሌ ሐዋርያው ጳውሎስ በስብከቶቹ የአሕዛብን ፍልስፍናና ታሪክ ጠቅሷል (ሐዋ ምዕ17፡ቁ27)። ስለዚህ የግሪክ ፍልስፍናና የአሕዛብን ትምህርት የያዙ መጻሕፍት ሁሉ ቅዱስ መጻሕፍት ናቸው ብለን መቀበል አለብን አብረን ማሳተምስ ይቻላል?

ስለኖህ ሲተርክ ሲወለድ እንደ እንቁ ነጭ፤እንደ ጽጌረዳ ቀይ፤ፀጉሩ ብዝት.. አይኑ ሲገለጥ ፀሐይ ይሰናል(በምዕ41፡ቁ2)። መ/ሄኖክ በራሱ የቁጥር ስሌት ኖህ ሄኖክ ከተወለደ ከ169 ዓመት በሂላ ተወለደ

¹⁵³ . በ1980ዓ.ም የታተመው የአርቶዶክስ መጽሐፍ ገጽ1026 እንዲሁም በግእዝ ትርጉሙ ፡፡ ሲሆን በ2ኪ መሰሉ በሙሉ የመጽሐፉ ይዘት ተለውጧል።

¹⁵⁴ .ምክረሥላሴ(ቀ/ዶ/ር)፡ በኢትዮጵያ የመጀመሪያው የመ/ት ትርጉም በግእዝ ቋንቋ ገጽ 12

ይላል። መልሶ ደግሞ ሳሜህ ሲወለድ ፈርቶ ለአባቱ አማከረው ይላል። በዘመን ቆጠራ ስሌት እንከን አይወጣልም። የሚሉን ደብተሮቹ ውስጣቸው ሲፈተሽ ግን ባዶ ነው። በኩምራን የተገኘው የሄኖክ መጽሐፍ 34 ምዕራፎችን የያዘና ይሁዳ የጠቀሰውን ቃል ያካተተ ነው¹⁵⁵ (የኩምራን ምዕ1ቁ9)። የኢትዮጵያው ሄኖክ ግን 42 ምዕራፍና 1559 ቁጥሮችን የያዘ ነው። በ1980ዓ.ም የታተመውና በጃፑንዓ.ም የታተመው ደግሞ የምዕራፍና የቁጥር ልዩነቶች በስፋት ይታያሉ¹⁵⁶። የኢትዮጵያው መጽሐፈ ሄኖክ የብሉይ ኪዳንን ሀሳብም ሆነ የሐዲስ ኪዳንን አስተምህሮ /Doctrine/ የሚያፋልስ ከመሆኑም በላይ የክከብ ቆጣሪዎችን ድርጊት የሚያበረታታ የጥንቅሳን አሠራር ደግሞ የያዘና የሚደግፍ መጽሐፍ ነው¹⁵⁷።

14. መጽሐፈ ዮሴፍ ወልደ ኮርዮን:- ይህ መጽሐፍ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ውስጥ ብቻ ተቀንሮ የሚገኝ ሲሆን በመጻሕፍት ቀኖና መወሰኛ መጽሐፏ ፍትሐ ነገሥት አንድምታ ትርጉም አንቀጽ ፪ ውስጥ ለሕጻናት ንባብ ተብሎ ተወስኖ ነበር¹⁵⁸። በ1988ዓ.ም "ቤተ ክርስቲያኒቱ" እኒነቴን ይገልጻል ብላ በሁለት ቋንቋ ባሳተመችው የኢ/ኦ/ተ/ቤ/ክ እምነት ሥርዓተ አምልኮና የውጭ ግንኙነት:- በሚለው መጽሐፍ ገጽ 43 ከብሉይ ኪዳን ቀኖናት ጋር መወሰኑን ተመልክተናል። ይሁን እንጂ በ1980ም ሆነ በ2ሺ እትም ላይ ለምን እንዳልተካተተ ግልጽ አልተደረገም። መጽሐፈ ዮሴፍ ወልደ ኮርዮን 69 ምዕራፍ ያለው ሲሆን በብዙ የታሪክ ሰዎች ዘንድ ታሪክ ጸሐፊ እንደሆነ ስለሚታመን ታሪኮቹ እንደ አንድ መረጃ ይጠቀሳሉ። የኦርቶዶክስን የግእዝ ትርጉም ስንመለከት ግን ዮሴፍ ወ/ኮርዮን ብርቱ

¹⁵⁵ Unpublished Biblecal manuscripts 220the dead sea scrolls, translated by three eminent Biblical scholars.

¹⁵⁶ የ1980ና የ2ሺዓ.ምን የ81ዓ. እትም ልዩነትን አንባቢ ለማወቅ ያህል እነዚህን ምዕራፎች ቢያንሳፅር ያገኛል ምዕ81፣ምዕ9፣ምዕ15፣ምዕ24፣ምዕ25

¹⁵⁷ (ምዕራፍ 21፣ምዕ22፣ምዕ23፣ምዕ24፣ምዕ25፣ምዕራፍ 26፣ምዕራፍ 27፣ምዕራፍ28)

¹⁵⁸ ፍትሐ ነገሥት ንባብና ትርጓሜው። አንቀፅ ፪ ትንሣኤ ማ/ቤት 1990ዓ.ም፣ፍ/ነገስት ንባብና ትርጓሜው ሚያዝያ 27 1958 ቀ.ን.ሥ.ማ/ቤት ገጽ 43

የጦር መሪና ወታደር እንደሆነ እንጅ የታሪክ ጸሐፊ እንደሆነ አይገልጽም¹⁵⁹።

ዮሴፍ ወ/ኮርዮን አይሁዳዊና የአይሁድን የነጻነት ኑሮ የሚመኝ ስለ ነጻነታቸውም ብዙ ካነሳሳቸው በሂላ ትቶ በመሸሽ አይሁዳዊያንን ያስጨረሰ ከሀዲ እንደሆነ የግእዝ የኦርቶዶክስ መጽሐፈ ዮሴፍ ወ/ኮርዮን ይተርካል። አንዳንድ ጊዜ ደግሞ የትኛው የመቃብያን ክፍል እንደሆነ በግልጽ ባያስቀምጡም መጽሐፈ ዮሴፍ ወልደ ኮርዮንን "ወ-አቱ መጽሐፈ መቃብያ" ሲሉ ይተርካሉ። የሀገር ቤቱን መ/ዮሴፍ ወ/ኮርዮንን ማንበብ ውሸትና ሕዝብን ማጭበርበር ስለሚያስተምር ከጥቅሙ ጉዳቱ ይበልጣልና ማንበብ ጠቀሜታ የለውም የሚል ምክር ለሕጻናትም ሆነ ለወጣቶች ማስተላለፍ እሻለሁ።

ኮፕቲክና የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤ/ክ ያላቸው የቀኖና ልዩነት

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤ/ክ የግብጽን የኮፕቲክ ኦርቶዶክስ፣በእናትነት ወይም በዋና ምሣሌና መሪነት ትቀበላለች። ለዚህ ነው በብዙ የዜማና ታሪክ ድርሳናቶች ውስጥ እናቴ አስክንድርያ አባቴ ማርቆስ በማለት የምትተርከው¹⁶⁰። አንዳንዶቹ ከዚህም ያለፈ ማርቆስ ኢትዮጵያዊ ነው እስከ ማለት ደርሰዋል¹⁶¹። በ2ሺዓ.ም የአስክንድርያው ፓትሪያርክ ኢትዮጵያ ድረስ መጥተው፣ ማርቆስ ሊብያ የተወለደ አይሁዳዊ ነው ሲሉ መናገራቸው ምን አልባት ይህንን ከንቱ ታሪክ ስምተው ማስተካከያ ለመስጠት ሳይሆን እንዳልቀረ የሚጠቁም ይመስላል¹⁶²። የግብጽ ሃይማኖተኞች ስንኳንን የራሳቸውን ታሪክ አሳልፈው ሊሰጡ በባዶው ፈጥረው ታሪክ የሚሰሩ መሆናቸውን የታሪክ ተመራማሪው ሮበርት ኮርኑክ የሲናን ተራራ ምሥጢር

¹⁵⁹ በግ/ዮሐንስ ገ/ማርያም ዜናአይሁድ ዮሴፍ ወልደኮርዮን (ምዕራፍ 55) ትርጉም ገጽ 173-180

¹⁶⁰ የኢትዮጵያ መንፈሳዊ ጉባኤ ሰኔ14/1936ዓ.ም. ቃለ ጋራ ፓትርያርኩ ለግብጽ አቻቸው ለአቡነ መቃርዮስ 3ኛ የጻፉትን ደብዳቤ ስንመለከት ይህንን እውነታ የሚገልጥ ነው።

¹⁶¹ ተስፋ ሥላሴ ሞገስ/አባ/ቅዱስ ማርቆስ ኢትዮጵያዊ ነው። 1988፡አዲስ አበባ፡ገጽ 100

¹⁶² የግብጽ ኮፕቲክና የኢትዮ ኦርቶዶክስ ቤ/ክ ታሪክና የቆየ ግንኙነት፡2000፡ ገጽ 8

በማጋለጥ እውነታውን አሳይተውናል¹⁶³። የግብጽ ኮፕት ኦርቶዶክስ የ66ቱን ቀኖናዊ መጻሕፍት ለሁለት ክፍላ ትቀበላለች። መለኮታዊ መጻሕፍት(66ቱ) እና አፖክሪፓ በማለት። መጻሕፍቱን በግልጥ በማስቀመጥ ተጨማሪዎቹ የአፖክሪፓ መጻሕፍቶች ዝርዝርና ቁጥራቸውንም ሰባት ብላ ወስና አስቀምጣለች¹⁶⁴።

አምልኮና አጠቃላይ መለኮታዊ መርሆች የሚመሠረቱት በ66ቱ መጻሕፍት ቅዱስ ብቻ መሆኑንም በመጽሐፍቶቻቸው ያስረዳሉ። እንዲህ በማለት፡- "እውነተኛ አምልኮ የሚመሠረተውና የኮፕቲክ ቤተክርስቲያን የጋራም ሆነ የግል አምልኮ መነሻው መጽሐፍ ቅዱስ ብቻ ነው። እነርሱም የመዝሙራት መጻሕፍት (ዳዊትና ምሳሌ)፤ 14ቱ ወንጌላት፤ 14ቱ የጳውሎስ መልእክት ፤ ሰባቱ የጋራ መልእክቶችና ራዕይ ናቸው" ሲሉ ይገልጣሉ¹⁶⁵። ሲኖዶላቱንና የሐዲስ ኪዳን ተጨማሪ አፖክሪፓዎችን ከግብጽ እንዳስመጣች የምትተርክዋ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ግብጾች በቀኖና ያልወሰኑትን ከመጽሐፍ ቅዱስ ጋር አብራ መቁጠራ አሳፋሪም አስቂኝም ነው። ለምሳሌ፡- ዲድስቅልያ፤ ታዕዛዝ፤ ሲኖዶስ፤ ኪዳናት፤ ቀሌምንጦስ ከግብጽ የመጡ ሁሉም የሥርዓት መጻሕፍቶች ናቸው። የሥርዓት መጻሕፍት ደግሞ እንደሲኖዶስ ሕግ በተፈለገ ጊዜ ሁሉ ይሻሻላል ይለወጣልም። በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ግን ሁሉም የሥርዓት መጻሕፍቶች የሐዲስ ኪዳን ቀኖናዊ መጻሕፍት ተብለው ተወስነው ታትመዋል ዝርዝራቸውም በግልጥ ተወስኖ ተቀምጧል¹⁶⁶። የብሉይ ኪዳን አፖክሪፓ መጻሕፍቶች በኮፕት ኦርቶዶክስ "ቤተክርስቲያን" ውስጥ ሰባት ብቻ ናቸው። እነርሱም፡- ጦቢት፤ ዮዲት፤ ሲራክ፤ ባሮክ፤ አስቲር፤ መቃቢስ፤ 2 ናቸው። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ "ቤተ ክርስቲያን" ግን በብሉይ ኪዳን ላይ ብቻ 15 መጻሕፍትን ጨምራለች። የሰባ ሊቃናት

¹⁶³ ሮበርት ኮርትክ፡ጽላተ ሙሴ በኢትዮጵያ ናትገጥ፡ትርጉም በኅህለጥላሁን፡1999፡አ/አበባ ፲፩41

¹⁶⁴ Murad Kamel/Dr./Deutrocanonical Books Introduction to The Coptic O/C Arabic Vers.wsit

¹⁶⁵ Fr.Tadros Yacoub Malaty:Introduction to the Coptic Orthodox church,Dv El-Agamy,p204

¹⁶⁶ .የአ/አ/ተ/ቤ/ክ እምነትሥርዓተ አምልኮና የውጭ ግንኙነት፡1988፡ት/ማ/ቤ፡፲፩30-31

መጽሐፍ በመባል የሚጠራው መጽሐፍ መገኛውም ሆነ ተተረጎመ የሚባለው ግብጽ ነው። ቤተ ክርስቲያኒቱ ግን እንደቀኖና መጽሐፍ አትቀበለውም። ይህም ሆኖ በግብጽና በኢትዮጵያ የሚገኙ የመጽሐፍ ስም ተመሳሳይ ሆነው የውስጥ ሀሳባቸው ፍጹም ልዩ አለ። ለምሳሌ መቃቢያን 1ኛና 2ኛ የውስጥ ሀሳብ ሲገመገም ፍጹም ልዩ ነው²³⁰

በርግጥ የቅዱሳት መጻሕፍትን ቀኖና መወሰን የኢትዮጵያ አባቶች አይችሉምን? ለብዙዎቹ ይህ ጥያቄ ሊሆን እንደሚችል አምናለሁ? በርግጥም ሊሆን ይገባል። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ እምነትና ሥርዓቷ ከውጭ የገባ በተለይም ኢ-መጽሐፍ ቅዱሳዊ ሀሳቦች ሁሉ ከዐፄ ዘርዓ ያዕቆብና ከግብጽ የመጡ እንደሆኑ ይታወቃል። ይሁን እንጂ የሀገር ቤት ሊቃውንት የሚባሉት እርስ በርስ የማይቀበሉና የማይከባበሩ ከመሆናቸው የተነሣ አንዱ አንዱን የሚነቅፍበትና የሚናፍቀበት ባህልና ልማድ ያላት ባትሆን ኖሮ የመሻሻል እድል በኖረው ነበር።

ድሮ ድሮ ቆዳው የነጣ ድስት የሚያህል አስኬማ (የጳጳስ ቆብ) በራሱ ላይ የደፋ ካልሆነ በቀር የሚያዳምጠው አልነበረም። ዛሬ ግን ብዙ ደብተሮች ስለፈረንጅ ሃይማኖት ቀንደኛ ተቃዋሚ ነን ይላሉ። ከራሳቸው አልፈው የሀገሪቱን አንጡራ ሀብት ሲያግዙ የኖሩትም ሃይማኖቱን ይመሩኛል ላላቸው ፈረንጅ ዓረብ መሆኑ ያሳፍራል²³¹። የሚገርመው ግን እነርሱ ለዓረብ ፈረንጅ ሲያገበድዱ የኖሩ መሆናቸው የትናንትን ታሪክ ረስተው ዛሬ ሌሎችን ከፈረንጅ ያመጡት ነው ሲሉ ይደመጣሉ። አሁንም እንኳ የመቀበበልና የመማር ባህሉም ሆነ አቅሙ ስለሌለ የዓረብን ትምህርት ማስተካከል ባለመቻላቸው፤ በዚያው እስራት ውስጥ ሀገሪቱም ሆነች "ቤ/ክኒቱ" ተይዛ እናያለን።

²³⁰ .Cowley.R.W. The Biblical Canon of the Eth. Ort. Church today:1974:Ostkirchliche:P. 318

²³¹ ተ/ጸድቅ መኩረያ፡የኢትዮ ታሪክ ንብያ-አክሱምዛገፋ፡1951ት/ዘገባሌ ማ/ቤት ፲፩ 417-418

"የቤተ ክርስቲያኒቱ" ስህተቶች በአደባባይ ወጥተው እየታዩ ነው። በእንታረም ጥያቄና በሪሽፎርሜሽን ሀሳብ ከነማርቲን ሉተር በፊት የተነሡትን ቅዱሳን ኢትዮጵያዊያን አባቶች /አባ እስጢፋኖስ/ ዓለም በቃኝ ብሎ ገዳም የገባው፤ በሂላም ቆቡን ወርውሮ ነፍስ ገዳይ ሆኖ ሁለት ሚስት ያገባው ዐፄ ዘርዐ ያዕቆብ ከደብተራ ወንድሞቹ ጋር በግፍና በአስቃቂ ግድያ ተሀድሶውን ባለመቀበል ደማቸውን እንደውሃ ማፍሰሱ ²³² መቼውንም ቢሆን ታሪክ የማይረሳው ሀቅ ነው።

የክርስቲያን ደሴት ሀገረ እግዚአብሔር እየተባለ ቢፎከርም፤ የክርስቲያን አባቶች ደም እንደ እንስሳ ደም ሲፈስ ግን ጀህድ የምታካሂድ ሀገር ያላት ማንም አልነበረም። በፍቅርና ራስን ለሞት አሳልፎ በመስጠት ከወንጀለኝነትና ከጋጢአት አረንጃ ሕዝብን ለመታደግ የተመሠረተው ክርስትና ጀህዳዊያን እስኪመስል ድረስ ቅዱሳን ሲታረዱና ሲመዘበሩ ይህ ድርጊት ፀረ ወንጌል አካሄድ ነው ብሎ የተቃወመ አንድም የሃይማኖት መሪ አንድም ደብተራ አልነበረም። እንዲያውም አብረው አሳዳጆችና ገዳዮች ነበሩ ²³³።

ድንግል ማርያም በማታውቀው ተአምረ ማርያም በተሰኘ የንጉሠ ድርሰትም የነፍስ ገዳዩን ንጉሥ ስምና ዝና በማሞገስ ማርያምን ነፍስ ገዳይ አድርገውና የነፍስ ገዳይም ቲፎዙ አድርገው ጽፈውልን በየእሁዱ ያሳልሙናል። እኒህ ንጉሥ ማርያም ከልጁ ጋር መመለክ ይገባታል ብለው ያምኑ ነበር። ይህ አስተምህሮ ደግሞ ስህተት መሆኑ ታምኖበት በዐፄ ዮሐንስ 4ኛ ዘመን በበሩ ሜዳ በ1870ዓ.ም ስህተት ነው ክህደት ነው ተብሎ ተወግዞአል ²³⁴። ይህ አካሄድ ደግሞ ይበል የሚያሰኝ ተገቢ እርምት ነበር። ዛሬም የዐፄው የግብር ልጆች "በቤተክርስቲያኒቱ" ውስጥ ወንጌል የሚያስተምሩ ሰዎችን ሲያሳደዱ

²³² ገድለ አቡነ እስጢፋኖስ ዘጉንዳጉንዶ ደብረ ገሪዛን ማርያም ገዳም 1887 ዓ.ም

²³³ የኢትዮጵያ አመታዊ ታሪክ መጽሔት አራተኛ መጽሔት 1954፤ ግርማ ዘውዴ፡ ኢትዮጵያ ፡1985.ካሉ ማ/ቤት 7878 - 88

²³⁴ ጸሐፊው ትዕዛዝ ገ/ሥላሴ፡ ታሪክ ዘመን ዘዳግማዊ ሚኒሊክ ገ.ክ.ዘኢትዮጵያ፡ 1959፡ አ/አ፡ 7892

ሲገድሉ ተው ያላቸው የለም ²³⁵። ይህ ነፍስ ገዳይነትም ዋና በተሰኘ መሪዎች /ጳጳሳትና ሊቃነ ጳጳሳት/ ዘንድም የሚታይ ነው። እነርሱ የራሳቸውን መሪዎች ሳይቀር ተስማምተው የሚገድሉ /የሚያስ ገድሉ/ ናቸው። ለተከታዮቻቸውም የሚያስተምሩት ይህንኑ ነው።

ከዚህ መንፈሳዊ ልኬት ተነስተን ቅዱሳት መጻሕፍትን የሚቀንኑበት አቅም አላቸውን? ስንል ፍርዱን ለአንባቢ ልተውና የልዑልን ቅዱስ መጽሐፍ የሚወስኑ ሰዎች ከመንፈስ ቅዱስ ጋር የሆኑና እግዚአብሔርን የሚያውቁ፤ እርሱም የሚያውቃቸው ሊሆኑ ይገባል 1ቀሮምዕ8ቁ3። እነኝህ መሪዎች ግን መንፈሳዊ ሕይወታቸውና የሕይወት ምስክርነታቸው፤ እንዲሁም መንፈስ ቅዱስን የማያዳማጡ መንፈሳዊነትም የሌላቸው ናቸው።

በዚህ የሲኖዶስ መግለጫ "የቤተ ክርስቲያኒቱ" መሪ የሚባሉት የዛሬውን የቀኖና ውሳኔ ከገድላ ገድልና ድርሳናት ጋር ቀላቅው፤ ከተራ የደብተራ ልብ ወለድ ጋር ያላተሙልን፤ መሪያቸውን አሳልፈው ለአውሬ ለመስጠት የፊርማ ውሳኔዎቻቸው ነው።

²³⁵ ተአምረ ማርያም፡ ትንሣኤ ማተሚያ ቤት 1956 ገጽ 112 - 117 (132 - 136)

የነበራቸው ውድ የኢትዮጵያ ስጦታ ነበሩ። ከሕልሞቻቸው ጥቂቶቹን ብንመለከት፡- በአዲስ አበባ ብቻ በፒያሳና አራት ኪሎ አካባቢ የሚታዩ ትልልቅ ሕንጻዎች የዚያን ዘመን የእኒህ አባት የአእምሮ እድገትና የሀገር አሳቢነት ውጤት ናቸው። በየአካባቢው የሚገኙ የትልልቅ ገዳማት የልማት ጅምሮች የኒህ አባት ፍሬዎች ነበሩ። ወጣቱን ትውልድ ከሌሎች ሀገራት ወጣት ጋር በማገናኘት የእምነት አካሄዱንም ሆነ የስልጣኔ መስመሩን እንዲያጣጥም ያደራጁትና የመሠረቱት እኒህ አባት ነበሩ (ሃይማኖተ አበውን)።

ዛሬ ለነፋቁ የዳረገንን የደብተራና የጥንቆላ መጽሐፍ ቀዳሚ እትም ያሳተመልን ፓትርያርክ፤በኒህ አባት የግፍ መቃብር ላይ ቆመው የተሾሙት ናቸው። (የ1980 ዓ.ምን 81ዱ መጽሐፍ ያሳተመ-ት²³⁶ አባ ተክለ ኀይማኖት ይባላሉ እኒህ ሰው ምንም የማያውቁ በረከኛ ወይም ገዳማዊ ሰው ስለነበሩ በፀዓ ኀይለ ሥላሴ ጊዜ የጥንቆላ መጻሕፍቶቻቸው እንዳይታተም የተከለከለባቸው ደብተሮች ቂም ይዘው ስለነበር በኒህ ምንም የማያውቁ ሰው ጊዜ ያከናወኑት ፀረ እግዚአብሔር አጀንዳቸው ነበር። ዛሬም ለሚሊኒየም በሚል ከንቱ ፋከራ አሁን ፓትርያርክ የሆኑት በግፍ የተገደሉት የሚቹ አባት /የአቡነ ቴዎድሎስ/ ልጅ መሆናቸው ይታወቃል። ይህን እንጅ ከታሪክ ተወቃሽነት እራሳቸውን ለመጠበቅ የደብተሮችን መጽሐፍ ባያሳትሙ በተሻለ ነበር። ነገር ግን "ትሻልን ሰድጄ ትብሰን አመጣህ" እንዲሉ ያለ ተረት ሆኖባቸዋል። በዚህ ክፍል በስፋት የተመለከትነው የአፖክሪፓ መጻሕፍት ታሪክና አጠቃላይ ይዘት አንባቢ ከቅዱሱ መጽሐፍ ጋር ያለውን የጠበቀ ግንኙነትና ፍጹም የሆነውን የልዑልን ቃል በአክብሮት ለመያዝ ልዩነቶችን በጉልህ እንዲመረምር ታስቦ የተጻፈ ነውና በሚገባ ቢነበብ መልካም ነው። ከንቱ የሆነውን የደብተራ ትምህርት የያዘውን ይህንን የ2ኛህ እትም መጽሐፍ ለማነፃፀር አመች እንዲሆንም እያጣቀሱ በማነፃፀር ልዩነቱን በጉልህ ለመረዳት ይጠቅማል።

²³⁶ የኦርቶዶክስ መጽሐፍ ቅዱስ የ1980 እትም መቅደም የመጨረሻ መግለጫው።

²³⁷ ከዘሁ ገጽ 4 - 5 ተመልከት

ክፍል ሦስት

የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማንበርና የኦርቶዶክስ ሊቃውንት የለውጡት የወንጌል ሀሳብ በልዩ ልዩ እትሞች ሲፈተሽ

በዚህ ክፍል ውስጥ እጅግ ጥቂት የመጽሐፍ ቅዱስ ጥቅሶችን ብቻ ወስደን በማነፃፀር እንገመግማለን። ጥቅሶቹም የ1980ና የ2ኛ እትም 81ዱን ከግእዝ የጥንት መጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም ከ1954 እትም ከሮም ካቶሊክ ኢየሩሳሌም ባይብል ከግሪክና ዕብራይስጥ እናት ቋንቋዎችና በዓለም አቀፍ ደረጃ ተቀባይ ከሆኑ መጻሕፍት^[KJV] /ከኪንግ ጀምስ ትርጉም/ ጋር በማነፃፀር የምንዳስሳቸው ይሆናል።።

በአብዛኛው ጊዜ በሀገራችን የተለመደው የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም የ1954 ዓ.ም /1962/ እትም የተሻለና ትክክለኛ የእግዚአብሔር ቃል አድርጎ የመመልከት አባዜ በብዙዎቹ ዘንድ ይታያል። ነገር ግን ወደ እናት ቋንቋውና ወደ መንፈሳዊ መረዳት በዘለቅን ጊዜ ሁሉ ሀሳቡ የተለየ ትርጉም የያዘ ሆኖ እናገኘዋለን። ተርጓሚዎቹ በጊዜው የተሻለ ሥራ በመሥራታቸው ልናመለካናቸው ይገባል። ነገር ግን መንፈሳዊ ሀሳቡን ከሃይማኖታዊ ቋጠሯቸው ጋር በማጻቀልና በማጠላለፍ ተርጉመውለታል ነው። ይህም በእነርሱ ዘንድ ያለውን የመረዳት ልክ አመላካች ሲሆን ይህኛው ትውልድ ግን የተሻለ የትርጉም ሥራን መስራት የሚጠበቅበት ይመስለኛል።

ይህንን ስገልጥ በጥቂቱ ያለውን የትርጉም ስህተት ለአንባቢ መጠቀም እወዳለሁ፡- ለምሳሌ በነፍስና በመንፈስ መካከል ያለውን ልዩነት ካለመለየት የተነሣ በቅዱሱ መጽሐፍ ውስጥ መንፈስ የሚለውን ቃልና ሀሳብ ነፍስ በሚል በመተካት መንፈሳዊ ትርጉሙ ተዛብቶአል። ይህም በልማድ ሰው ሲያርፍ /ሲሞት/ ነፍሱ ወጣች እንደሚባለው ነው። መጽሐፍ ግን መንፈሱ እንደምትወጣ ይናገራል ኢዩብ34፡14። ጌታችን ሕይወቴን በፈቃዱ አኖራታ ለሁ ማንም ከእኔ

²³⁸ BRENTON: LXX Septuaginta English Bible Translation & RAHLFS: LXX Septuaginta & Modern Greek Bible ከሚባሉ መጻሕፍት የተወሰደ መረጃ ነው።